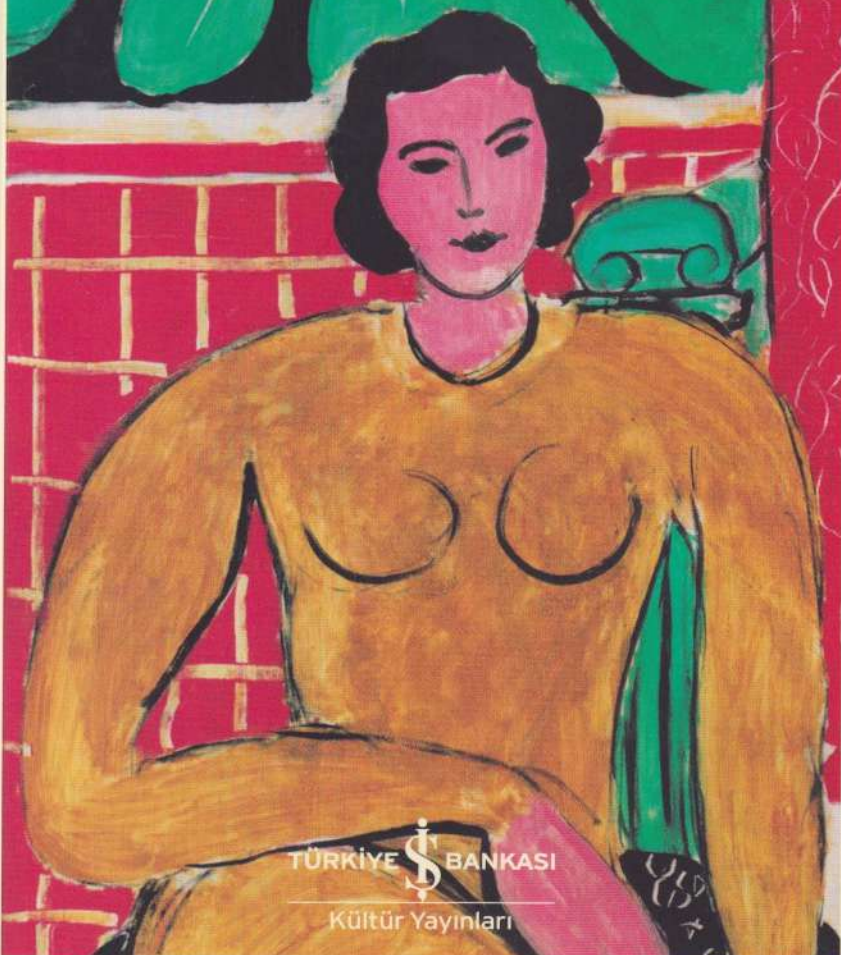
TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ - 66

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİYLE

SELAHATTİN ENİS

Bataklık Çiçeği

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ DİZİSİ

SELAHATTİN ENİS
BATAKLIK ÇİÇEĞİ

UYARLAMAYA KAYNAK ALINAN ÖZGÜN ESER
ORHANİYE MATBAASI, İSTANBUL
1340-1342 [1924]

Sertifika No: 40077

EDİTÖR
ÖMER ASLAN

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

SON OKUMA
MUSA EBRAR ÇETİNDİL

GRAFİK TASARIM UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASIM: ŞUBAT 2022, İSTANBUL

ISBN 978-625-405-928-5

BASKI
DÖRTEL MATBAACILIK SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ
ZAFER MAH. 147. SOK. 9-13A
ESENYURT İSTANBUL
Tel. (0212) 565 11 66
Sertifika No: 40970

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE UYARLAYAN: ESER DEMİRKAN

1970 yılında Elmadağ'da doğdu. Hacettepe Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. Yüksek lisans tezi *Ercümend Behzad Lav: Yaşamı, Sanatı, Yapıtları* adıyla yayımlandı (Kültür Bakanlığı Yayınları). *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi* (YKY) ve *Kültürel Mirasın İzinde ANKARA* (Hacettepe Üniversitesi Yayınları) kitapları metin yazarlarından. *Varlık*, *Kitap-lık, Cumhuriyet Kitap, Radikal Kitap, K-24, Gazete Duvar* gibi yayın organlarında kitaplar üzerine yazıları yayımlanan Eser Demirkan; öğretmenlik, serbest editörlük, düzeltmenlik yapmakla birlikte Osmanlıca matbu ve rika çeviriyazı çalışmalarına da devam etmektedir.

TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ - 66

Hikâye

bataklık çiçeği

SELAHATTİN ENİS

Günümüz Türkçesine Uyarlayan: Eser Demirkan

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

İçindekiler

Sunuş

Selahattin Enis Bey

Selahattin Enis, Gürcistan'ın en asil ailesi olan Atabey ailesindendir. 1892'de doğmuştur. Jandarma miralaylarından Enis Bey'in oğludur.

Selahattin, yeni neslin en gözlemci ve çözümleyici hikâye yazarıdır. Hayatın en kirli fakat hakiki sahnelerini, insanlığın yaşadığı acıların ve gülünç hallerin en dikkat çeken noktalarını büyük bir yetkinlik ve tahlille sayfalara aktarır. Realizm akımına ve bilhassa Zola'ya olan aşırı sevgisi nedeniyle eserlerinde bugünkü ahlakın henüz kabul edemeyeceği konular üzerinde dolaşır. Şimdiye kadar yayımladığı birkaç eser onun şahsiyetini kesinlikle layıkıyla gösteremez. Adedi oldukça mühim olan diğer eserlerini –ki asıl dikkat çekici olanlar da bunlardır– yayımlamak için toplumun henüz yeterince gelişmediği görüşündedir.

Selahattin, edebiyatın bilimle kardeş olduğuna; özellikle psikolojinin, fizyolojinin, anatominin, bütün hastalıkların, embriyolojinin hiç olmazsa genel kuralları, temel hatları hakkında her romancının az çok bir malumatı olması gerektiğine inanır. İyi düşünür, iyi hisseder ve özellikle gözlemleyip inceledikten sonra derin, samimi ve olabildiği kadar tarafsız anlatır. Bu sebeple siz ona bazen dilencilerin teneke kaplı evleri karşısında, tıp fakültesinin ceset kokan koridorlarında ve teşrihhanesinde, bazen de cami kapılarında,

alt sınıfların yaşadıkları mahallelerde rast gelirsiniz. O aynı zamanda bir ressamdır: İki satırla size harap mahallelerin tozlu sessizliğini, akşamüstü mescidin üzerinde pineklemeye gelen ve gagalarını kubbenin yeşil ve yosunlu yüzeyine vurarak düşünen leylekleri ve mesela bir Anadolu köyünde hazin bir bahar gecesini tasvir eder.

Selahattin Enis'in bir özelliği de temiz olmayan şeylere karşı gösterdiği ruhsal tutkunluğudur. Bu çok garip bir durumdur. Onun gözünde faziletle rezalet, temizlikle pislik ortak kaynaktan çıkmış, ancak kabule göre değişen aynı şeylerdir. Bu sebeple bazen bir köpek leşini, bir insan cesedini, bir dilencinin başından iç çamaşırlarına kadar her şeyini tiksinmeden seyretmekten ve göstermekten çekinmez. Bundan dolayı konularının çoğunu hayatın en pis ve iğrenç noktalarında arar.

Bundan başka Selahattin Enis, ahlaki kurallara ve kutsallara karşı biraz fazla lakayttır. Ve büyük eserlerini henüz yayımlamamasına mühim bir sebep de budur. Selahattin Enis henüz pek gençtir. Gelecek ondan çok şeyler bekliyor...

Şahabettin Süleyman[1]

---

1 Selahattin Enis'in "Bir Kadının Son Mektubu" adlı hikâyesine, yakın arkadaşı Şahabettin Süleyman'ın yazdığı sunuş yazısı [Şahabettin Süleyman, "Selahattin Enis", *Nevsal-i Milli*, 1330 (1914/1915), s. 212.]

Bataklık Çiçeği

Her şeyimi bitirdin Semra; paramı bitirdin, beynimi bitirdin, zekâmı bitirdin, her şeyimi bitirdin. Bitirmediğin, ezip parçalamadığın, kırıp tahrip etmediğin bir şeyim kalmadı. Sen bir mezbele içinde yaşıyordun. Oradan seni alarak bir gül bahçesine çıkardım. Ayaklarının altına bütün gençliğimi ve servetimi döktüm. Senin için hiçbir şeyimi fedadan çekinmedim. Geçmişin günah ve pislikle doluydu. Onları affettim. Hakkımda acı sözler söyleyeceklerdi. Bunlara ehemmiyet vermedim.

Kocan bunak ve müflis bir ihtiyardı. Sen gayrimeşru ilişkiler peşinde koşan bir kadındın. Sende doymak bilmeyen, aç ve azgın bir ihtiras vardı. O kadar ki yeryüzünün okyanusları bile onu söndüremeyecekti.

Şehvetin manası senin için başka, tamamıyla bambaşkaydı. Onu senin yalnız sinirlerin değil, vücudunun her noktası, saç ve kirpiklerine varıncaya kadar her noktası hissediyordu.

Yatakta sarhoşluk içinde kaldığın vakitler vücudun asıl şeklini, liflerin ve tenin doğal sıcaklığını kaybediyor, değişiyor, garip bir hal alıyordu.

Böyle zamanlarda dakikalarca hiçbir şey bilmeyerek, hiçbir şeyin farkında olmayarak kıvrılıyor, titriyor, inleyip bitap kalıyordun. Cildin kızgın, teması tutuşturur bir ateş haline giriyor, vücudunun her bir hücreciği ve gözeneği açılarak ruha çöllerin sıcak rüzgârlarını getiriyordu. Dudaklarını her

öptüğüm vakit, dudaklarımın, içinde zehir ve kezzap kaynayan kızgın ve acı bir bakır levhaya temas ettiğini zannediyordum. O kadar ki varlığın ruha öldürücü bir aşkla karışık, derin bir ürküntü ve nefret veriyordu.

Seni ben hiç sevmedim. Bilakis senin bu hayvani, bu insanüstü varlığından her zaman iğrendim. Çok kere senden ayrılmayı denedim. Fakat ne yapayım güzeldin. Derinliği göz yoran, baş döndüren gözlerin vardı. Uzun ve kıvırcık kirpiklerin arasında ruhu bozan ve zehirleyen bu gözler bütün hayatıma hâkim olmuş, bütün sinirlerime hükmetmişti. Kaç kere bu gözlere lanet ettim. Kaç kere bu gözlerin hasta ve kör olmasını istedim.

Genç ve güzeldin Semra! Tıpkı onlar gibi; süslü kıvrılışlarıyla ruhu donduran güzel yılanlar gibiydin. Süslerin, cazibelerin altında onların katil ve melun ruhu vardı. Onlar gibi kıvrılmasını ve kıvranmasını biliyordun.

Seni kötü yapan çevren değildi. Sen bizzat zararlı olmak için, adi ve faziletsiz olmak için yaratılmıştın.

Sarhoş baban senin ilk varlığının özünü alkolden almış, hasta anan seni kokuşmuş ve ekşimiş bir kanla beslemişti. Seni babanın damarlarından alıp ananın karnına ulaştıran tesadüfe binlerce lanet olsun! Onlar seni doğurmak için birleştikleri vakit şüphesiz ki göğün bütün lanet kapıları açıldı. O saniye için dünyaya yalnız küfür ve lanet yağdı, doğduğun vakit ihtimal yeryüzünün dayandığı büyük bir direk yıkıldı. Sen bu kadar fena bir mahluksun.

Senin nasıl bir mahluk olduğunu bilmeliydim değil mi? Öyle şeytani gözlerin vardı ki bütün inançlar üzerine bir kartal kanadı gibi çöküyor, bütün tasavvurlar üstüne bir aslan pençesi gibi yapışıyordu.

Benim için hayatta en aziz varlık hasta kardeşimdi. Anasının hastalık mirasını ciğerlerinde taşıyan bu solgun delikanlının hayatı ve kaderi bana bağlıydı. O benim kardeşim, sevgilim, varlığım, her şeyimdi. Ben hayatta yalnız ona yaslanıyordum ve istedim ki sen de benim için ikinci bir dayanak olasın. Ve oldun, öyle bir dayanak oldun ki temellerinde

akrepler, haşereler, yılanlar yurtlanmıştı. Kalbin akrepler, haşereler, yılanlar doğuran korkunç bir kötülükler rahmine benziyordu. Hastalıklı beldelerden veba mikropları taşıyan haşereler gibi sen de bana yalnız ölüm ve elem getirmiştin.

Evim güzel ve temizdi. Bu güzel ve temiz eve kardeşim soluk çehresiyle hasta bir gül, bir sonbahar gülü gibi hüzün ve gam dolu bir samimiyet veriyordu.

Taze kesilmiş bir yaraya benzeyen güzel dudaklarının bol ve şakrak kahkahalarıyla seni eve getirdiğim gün ne kadar büyük ümit ve hayaller içinde mesuttum. Hayatın binlerce acısını gördüğüm için ruhum yorulmuş, dermansız, neşesiz kalmıştı. Bundan dolayı istedim ki senin varlığın bu renksiz ve elemli hayata biraz saadet ve neşe versin.

Ah, gençtim Semra! Genç olmak ne demektir biliyor musun? Genç olmak deli ve kör olmaktır.

Gerçekten çok kere ölümü düşündüm, çok kere revolverin namlusunu şakağıma dayayarak öyle saatlerce ölümün gelip beni bulmasını bekledim.

***

Semra! Senin kırıp parçalamadığın, yıkıp tahrip etmediğin bir şeyim kalmadı. Benim için en aziz ve mukaddes bir varlık olan kardeşimi bana karşı nasıl iğrenç bir vasıta olarak kullandın ve böylece beni ruhumun nasıl en aziz ve muhterem bir noktasından yaraladın. Söyle sana ne kötülük yapmıştım? Günahım seni yaşadığın çamurlar içinden alarak bir gül bahçesine yükseltmem miydi? Sen bir bataklık çiçeğiydin. Toplumun çöplüğünde yetişmiş, bataklıklar içinde büyümüştün. Kardeşimi bana karşı iğrenç bir vasıta olarak kullandığın vakit, maksadın sana gösterilmiş bir âlicenaplığı aşağılamaktan başka bir şey değildi. Sende kötülük yapmak, fenalık etmek, âlicenaplığı aşağılamak ve hor görmek bir ihtiyaç ve hastalık halindeydi.

Sen bir kadın değildin. Sen rahminde ve karnında hortlaklar ve yılanlar büyüten, edepsizlikler ve günahlar doğuran bir anaydın. Bu kadar güzel ve harikulade bir cildin altında bu kadar ağır ve korkunç bir kişiliğin saklanabileceğini dü-

şünmek bence imkân ve ihtimal dışıydı. Düşünememiş ve hayal edememiştim ki bir gün hayatın yollarında yürürken kader ve tesadüf önüme melek kılığına girmiş bir şeytan, mermer gibi sinesinin altında bir yığın çamur saklayan bir kadın çıkarsın...

Sen tabiatın bir günahı, tabiatın bir yanlışıydın. Eğer bu kadar güzel olmasaydın, bu kadar göz yoran, baş döndüren bir güzelliğe sahip olmasaydın seni tabiatın bir günahı olarak görmeyecektim. Bu sebeple bu kadar yüksek ve her şeyden üstün güzelliğine rağmen seni bu kadar rezil ve faziletsiz bir kişilikle yaratan tabiata lanet ediyorum.

Biliyor musun o geceden sonra elem ve hıçkırıkla dolu kaç gece senin başucunda saatlerce sana, kardeşime ve çaresizliğime ağladım. Kaç gece mehtabın gümüş ve ılık ışıkları altında, gecenin geçmiş ve ilerlemiş saatlerinde gözlerimi açıp yataktan doğrularak senin vücudunu, mermerden yontulmuş bir heykeli andıran bu düzgün ve çıplak vücudunu uzun uzun seyrettikten sonra en nihayet onu nasıl ölümlerin en korkunç ve dehşetlisiyle öldürmek istedim. Sen bu saatlerde irademi tahrip eden bu niyet ve düşüncelerimden habersiz, hiçbir şey bilmeyerek, hiçbir şeyin farkında olmayarak bir çamur, bir ceset halinde uyuyordun. Ve gözlerin uzun kıvırcık kirpiklerle karışmış iki derin ölüm kaynağı halindeydi. Dudakların humma, veba, frengi zehirleriyle dolu; teması korku ve ürperti veren süslü ve yontulmuş bir yakut kadehe benziyordu. Senden, senin bu hayvani varlığından ve benim bu hayvani varlığa karşı gösterdiğim âcizlikten ve zilletten tiksiniyordum.

Ah bu geceler, bu yalnız hıçkırık, ölüm, elem dolu geceler... Öteden, öteki odadan kardeşimin derin ve boğuk öksürüklerini bana getirirdi. Onun öksüre öksüre sinirleri ve düzeni bozularak bir yığın kemik haline dönüşmüş hasta varlığını düşünür, onun cesedinin enkazı üstünde senin dudaklarının kanları henüz kurumamış iri bir kaplan gibi yükseldiğini görürdüm.

* * *

Hani hatırlıyor musun Semra? Hani o gece, kardeşimle el ele vererek beni sarhoş ve sefil ettiğiniz gece... O gece benim hiçbir şeyin farkında olmadığımı zannediyordunuz. Bilakis her şeyin farkındaydım, her şeyi biliyordum; fakat bir kör ve ahmak gibi sesimi çıkarmıyor, bu tehlikeli yolda derin ve suskun sonuna kadar yürümek istiyordum.

O gece sen neler, ne işveler, ne cilveler gösteriyordun. Değişmiştin, bir an içinde, yalnız o gece için o kadar samimi ve uysal bir kadın olmuştun ki... Ben bu yapmacık samimiyetlerine, bu lanetli ve ikiyüzlü işvelerine inanır görünüyor ve böylece riyakârlığını bütün boyutlarıyla, bütün korkunçluğu ve sefilliğiyle görmek istiyordum.

Yalnız bilmem ne oldu; birden, bir an içinde etrafımda her şeyin devrilip kırıldığını gördüm. Hayat, gözümde muazzam bir uçurum halinde siyahlığı ve derinliğiyle açılmış oldu. Ve ben uçuruma karşı yalnız, yapayalnız bulunuyordum. Nihayet son dayanağım olan kardeşim de beni terk etmiş, o da riya ve sefaletin bu müthiş uçurumuna yuvarlanmıştı. Ben yalnız yapayalnız, ölümlere karşı yalnız, uçurumlara karşı yalnız; hayata karşı yalnız, tamamıyla yalnızdım. En nihayet kardeşimi de benim elimden almış, bana karşı ihanete mecbur etmiştin; o, sanki bir an içinde değişmiş, bambaşka bir şekil almıştı. Ruhumla onun ruhu arasında sanki birden koca bir çukur, koca bir girdap açılmış; onun hasta varlığı, kardeş ve hasta varlığı altından sanki birden tırmalayıcı bir kedi pençesi çıkmıştı.

Beni koltuğun üzerine sızmış, yalnız uyur bir halde terk ederek yan taraftaki odaya geçtiğiniz vakit ben felçli gibi ve harap bir halde bulunuyordum. Etrafımda her şey bir bulut ve duman içinde kasırgaya tutulmuş bir yığın yaprak gibi dönüyordu.

Gece bütün günahları ve kötülükleri örten bir sessizlikle dolu ve kalbimin çarpıntısı bu sessizliği yırtacak kadar şiddetliydi. Damarlarımda yok edici bir güç ve iradenin varlığını duyuyordum. Şimdi eminim ki kalkıp yan taraftaki odanın kapısını açsam seni ve kardeşimi en elim ve çirkin bir

vaziyette göreceğim; fakat susuyorum, damarlarımdaki en yok edici güç ve iradeye rağmen susuyorum.

Birden kardeşimin boğuk öksürükleri gecenin dinginliği üstünden bir ölüm kanadı gibi geçti. Pek belliydi ki yastıklara boğulmak ve gömülmek istenilen bir öksürük, günahkâr bir hasta öksürüğü... Ruhumda hiç, en küçük bir merhamet bile yok; aksine yumruklarım bu öksürüklere sıkılmış, "Geber!" diye bağırmak istiyorum.

Ruhumda ölene kadar içmek için bir ihtiyaç var. Alkol asabımı uyutmuyor. Hava çok sıcak. Boğuluyor gibiyim. Pencerenin önüne gittim. İstanbul, hayvani mücadelelerden sonra yorulan bir fahişe uykusuyla uyuyor; o kadar harap ve bitap! Havada şüpheli ve kirli yerlerin ağır kokusu var; o kadar ki şifa vermekten çok öldürüyor; ruha nefes alma isteğinden fazla, bir kusma ihtiyacı veriyor. Ve ben şimdi İstanbul'un en yüksek noktalarından birinde bütün İstanbul'a karşı açılmış bir pencere önünde kendimi her şeyden yüksek, her şeyin üstünde, bir zirve kadar mağrur, bir kaya parçası kadar sağlam buluyor ve şimdi mukaddesat namına bütün abidelerin gözlerimin önünde birer birer çöktüğünü ve iflas ettiğini görüyorum. Damarlarımda akan lavlar kadar ateşli irademle bil ki sana karşı da âciz ve güçsüz değilim Semra. Mermer ve şeffaf vücudunu örten tül ve ipekleri çıkararak güzelliğinin bütün cazibesi ve büyüleyiciliğiyle ayaklarımın altında ışıkla dolu ılık dalgalar gibi dönsen başımı çevirip sana bakmayacağım.

* * *

Eğer çöplüklerde yetişmiş adi bir yılanın kanını dökmek ellerimi kirletmeseydi seni öldürür, İstanbul'un en yüksek bir noktasında açılmış en yüksek bir penceresi önünden senin soğuk cesedini kollarımın üzerinde kaldırarak teşhir eder ve böylece seni en güzel kadını olarak kabul eden bütün bir memleketin aşk ve inancıyla eğlenirdim. Küfür için bile açılmış olsa güzel bir mihrabı devirmek bir günah olmasaydı...

* * *

Sen İstanbul'un en güzel –buna hiç şüphem yok Semra!– en güzel kadınısın ve benim karımsın; fakat ruhumda şu dakikada bu en yüksek hazineye sahip olmaktan dolayı en küçük bir gurur bile duymuyorum. Çünkü İstanbul senin yalnız güzelliğini gördü. Bense senin bütün varlığını içtim. Kemiklerimi kırsalar orada senin varlığından bir parça, gözeneklerimi açsalar orada dudaklarının ve teninin kalıntılarını bulacaklar.

Ah, onlar, başkaları... Seni benim kadar bilemez ve anlayamazlar. Çünkü onlar senin ruhunu benim kadar yakından görmediler. Ve cildinin altında gömülü olan çamur ve çirkinliğe benim kadar nüfuz edemediler.

Ben seni tamamen soğurdum Semra! Güzelliğini soğurdum, gençliğini soğurdum, aşkını soğurdum ve tırnaklarıyla ölülerin gömüldüğü mezarları kazan sırtlanlar gibi ben de senelerce senin kalbini kazdım, varlığını oydum...

* * *

Sen bütün İstanbul'un ufuklarında aylarca parlamış bir güneştin. Sarayların çatı ve kemerlerine kadar ısıtıp aydınlatmadığın bir nokta kalmamıştı. Bir güneş kadar sıcak ve ışık dolusun Semra! Fakat bütün aydınlığın ve ışığın bataklık ve çamurdandır, bunun içindir ki her geçtiğin şehir bir harabe, her gül bahçesi bir çöl olacaktır.

Bir Kadının Son Mektubu

Dostum,

Bilsen şu satırları ne büyük bir ruhsal ihtiyaç içinde yazıyorum. Bunlar, sana çılgın ve hasta bir kadının inlemelerini, şikâyetlerini nakledecek, ıstırap ve felaketlerini anlatacak; bunları dinle! Bir gün uzakta güneş batarken, rüzgârlar ağlar veya yapraklar dökülürken benim mezarıma gel, orada hasta ve yetim ruhum için bir Fatiha oku!

Bakışların, bu mektubumun siyah ve perişan satırları arasında dolaşırken ihtimal ki ben, yattığım hastanenin karanlık ve tenha bir köşesinde artık gözlerimi hayata kapatmış olacağım; lakin emin ol dostum, buna üzgün değilim. Ben hayatta sonsuz felaketler ve facialardan başka hiç, hiçbir şey görmedim. En sıcak umduğum ellerde bir buz, en temiz sandığım dudaklarda bir çamur parçası buldum; işte bunun için ölüme, hiçbir ıstırap hissetmeyerek koşuyorum. İnanıyorum ki orada beni bekleyen sonsuzluğun sükûnu var. Bu sükûndur ki beni çekiyor ve çağırıyor...

İnan dostum! Hayatın ne debdebesi ne de ihtişamı bugüne kadar benim ruhumu doyurabildi, beni mesut edebildi. Ölüyorum, ayaklarımın ucunda ağlayan kadın ve çocuk gözyaşlarından oluşan bir nehir, arkamda uzun bir felaket kafilesi bırakıyorum. Bunlar önünde ruhum yine hiçbir elem titreyişi duymuyor.

***

Ben sarhoş bir babayla fahişe bir anadan dünyaya gelmiş, alçaklık ve kötülük dolu bir muhit içinde büyümüş, kü-

çük ve iyi bir kızdım; anam bir bıçak darbesi altında, babam bir meyhane köşesinde ölmüştü.

Hayatta en küçük bir dayanağım bile yoktu. Uzandığım her kapı yüzüme kapanıyor, her dudak bana "Piç!" diyordu. Evet, bir piçtim, anamın günah mahsulüydüm. Toplumsal kanunlarınız bana şerefli, onurlu bir insan olma hakkı, nefes alma hakkı vermiyor, ahlakınızın çamurlu ve kirli elleri beni boğmak ve öldürmek istiyordu; fakat başarılı olamadı. Çünkü siz mukaddesat üzerine salyalarını akıtan, ete aç kudurmuş birer köpektiniz. Buna karşı ise benim güzel bir çehrem, yumuşak bir cildim ve nefis bir vücudum vardı. İşte ben, bana onurlu olma ve nefes alma hakkı vermeyen toplumsal kurallarınıza, beni senelerce çamurlu kaldırımlar üzerinde süründüren ahlak kurallarınıza bunlarla hücum edecektim... Ve hücum ettim. Onlar beni boğamadı, fakat işte ben onları boğdum ve öldürdüm ve böylece sefillerin ve zavallıların intikamını aldım.

* * *

Fahişeliğe ilk önce küçük ölçüde başladım. Önüme buruşuk suratlı, ihtiyar bir kadın çıkmıştı. Kendimi boğaz tokluğu karşılığında ona satmaya mecbur oldum. O, evvela butlarımı yoklayıp kendisi için iyi bir sermaye olacağımı anladıktan sonra beni yanına kabul etti. Orada benim gibi altı yedi kız daha bulunuyordu. O günden itibaren ben de bu kafileye katılmış, orta halli bir genelevin sermayesi olmuştum. Geldiğim günün ertesi gece hepimiz, karanlık, basık tavanlı bir odada oturuyor ve müşteri bekliyorduk. O sırada birden kapı çalındı ve koridorda bir ayak patırtısı dolaştı. Bir dakika sonra teyzenin sesi duyuldu; bizi çağırıyorlardı. Aynanın önünde yarım saniye bekleyerek birer ikişer odaya girdik. Çenesinde keçisakalı sallanan, yuvarlak vücutlu, tüccar kıyafetli, pis bir herif, koltuğun içine gömülmüş, sigarasını içiyordu. Biz, burada satılığa çıkarılmış ineklere benziyorduk. Müşteri hangimizi beğenirse onu alacaktı. Herifin çirkin görünüşü beni iğrendirmişti. Onun iri, kıllı göğsü altında yatmak, benim için herhalde ağır bir ıstırap olacaktı.

Bu yükten kurtulmak için olabildiği kadar kendimi çirkinleştirmeye çalışıyor ve soğuk duruyordum. Herifin fırlak gözleri, hepimizin yüzünde uzun eğleşmelerle dolaşıyordu. Birden garip bir arzunun ruhumda gezindiğini duydum. Çirkin bile olsa bu ilk müşterinin bu gece bende kalmasını istedim; bu benim diğer kızlar yanında gururumu yükseltecekti. Onlar anlamalıydılar ki ben, bu evin daha yirmi dört saatlik sermayesi, onlara hükmedebilir, onların ellerinden müşterilerini alabilirdim ve aldım. Onu eteklerime takarak hepsini aşağılayıcı ve kudretli bir bakışla eze eze, onları kudurtan ağır adımlarla merdivenlere tırmandım.

Ve bu her zaman tekrarlandı. Bir güneş gibi, günden güne güzelliğimin şöhreti, bütün payitahtın[1] ufuklarını kapladı ve bu şehrin semalarından ani ve kızgın bir dalga geçirdi. Senelerce her gece yalnız benim sesim duyuluyordu. Müşterilerimin güzel veya çirkin olmasına bakmıyordum. Bunların bana lüzumu yoktu. Ben her gece bacaklarımın arasında mukaddes ahlak değerlerinin bir köpek alçaklığıyla kıvrandığını ve ayaklarımın altında toplumsal yapının biraz daha çöktüğünü görmek istiyordum. Benim ruhumu doyuran, beni mesut eden yalnız buydu. İğreniyordum, insanların hayvanlıkları beni iğrendiriyordu, insanların serveti, insanların zaafı, insanların âcizliği beni iğrendiriyordu.

Bütün bu insanlar, evde karılarını bırakarak bana koşuyorlardı. Onlar, benim memelerimin üzerinde uyurlarken ihtimal ki karıları da başka erkeklerin göğüsleri altında şehvetle kıvranıyorlardı.

Bunların hepsi babalarından kalmış bir mirası yiyen insanlardı. Bu paralarda mağdurların ve sefillerin hakkı, mağdurların ve sefillerin gözyaşları vardı. Onların alamadığı intikamı ben alıyordum, hepsini bir çuval gibi boşalttıktan sonra sokağa fırlatıyordum. Ve onlar, her gün daha çok büyüyen bir kafile, çerçöp taşıyan bir nehir halini alarak benim doğduğum bataklığa akıyorlardı; bütün bu insanlar, bir gül

1 Başkent, İstanbul.

bahçesi kenarından doğmuş, bir bataklık arkasında batan güneşler gibiydiler. Buna rağmen ben, bir bataklık arkasından doğduğum halde sarayların altın tavanlarını yaldızlıyordum. Biliyordum; bunlar penceremden aşağıya yuvarlandıkça geride bir aile temelli yıkılıyor, bir saadet kâinatı devriliyordu.

Kaç kere alınlarını ayaklarıma kapayarak benden kocalarını isteyen kadınlara, kaç kere dairemin merdivenlerinde babalarını bekleyen çocuklara rast geldim. Bunların gözlerinde birer damla gözyaşı vardı ve ellerini uzatarak hepsi de benden kocalarını, benden babalarını istiyorlardı. Her gün bu tablolar değiştikçe, her gün benden bir adım ileride bir ailenin tahtı devrildikçe, ötede ahlakın çaresizlikle kudurduğunu, beride toplumsal yapının uzun bir gürültüyle çatırdadığını duyuyordum.

İnsanların mağdurlar ve terk edilenler aleyhine kurdukları ahlak kanunları, toplum kanunları, işte kendilerini öldürüyor, kendilerini mahvediyordu.

Bu uzun, yıkıcı mücadelemden sonra anladım ki her şey, her şey yalan; fazilet, vicdan, namus, ahlak hepsi hepsi uydurma, çirkin ve iğrenç birer yalandan ibarettir.

Söyle dostum! Bunda benim bir kabahatim var mıydı? Ben sizi istemiyordum, ben sizden iğreniyordum. Buna karşılık siz bana koşuyordunuz, siz bana hücum ediyordunuz. Hepiniz, benim hiçbirinizi sevemeyeceğimi, sevsem bile benim yalnız tahrip için yaratılmış bir kadın olduğumu biliyordunuz. O halde, o halde niçin bana koşuyordunuz, niçin hepinizin mağrur kafaları benim huzurumda yerlere kadar eğiliyordu, niçin, niçin? Söyleyiniz niçin? Güzel miydim, söyleyiniz güzel miydim? Güzeldim, güzel, çok güzeldim ve siz bunun için bana itaat ediyordunuz değil mi? Güzeldim; sözlerimde güç ve gözlerimde sihir vardı. Ve bu, asırlardan beri nesilden nesle aktarılmış öyle bir kuvvetti ki, onunla bu kubbe altında ne müthiş çöküşler olmuş, kaç büyük medeniyet devrilmişti; onları biz devirdik, onları bizim kollarımız devirdi. Buna rağmen siz hepiniz adi, kirli ve sefildiniz. Beni

de kirlettiniz, benim de bütün ömrümü sürekli mücadeleler, sürekli ihtiraslar içinde geçirttiniz. İşte memnun değilim. Beni sultanlardan daha yüksek bir hayat içinde yaşattığınız halde, benim bir saniyelik haz ve zevkim için avuçlar dolusu para serptiğiniz halde, benim için bütün saadetinizi, bütün ailenizi ve çocuklarınızı terk ettiğiniz halde; hiç, asla, kalbimde size karşı en küçük bir minnet, en küçük bir şükran hissi duyamadım. Ve yaşadığım hayatın debdebe ve ihtişamına rağmen öyle zamanlarım oldu ki anamın çimdikleri, babamın tokatları altında geçirdiğim hayatı aradım, onun özlemiyle inledim, onun ayrılık acısıyla ağladım...

Ben iyi bir kızdım, ben çok iyi bir kızdım. Beni kötü yapan, beni adi yapan siz oldunuz. Umuyor muydunuz ki her gün sokaklarda dirsek vurup geçtiğiniz kimsesiz bir kadın bir gün çıkacak ve sizin zulüm tahtınızı devirecek; bize yaşama hakkı vermeyen toplum kurallarınızı yırtacak, bizi hakir görüp lanetleyen kutsal ahlak değerlerinizi çıplak bacakları arasında boğacak... Bunu ummuyordunuz, bunu düşünmüyordunuz değil mi?

Şimdi, vazifemi yapmanın rahatlığından doğan derin bir istirahatle artık gözlerimi kapıyor, masum ve temiz olarak huzura ve sonsuzluğa karışıyorum... Burası, bulunduğum hastane köşesi, ne iyi... Hepinizden uzak, hepinizin iğrendiğim gözlerinden, riya kokan dudaklarından uzak... Beni görmeyiniz. Ve ben, kendimi göstermemek için, sizi görmemek için buraya kaçtım. Size, sizin zulüm tahtınızı deviren bir vücudun tükenişini; size, sizin ta saraylarınızın altın tavanlarına kadar nüfuz etmiş bir güneşin müthiş batışını göstermemek için buraya kaçtım; bunu, sizin adi ve riyakâr gözleriniz görmesin. Ve sizin adi, kokuşmuş vücutlarınız, sizin sefil, riyakâr gözleriniz, istemem ölürken olsun yanımda bulunmasın, yanımda bulunmasın...

İmam'ın Fatma Hanım

Kendisine "İmam'ın Fatma Hanım" diyorlardı. Onu mahallede bilmeyen neredeyse yok gibiydi. Nerede bir kedi görünürse hemen Fatma Hanım hatıra geliyordu.

Kocası öldükten sonra o yalnız kalmış ve bütün aşkını yumuşak tüylü, boncuk gözlü kedilerine vermişti. Onlar, Fatma Hanım'ın yegâne eğlencesi, yegâne meşgalesiydiler. Ciğercinin uzayıp giden yanık sesi köşeden duyulur duyulmaz kuyrukları sırtlarına kıvrılmış Mestan, Fındık, Tekir, Nazlı, Sarman ve Maviş hepsi uzun miyavlamalarla birer ikişer odaya dolarak Fatma Hanım'ı mangal başında sabah kahvesini içerken yakalarlar, dizlerine sürünerek, omuzlarına çıkarak, kulakları dışarıda, gözleri Fatma Hanım'ın gözlerinde, ciğercinin geçmekte olduğunu kendisine bildirirlerdi. Fatma Hanım, bazen fazla üzmek için onlara ehemmiyet vermediğini gösterir bir hareketle kahvesini kaynatmaya devam ederdi. O vakit Mestan'la Tekir, sanki ciğerciyi durdurmak için hemen pencereye koşarlar, pervazına sırtlarını uzun sürterek rica eden baygın miyavlamalar içinde başlarını sokaktan Fatma Hanım'ın yüzüne, Fatma Hanım'ın yüzünden sokağa çevirirlerdi. Daha güzel ve tez canlı olan Nazlı, minderi hırçın, asabi pençeleriyle tırnaklar, iki saatten beri mangalın altında çöreklenip uyuduğu halde ciğercinin sesiyle uyanan Maviş evvela gerinir, sonra dört ayağını bir noktada toplamak isteyen bir hareketle sırtını kamburlaştırır ve böylece uyku mahmurluğunu çözerken diğer taraftan da tatlı

gözlerinin sevimli ve yumuşak bakışlarıyla Fatma Hanım'a, "Haydi, ciğerci geçiyor!" demek isterdi. Fatma Hanım kahvenin taşmamasını üvey kızı Şükriye'ye tembih ederek ayağa kalkardı. O vakit odanın birer köşesinde miyavlayan kedileri bir saniye susarak, önünde ardında, kendisini kapıya kadar takip ederler ve kapı açılır açılmaz hepsi de top ağzından fırlamış gibi sokağa atılarak ciğercinin etrafını sararlar, kimisi daha çekingen; kimisi mahallenin köpekleriyle burun buruna geldiğini görerek gözleri büyümüş, tüyleri dikilmiş, uzun fosurtularla öfkeli; kimisi ciğercinin bacaklarına gerine gerine sırtlarını sürerek; bir diğeri onun kan ve et kokan eski kunduraları üzerinde pembe burnunu gezdirerek ve hepsinin gözleri ciğercinin ellerinde, sabırsızlıkla beklerlerdi.

Ciğeri aldıktan sonra Fatma Hanım yine önünde ardında kedileri mutfağa giderken, ciğerci de arkasında mahallenin Bozburun'uyla, Arap'ıyla, eniklerini memelerine yapıştırarak sürükleyen Kuyruksuz'uyla köşeyi dönerdi. İşte bu, her sabah böylece tekrarlanırdı.

Fatma Hanım kedilerinin hepsini seviyor, onlarla bir insan gibi konuşuyordu. Hepsi onun çocukları, yavruları, eğlencesi, meşgalesi, her şeyiydiler. Mestan renginin güzelliğiyle, Maviş bakışlarının uysallığıyla, Pamuk tüylerinin uzunluğuyla, Fındık mini mini başı, Tombalak sırtında bir helezon oluşturan yuvarlak kuyruğuyla güzeldi. Bunların en yaşlısı Tekir, en genci Fındık'tı. Ve böylece Tekir, vakur ve sakin sürekli uyurken Fındık'la Tombalak bir makaranın arkasından koşarlardı. Fatma Hanım kucağında uyuyan Maviş'in uzun horultularını dinleyerek köşede çorabını örerken diğer taraftan da gözlüğünün arkasından Fındık'la Tombalak'ın oyunlarını takip ederdi.

Bilhassa kışın gelişi Fatma Hanım'ın canını sıkıyordu. Şubat gelir gelmez o bütün hayatını yorup harap ettiği güzel kedileri kendisini terk ederek komşuların damlarında âşık aramaya gidiyorlardı. O vakit evde bir şey eksilmiş gibi olurdu. Fatma Hanım üzülür, herkesle kavga eder, kedilerine gücenirdi. Zaman zaman rüzgârlar, gecenin sessizliği

arasından kendisine onların acı acı miyavlamalarını taşırdı. Bu miyavlamalar kesik kesik başlayarak önce uzun bir inilti haline; sonra dişsiz bir ağızdan çıkan pes, yalvaran bir ağlama şekline geçer ve nihayet birden şiddetlenen acı bir haykırmaya dönüşürdü. O zaman Fatma Hanım düşünürdü: Ah, güzel Maviş ne haldeydi? Mestan ne yapıyordu? Nazlı ıstırap çekiyor muydu? Ve sonra hiddetlenerek karar verirdi: Onlar buna müstahaktılar; mademki kendisini terk ederek elâlemin damlarında dost, âşık arıyorlardı, o halde bu acılara tahammül etmeliydiler. Yine de gayriihtiyari ayağa kalkarak titreye titreye bahçeye koşar ve onları çağırırdı, "Maviş, Nazlı, Tombalak!" Bahçede rüzgârlar dolaşır ve yukarıda ay, sanki ona, "Uğur ola Fatma Hanım!" derdi. İşte duvarın üzerinde Maviş, etrafı komşuların kedileriyle çevrili, bir kiremit üzerine sinmiş, bekliyordu. O kadar emek verip büyüttüğü, dizinin dibinden ayırmadığı Maviş, en sonunda bir sokak süpürgesi, komşu kedilerin maskarası mı olacaktı? Hep, hep onu baştan çıkaran sarı evin boz kedisiydi. İşte yine orada, ondan iki adım uzakta duruyordu. Fatma Hanım, arkasını duvara dayamış tekrar Maviş'i çağırırdı. Halbuki bu başlardan hiçbirisi aldırmaz, hatta hatta Maviş, o bile tavrını bozmazdı. İşte sarı evin boz kedisi, yavaş yavaş burnuyla kiremitleri koklayarak ona yaklaşırken, duvarın diğer tarafından Elmas Hanım'ın kuyruksuz kedisi de aynı şekilde, aynı ağır, aynı yavaş ve çekingen adımlarla ilerliyordu. Ötede kızışmış diğer bir kedi alayı, komşunun asma çardağını sarsardı. İhtimal ki Tekir de orada karşı komşunun maymun suratlı uyuz kedisiyle âşıktaşlık ediyordu.

Böylece Fatma Hanım'ın kedileri kızgınlık zamanlarında günlerce eve uğramayarak damdan dama gezerler, dolaşırlar ve sonra Maviş, Nazlı, Tombalak enseleri yolunmuş, sırtları çamurlu; Tekir, Mestan, Pamuk yürüyemeyecek kadar yorgun, ağızları burunları tırnak yarası içinde tekrar Fatma Hanım'a gelirlerdi. Fatma Hanım birkaç gün onlara dargın, ne ciğerlerini alır ne de sırtlarını kaşır, hatta hatta isimlerini bile çağırmazdı. Mesela ciğerci geçerken miyav-

layan Maviş'e, "Miyav, ha... Dam üstünde bağırırken hiç ciğeri düşünmüyordun değil mi?" derdi ve sonra homurdana homurdana kahvesini içerdi. Fatma Hanım'ın nefreti, yalnız birkaç günle sınırlıydı. Sonra hepsini affederek tekrar kedileriyle dost olurdu.

Fatma Hanım kedilerini, sultan gibi hürmetle ve özenle besliyor, hiç kimsenin onlara dokunmasını, onlara bir şey söylemesini istemiyordu. Bir gün pencerenin önünde otururken, mahalle çocuklarının boynuna ip bağlayarak Mestan'la eğlendiklerini görmüş ve bu hadise onu o kadar kızdırmıştı ki hemen merdivenleri dörder dörder atlayarak mutfakta eline geçen oklavayı yakalamış ve sokağa fırlamıştı. Onu gören çocuklar birden çil yavrusu gibi dağılmışlardı. Fatma Hanım'ın elinden fırlayan oklava boşa gitmiş, komşunun kapısına çarptıktan sonra kaldırımın üzerine düşmüştü. Şimdi o, kolları belinde bir testi kulpu gibi bir vaziyette, "Yumurcaklar, zavallı hayvancağızın ağzı yok, dili yok. Ondan ne istiyorsunuz? Benim kedimle oynayacağınıza gidin babanızın sakalıyla oynayın!" diye bağırıyor ve sonra kedisini içeriye alarak böyle terbiyesiz çocuklar yetiştirdiği için bütün mahallenin suratına şiddetle kapıyı çarpıyordu.

Fatma Hanım nerede ise kedileri de kendisiyle beraberdi. Sanki onlar kürkünün bir eteği, Fatma Hanım'ın bir gölgesiydiler. Komşulara sabah kahvesine giderken kedileri de kendisiyle beraber gelir; mahalle bakkalına, zerzevatçıya uğrarken aynı şekilde Mestan'la Pamuk önünde, Fındık'la Tekir yanı başında, Maviş'le Nazlı arkada Fatma Hanım'ı takip ederlerdi. Mahallenin esnafı Fatma Hanım'ı daha görmezden evvel onun gelmekte olduğunu anlarlardı. Köşeden iki kedi görünür görünmez hemen zerzevatçı Apostol, aktara bağırırdı, "Himmet Efendi, Himmet Efendi! İşte İmam'ın Fatma Hanım geliyor..."

Bir an içinde bu söz, bütün ağızları dolaşır ve herkesin bakışları köşeye yönelirdi. Bir saniye sonra nohudi[1] yeldir-

1 Nohut rengi, kirli veya donuk sarı renk.

mesiyle[1] Fatma Hanım'ın köşeyi döndüğü görülürdü. Fatma Hanım, elindeki bastonu kakarak arkasında zembili,[2] önünde ardında, sağında solunda kedileri, herkesin şaşkın gözlerine bir tebessümlü bakış göndererek mahallenin en güzel kedilerine sahip olmanın gururuyla yürürdü. Ve yanında kedileri ayaklarının hissedilmeyen ve özenli adımlarıyla patilerini kirletmemek için basacak temiz bir taş ararlar ve ayakları çamura rast geldikçe titizlenen Mestan'la Pamuk ikide bir hırçın ve asabi, patilerini silkerek bir taştan diğer taşa atlarlardı.

Maviş, Mestan ve Nazlı komşu damlarında karınlarını doldurmuşlardı. Günden güne memeleri şişiyor, adımları yavaşlıyor ve böylece akşama kadar köşe minderinden kalkmak istemiyorlardı.

Fatma Hanım onların gebe olduklarını anlamış ve daha şimdiden hazırlıklara başlamıştı. O, çocuk dünyaya getirmenin ne kanlı ve feci bir şey olduğunu bildiği için kedilerinin de kim bilir ne kadar ıstırap çekeceğini düşünüyor ve sonra mini mini yavruları okşayacağı umuduyla teselli buluyor ve her saat onların memelerini sıkarak süt gelip gelmediğine bakıyordu.

Kediler birer gece arayla doğurmuşlardı. Fatma Hanım daha akşamdan lazım olacak gereçleri hazırlayarak üç dişi kedisiyle odaya kapanmıştı. Mestan'la Nazlı, köşe minderinde uyuyorlardı. Maviş ise geziniyor ve bazen oturarak uzun uzun yalanıyor ve ikide bir derinden gelen hafif bir miyavlamayla Fatma Hanım'ın yüzüne bakarak ona bir şeyler söylemek istiyordu. Fatma Hanım, o kışın boralı, fırtınalı gecelerinde sıcak mangal altını terk ederek komşu duvarlarında gezmenin en sonunda böyle bir netice vereceğini Maviş'e anlatıyordu. Fatma Hanım sözünü bitiremedi. Maviş son bir hamleyle kalktı ve yarım dakika, öyle sersem ve mustarip durdu. Fatma Hanım, artık yavrunun gelmesi-

---

1 Eskiden kadınların çarşaf yerine giydikleri, başörtüsüyle birlikte kullanılan, kolları ve bedeni bol sokak kıyafeti.

2 Hasırdan veya hurma liflerinden örülmüş kulplu torba.

nin yaklaştığını anlamıştı. Şimdi beraber hareket ediyordu. Maviş uzun uzun ıkınıyor, belini kamburlaştırıyor, bir hasta gibi inliyordu. Doğan sekiz yavru, birden evin sakin ve sessiz ortamını değiştirmişti. Artık her yeri ve günün her saatini onların sesleri dolduruyordu.

Evde üç lohusa vardı. Şimdi Fatma Hanım'ın işi daha ziyade güçleşmişti. Analarına biraz daha fazla ciğer veriyor, yavrulara her sabah tiritler, paparalar yapıyor ve onlar bunu yerken karşılarına geçerek uzun uzun seyre dalıyordu; bu onun için en tatlı meşguliyetti. Mesela şurada üçü ciyak ciyak bağırırken birkaçı tiritlerin üzerinde yürüyor, bir diğeri anasının bacakları arasında devamlı başını vurarak meme arıyor ve hemen hepsi hiç susmayarak durmadan bağırıyorlardı. Bazen bu ciyaklamalar arasında analarının daha vakur, daha ahenkli mırnavları geçiyordu. Bazen Maviş'in memesinde Mestan'ın, Mestan'ınkinde Nazlı'nın, Nazlı'nınkinde Maviş'in yavruları süt emiyorlar ve böylece birbirlerinin sütkardeşi oluyorlardı.

Fatma Hanım'ın lohusası olduğu hemen bütün mahalleye yayılmıştı. Komşular birer birer gelerek onları ziyaret ediyorlardı. Fatma Hanım bu misafirler arasında kötü gözlülerin de bulunacağını düşündüğü için kedilerin ve yavruların boyunlarına, nazar değmesine karşı birer mavi boncuk takmış ve bu suretle muhtemel olan her tür kem göze ve kazaya mani olmak istemişti.

* * *

Bir gün mühim bir hadise olmuştu. Yavruların doğmasından iki ay sonraydı ki Maviş, bir akşamüstü bacağında büyük ve geniş bir yarayla eve dönmüştü. Fatma Hanım, onu mutfağın kapısında korkudan sinmiş, bacakları kan içinde bulduğu zaman elindeki satırı et tahtası üzerine atarak tıpkı bir deli gibi dışarı fırlamıştı. Yarabbi, zavallı Maviş'e ne olmuştu? Fatma Hanım ne yapacağını şaşırmış, sürekli tepiniyor, bağırıyor, haykırıyordu. Maviş, gözlerinde hâlâ derin ve büyük bir korkunun gölgeleri olduğu halde kapının yanına sinmiş, hızlı hızlı soluyordu.

Fatma Hanım'ın sevinç ve saadet dolu hayatında bu hadise, mühim bir sarsıntı yapmıştı. Maviş onun en çok sevdiği kedisiydi. Artık bundan sonra güzel gözlü Maviş'i bir sülün gibi salına salına gezip dolaşamayacak mıydı? Fırına, bakkala giderken bütün kediler kendisine eşlik ettiği halde, bundan sonra zavallı Maviş'i, cumbanın bir köşesinde kırık bacağını yalayarak hanımını üzgün gözleriyle ancak hayalen mi takip edecekti? Yahut yine böyle zerzevatçıya, fırına gittiği günler Nazlı'sı, Tekir'i, Fındık'ı, Pamuk'u, önünde ardında cesur bir aslan adımlarıyla kendisine eşlik ederlerken bu şen ve mutlu arkadaşları arasında o, zavallı Maviş, belki en geride, kırık bacağını meşakkatle sürükleye sürükleye aksak adımlarla bir topal dilenci gibi mi yürüyecekti? Fatma Hanım bunları düşündükçe derin ıstıraplar duyuyor ve kahroluyordu. Gününün birkaç saatini kedisine ayırmıştı. Ona kantaron yağları, havacıva merhemleri[1] gibi kendi bildiği, komşulardan öğrendiği bütün ilaçları yapıyor ve onun yarasını tedaviye uğraşıyordu. Gerçekten de tedavi iyi netice veriyor, yara yavaş yavaş kapanıyordu. Fakat her nedense yarası kapanmasına rağmen Maviş mümkün değil tamamıyla iyileşemiyordu. Artık ne tüylü sırtını uzun uzun pencerenin pervazına sürtüyor, ne de eskisi gibi ciğerci geçerken ricacı miyavlamalarla Fatma Hanım'ın yüzüne bakıyordu. Sanki onun hastalığı içerisinde, bilinemeyen bir noktasındaydı. Her gün biraz daha düşkün, biraz daha kederli, biraz daha üzgün ve mustarip; aksak bacağıyla, gizli bir şeyden korkuyormuş gibi ayakta duramayarak sallanıyor, bazen havanın sıcaklığına rağmen üşüyormuş gibi dakikalarca titriyordu. O zaman Fatma Hanım üşüdüğünü düşünerek onu, her gün akşama kadar güneşin bol ışıkları altında eski uyuduğu köşe minderine götürüyordu. Lakin onu burada, bu bol güneş altında durdurmak mümkün olamıyordu. Müthiş bir şey görmüş gibi fırlıyor, kaçıyor, topallaya topallaya merdi-

---

1 Havacıva bitkisinden yapılan, bertilme, ezik ve çürüklerde kullanılan merhem.

venleri inerek doğruca kömürlüğün karanlık bir köşesine sokuluyor ve orada vücudu şiddetli çırpınışlarla sarsıla sarsıla kıvranıyordu. Şimdi her şey gibi Maviş'in o eski ve sevimli bakışları da kalmamıştı. Günden güne bakışları dalgınlaşıyor ve onun bütün mahallece meşhur olan güzel gözleri, şimdi cansız, manasız iki nokta halini alıyordu. Bazı geceler, uyku arasında şiddetli gürültülerle sıçradığı zamanlar ise bu bakışlar ayrıca pek vahşi ve korkunç oluyordu. Maviş, işte böyle, her gün biraz daha her şeyden uzak, her şeyden nefret ederek, parlak ışıklardan, şiddetli gürültülerden, keskin kokulardan mustarip olarak; daima tenha köşeler, karanlık noktalar arıyor ve orada yuvarlak başı, taşınması zor bir taş ağırlığıyla ön bacakları arasında, saatlerce hareketsiz, adeta cansız, adeta ölmüş gibi bekliyordu.

Akşam yemeğinden sonraydı. Nazlı, Fatma Hanım'ın kucağında; Pamuk lamba iskemlesinin, Fındık kahve mangalının altında uyuyorlar, yavrulardan bir kısmı bir topun arkasından koşuyor, bir diğeri Fatma Hanım'ın önünde oturarak örmekte olduğu yumağa ara sıra küçük ve pembe elleriyle dokunuyordu. Fatma Hanım çorabı örmekle, Şükriye sakızını çiğnemekle meşgul, bir şey söylemeyerek susuyorlardı. Gecenin sessizliğini yalnız, döşeme üzerinde makaranın arkasından koşan kedi yavrularının yaramazlıkları bozuyordu.

Sokaktan ağır bir kundura sesi duyuldu ve sonra bekçinin kalın sopası kaldırımlarda gecenin geçmiş bir saatini çaldı. Fatma Hanım başını kaldırarak belini doğrulttu. Yumağını düzelterek "Şükriye!" dedi. "Kızım, şu saate bir bakar mısın?" sözünü tamamlayamadı. Birden derinden gelen keskin ve acı bir miyavlama evin sessizliğinde odaya kadar hücum etti.

Fatma Hanım örmekte olduğu çorabı fırlatarak kedilerini seri bir bakışla teftiş etti. Hepsi buradaydı. Her zaman olduğu gibi, yalnız o, Maviş yoktu. Kim bilir neredeydi? Oturduğu yerden kalktı ve eline lambayı alarak sofaya çıktı. Şükriye ve arkasında Nazlı, Mestan, Tombalak, Fındık ve

yavrular kendisini takip ediyorlardı. Merdiven başına geldikleri zaman ana kız yüz yüze bakıştılar. Bu ses Maviş'in sesi değil miydi? Yakından geldiğine göre ihtimal ki yine kömürlükteydi. Acaba Maviş ölüyor muydu? Bu acı düşünceyle titreye titreye merdiveni indiler. Kömürlüğün kapısına gelince Nazlı, Mestan, Fındık yavaşça başlarını kaldırarak bir taraftan meraklı, küçük burunlarıyla havayı koklarken diğer taraftan da Fatma Hanım'ın yüzüne bakarak bir şey söylemek istiyorlarmış gibi çekinerek miyavladılar.

Maviş'in canhıraş iniltilerine tahammül etmek Fatma Hanım için ne kadar zordu. Elleri titreyerek kömürlüğün kapısını itti. Maviş karşıda, kömür yığınlarının yanında, şiddetli kasılmalarla kıvranmaktaydı. Kapının açıldığını gördüğü zaman başını yukarı kaldırdı, tüylerini kabartarak dişlerini gösterdi. Ve sonra sarhoş gibi ayakları üzerinde sallanarak kömürlüğün daha karanlık bir köşesine atıldı. Bunu gören Nazlı, Mestan, Fındık, bir köpek tarafından takip ediliyorlarmış gibi acı acı miyavlayarak merdivene tırmandılar. Artık Fatma Hanım'ın gözleri bir şey görmüyordu. "Lambayı biraz uzat Şükriye!" diyerek kömürlükten içeriye bir adım attı. Demek sevgili Maviş'inin ölümü karşısında bulunuyordu. Maviş kuvvetli buhranlar içindeydi. Başı havada, kulakları kısık, ağzından köpükler akarak sırtı çukurlaşmış, kuyruğu bacakları arasına sıkışmış, ayakları üzerinde dengesizce sallanıyordu.

Ana kız derin bir çaresizlik ve üzüntü içinde Maviş'i seyrediyorlardı. Maviş pençelerinin hırçın ve asabi hamleleriyle toprağı kazıyor ve çarpılmış gibi hareketler yapıyordu. Bir müddet sonra ayakları kırılmış gibi yere yuvarlandı. Şimdi salyalar daha fazla artarak çenesinden boşalıyor ve haddinden fazla büyümüş ve korkunçlaşmış gözleri karanlıkta keskin bir ateş gibi yanıyordu. Ansızın doğrulmak isteyen bir hareketle fırladı. Bir saniye sonra tekrar yuvarlandı. Şükriye yavaşça mırıldandı, "Anne! Bu öldü mü?" Fatma Hanım'ın aklından süratle bir fikir geçti. Yavaşça kedinin üstüne eğilerek gözleriyle muayene etti. Nefes aldığına göre herhalde öl-

memişti. Biraz evvelki kıvranışlarına bakılırsa bu olsa olsa bir saradan başka bir şey değildi. Şükriye'ye dönerek, "Bu, saraya benziyor kızım. Haydi koş, şuradan bir tas su getir" dedi.

Kedisiyle Fatma Hanım bir dakika kadar karanlıkta karşı karşıya kaldılar. Her ikisi de hareketsiz duruyorlardı. Bir dakika sonra Şükriye elinde büyük bir tas suyla geldiği zaman, ikisi de endişeli bakışlarla Maviş'i aradı. Maviş yine orada, eski düştüğü yerde, yine pis ve ıslak bir paçavra halinde, kafası ağzından akan köpük yığını içine gömülmüş, bitap ve baygın bekliyordu. Yalnız lambanın ışığına karşı yine yüzünü buruşturarak gözkapaklarını kaldırdı, umutsuz bir miyavlamaya benzeyen iki inilti ağzından dökülen köpükler içinde kayboldu.

Bekleyecek vakit yoktu. Şükriye'nin elinden su tasını kapan Fatma Hanım kedisine doğru ilerledi ve eteklerini beline sokarak yanına çömeldi. Bu, herhalde baygınlıktan başka bir şey değildi; soğuk su, şüphesiz baygınlığa birebir gelirdi. Yavaşça tasın suyunu kedinin başına döktü. Maviş yalnız bir kere titredi ve sonra fişek sesine benzeyen güçlü bir haykırışla bir lastik top gibi Fatma Hanım'ın üstüne fırladı.

Bir an içinde kömürlük darmadağın olmuş, şiddetli haykırışmalar, kömür yığınlarının yuvarlanması bir saniyede kömürlüğü korku ve toz içinde bırakmıştı.

Ana kız, büyük bir korku ve heyecanla kömür yığınlarının üstünden atlayarak dışarı fırladılar. Merdivenleri dörder dörder çıkarlarken devamlı, gözleri arkada, takip edilip edilmediklerine bakıyorlardı. Odaya girer girmez, bitap ve harap, minderin üstüne düştüler. Gözleri kapanmış, çeneleri süratle çarpıyor ve göğüsleri uzun soluklarla inip çıkıyordu. Ne olmuştu? Zihinlerinde düşünebilecek bir kuvvet bulamıyorlardı.

Bu baygınlık on dakika kadar devam ettikten sonra ikisi de yattıkları yerden doğrulmak ihtiyacını hissettiler. Perişan gözlerle ilk önce birbirlerine ve sonra etraflarına bakındılar. Odayı hafif bir lamba ışığı aydınlatıyordu; her ikisinin de benizleri solgun ve gözleri korkuyla büyümüştü.

Gözlerinin ilk karşılaşmasında şüpheye düşen Şükriye, analığına baktı. Sonra dikkatini çeken bir şeyi layıkıyla görmek için lambayı Fatma Hanım'ın yüzüne yaklaştırdı ve dudaklarını zorlayan şaşkınlık çığlığını bastıramayarak, "Ay anne! Yüzün kanıyor, ne oldu?" diye haykırdı. İnce bir kan çizgisi, Fatma Hanım'ın solgun ve pörsük çenesinden boynuna doğru yavaş yavaş sızıyor ve pembe entarisinin yakasında Maviş'in ıslak ve siyah pençe lekeleri görülüyordu.

***

Aradan yirmi günden fazla bir zaman geçmişti. Bir sabah Şükriye, bir haftadan beri oldukça ağır hasta olan analığı Fatma Hanım'ın oda kapısını açtığı zaman onu, gözleri kanlı ve korkunç bir şekilde açık, ağzı salyalar ve köpükler içinde ölü olarak bulmuştu.

Lambo Usta

Kendisi Karamanlıydı. Memleketinden buraya bakkallık etmek için gelmişti. Kesesinde şöyle yüz altın kadar bir parası vardı ki o, bu parayla İstanbul'un herhangi bir mahallesinde mükemmel bir dükkân açıp işletebilirdi. Esasen onun bütün hemşerileri, memleketlerinde evini, öküzünü satıp paralarını kemerlerine doldurduktan sonra günün birinde köyün şehre giden yollarında bir gölge halinde silinip kayboluyorlardı. Bu yol, onları ta İstanbul'a, paranın pek bol olduğu İstanbul'a, çekip götürüyordu. İstanbul onun için her karış toprağında avuçlarla altın bulunan bir servet kaynağıydı.

Lambo Usta İstanbul'a gelmeyi aklına koyduğu zaman ilk düşüncesi karısını yanına alıp almamak meselesi olmuştu. Şimdilik buna lüzum görmemişti. Çünkü karısı, esasen her gün bir parça daha fazla ekmek yiyen ve buna rağmen akşama kadar evin köşesinde pinekleyip ağzında sakızı, öküz gibi geviş getiren bir mahluktan başka bir şey miydi? Bir kere İstanbul, yalnız paranın değil karının da bol olduğu bir memleketti. O halde terlediği zaman, yağlı bir pastırma gibi kokan karısını bir heybe gibi taşımaya ne lüzum vardı?

Lambo Usta işte bu düşünceyle köyden çıkmıştı. Tam dört senedir İstanbul'un içerlek mahallelerinden birinde ticaretle uğraşıyordu. O, mahallenin yegâne bakkalıydı. İçeri giren her müşteri, tezgâhı başında kirli yapraklı veresiye defterinin buruşuk sayfaları karşısında iri, şişkin karnı, iki geniş kıvrım oluşturan yuvarlak ensesi, pos bıyıklarla örtülü yağız

esmer çehresiyle Lambo Usta'yı her zaman meşgul bulurlardı. O, acaba böyle bitmez tükenmez neler yazıyordu. Bunu hiç kimse bilmezdi. Mahalleli içinde en cimrisi olan mümeyyiz[1] emeklisi Hacı İbrahim Efendi'den tutunuz da Kahveci İsmail'e kadar herkes ona borçluydu.

Esasen Lambo Usta kısa bir zaman içinde mahallelinin taşıdığı zihniyeti pek kolaylıkla öğrenip anlamıştı: İstanbullular, malın iyiliğinden çok ucuzluğuna bakıyorlardı. O, bu açıdan müşterilerini tıpkı gübreyle beslenen ördeklere benzetiyordu.

Onun ticaret sırlarına kimse akıl erdirememişti. İki sokak aşırı bakkal Mihal'in on ikiye sattığını o, mutlaka on bire veriyor ve müşterilerine hiçbir şey kazanmadığını, ancak sermayesine verdiğini söylüyordu. Onun bu ucuzculuktaki maksadı öteki mahallenin müşterilerini kendine çekip bakkal Mihal'i iflas ettirmek ve ondan sonra istediği gibi mahalleliyi haraca kesmekti. Aslında bu, pek kolay bir iş değildi. Zaten Bakkal Mihal gibi senelerden beri o mahallede küflenmiş, ev bark sahibi olmuş, senelerdir pastırma ve peynir kokuları içinde ciğerleri kaşarlanmış küplü[2] bir bakkalı devirmenin öyle pek kolay bir iş olmadığını kendisi de biliyordu.

Bundan başka Lambo Usta mahalleliyi çatık bir çehreden ziyade güler yüzle etkiliyordu. Bunun böyle olması da gerekiyordu. Nitekim Kasap Halil Efendi bu inceliği beceremediği için işte birer birer müşterilerini kaybediyordu.

Son zamanlarda o, mahalleliden bazı ileri gelenlerin onayı ve yardımıyla dükkânında bir tezgâh da açmıştı. Her ne kadar hükümetten izin alamamışsa da gizliden gizliye bu işi görüyordu. Yalnız bu mesele kulağına çalınan mektep hocası Hacı Kerim Efendi her ne kadar bundan birkaç gün

---

1 Bir dairede kâtiplerin yazdığı yazıları düzelten, tamamlayan memur ya da bir sınavda öğretmenle birlikte hazır bulunarak öğrencinin bilgisini ve seviyesini yoklayan kimse, ayırtman.

2 Fıçı yerine küp kullanılan eski bir meyhane çeşidi, dükkânda gizlice içki de satıldığı için bu söz kullanılmış olmalı.

önce mahalle kahvesinde itiraz için ağzını açmışsa da Bekir Reis haklı ve mantıklı delillerle Kerim Hoca'nın fikirlerini pek güzel çürütmüş ve reddetmişti. Mademki mahallede akşamcılar vardı, o halde bunların ötede beride meyhane meyhane dolaşıp gece yarılarına kadar çoluk çocuklarını sofra başında bekletmelerindense buracıkta işlerini görmeleri her durumda daha uygun değil miydi? Hatta aksakalıyla Hacı Nuri Bey bile bu fikrin doğruluğunu tasdik etmişti. Esasen bu iş de gizli oluyordu. Lambo Usta, dükkânının iç tarafa kıvrılan mahzenini buna ayırmıştı. Akşam olur olmaz Komiser Mehmet Efendi'den tutunuz da Hacı Nuri Bey'e kadar akşamcılar birer ikişer iç tarafta isli bir lamba altında toplanıyorlar ve orada birkaç kadehle işlerini pek güzel görüyorlardı.

Ticaretin inceliklerine vâkıf olan Lambo Usta, aynı zamanda mahallelinin ruh halini de pek güzel anlamıştı. Bunun için manzarası yağ küpleri, gaz tenekeleri, kahve çuvalları olan dükkânının bu gizli köşeciğini şöyle güler yüzlü, ak çehreli bir çırakla şenlendirmeyi düşündü. Şüphesiz bu, müşterileri çekmek için de pek uygun bir fikirdi. Hem bütün mahalleli de az çok bu illete tutulmamış mıydı?

Pastırma manzaraları arasında günün birinde çapkın çehresiyle güzel bir kabak çiçeği gibi açılan ve daha geldiği gün mahallelice, "Kaymak Yuvan" denilen bu çocuk, müşteriler üzerinde hakikaten iyi bir etki bırakmıştı ve bu etki yalnız bu mahalleyle sınırlı kalmamış, az zaman içinde öteki mahallelere kadar da sirayet etmişti. Yalnız, Lambo Usta ince işlerin açığa vurulmayıp gizlice yapılmasında bir mahzur görmediğini müşterilerine çıtlatmıştı. Evet, her şey gizli olmalıydı. Lambo Ustaca bu gibi işler bir lağıma pek benziyordu ki kokunun yayılmaması için künkü kırmamak lazımdı.

Adeta, Yuvan'ın gelişi mahalleli arasında yeni bir dedikodu devresi açmış, kahvede arkadaşlar arasında ince imalara sebep olmuştu. Lambo Ustaca bunların hiçbiri mühim değildi; o ancak kasasına giren paraları bilirdi.

Sadece kadınlardan zevk alan Lambo Usta bir türlü bu zevkini değiştirmeyi başaramıyor ve bu sebeple mahallelinin bu garip zevki karşısında, müşterilerini burunlarını çirkefte dolaştıran birer domuza benzetiyordu. Her şeyden evvel bu domuzları doyurmak ve bunun için de lağımın kapağını tamamıyla açmak lazımdı.

* * *

... Lambo Usta maksadına ulaşmıştı: Artık öteki mahalleden birçok müşteriyi kendisine çekmiş ve bu suretle Bakkal Mihal'i solda sıfır kıymetinde bırakmıştı.

Bakkal Mihal kendi servet ve menfaatini tehdit eden bu tehlikenin önünü almak için nihayet gelinini tezgâh başında oturtmaya mecbur oldu. Şimdi bu iki rakip arasında başlayan mücadele bu hadiseyle mühim bir safhaya girmiş oluyordu. Artık Bakkal Mihal'le Lambo Usta birer bakkaldan ziyade camekânında butlar ve bacaklar teşhir eden birer kasaba benziyorlardı. Bununla beraber Lambo Usta neticede zaferin kendisinde kalacağına emindi. Bunun içindir ki Mihal'in teşebbüsünden katiyen endişe etmedi. Bunu işittiği zaman umursamayarak, dudaklarını bükerek acı bir alayla, "Galiba Mihal, baba mesleğini değiştirdi..." diye mırıldandı ve sonra peynir bıçağını önlüğüne silerek filozofça başını salladı, "Yetmişinden sonra... Hey koca pezevenk!"

Hakikaten üstünlük Lambo Usta'da kalmış, bakkal Mihal'in teşebbüsü hiçbir sonuç vermemişti. Fakat bu galibiyet ne kendisinin ne de dükkânının durumunda ve dış görünüşünde fark edilebilen bir değişiklik yapabildi. Hatta o kadar ki pastırma yağı, peynir suyuyla tıpkı siyah ve ağır kokulu bir meşin parçasına benzeyen göğüslüğünü, sinek tersleri içinde adeta kurum tutmuş bir manzara gösteren dükkânının camekânlarını bile değiştirip temizletmedi. Mademki mahalleli her şeyden evvel bir ördek midesi taşıyordu, o halde bütün bunlar lüzumsuz birer masraf demekti.

Asıl değişim Lambo Usta'nın kasasında oluyordu. Kasa günler geçtikçe bir gebe kadın karnı gibi kabarıyordu. Bu şişi indirmemek lazımdı. Artık Lambo Ustaca düşünülecek ve merak edilecek bir taraf kalmamıştı.

Yalnız midesi doyup kurduğu dolap düzgün döndükten sonra Lambo Usta bir gün kendi kendine düşünmeye başladı. Evet, kazancına rağmen ortada eksik olan bir şey vardı: Kadın... İşte en mühim meseleyi bu oluşturuyordu. Esasen ömrü öteden beri bu ateş içinde kavrularak geçmişti. Göğsünden iki tulum gibi sarkan memeleriyle iri cüsseli bir ineğe benzeyen karısını zaten severek almamıştı. O, gençliğinin bir hatası olarak boynunda kalmıştı. Karısı kaba, çopur, pis ve çirkin olduğundan Lambo Usta esasen köyde bile, evlilik içinde bir bekâr hayatı yaşamaktaydı. Bununla beraber şimdi karısını beraberinde getirmediğine üzülüyor, böyle kadın mahrumiyeti içinde geçen gecelerde bütün çirkinliğine rağmen yine karısını arzu ediyordu. Doğrusu orta yerde bütün mahallelinin yanıp tutuştuğu çırağı Yuvan vardı; lakin Lambo Usta, mümkün değil ondan bir şey anlamıyor, Yuvan'a karşı olan hislerinde bir ilgisizlik duyuyordu. Halbuki diğer taraftan Kaymak Yuvan mahallenin horozlarını başına topladığı gibi tavuklarını da birer birer çekiyordu. Gerek o mahalledeki, gerek civar mahalledeki hizmetçi kızlar iğne, iplik almak bahanesiyle birer birer Yuvan'ın peşine takılıp dükkâna sürükleniyor ve orada gereksiz oyalanarak dakikalarca makara, iğne seçiyorlardı. Lambo Usta biliyordu, bütün bunlar oraya kendisi için değil ancak çırağı için geliyorlardı. Buna karşı ruhunda gizli bir haset ve kızgınlık duyuyordu.

Evet, kendisinin neyi eksikti? Bazen bu sualin cevabını bulmak için aynada çehresini inceliyordu. Yuvan tüysüz bir çocuk, lakin kendisi tam kuvvetli bir erkekti. Fakat ah bu İstanbul kadınları... Onlar zevki bilmiyorlar, erkeğin ne demek olduğunu anlamıyorlardı. Esasen bunların öyle pek sağlam bir ayakkabı olmadıklarını da bilmiyor değildi.

Sıkı yeldirmeleri altında kıçlarını bir tencere gibi çalkaya çalkaya yürüyen bunlar, bütün bu hizmetçi kızlar, delik ve pis hakiki bir ayakkabıydılar. İçleri biraz koklansa ne kadar şüpheli ve ağır kokularla çürüdükleri pek güzel hissedilirdi.

Hem bundan başka Lambo Usta, öyle adım atacağı yeri yoklamadan ayağını uzatır bir adam değildi. Mademki arada bir din farkı vardı, o halde buna dikkat etmek lazımdı. Yalnız son günlerde köşedeki pembe eve taşınan Hariciye[1] kalemi kâtiplerinden[2] Necip Fehmi Bey'in hizmetçisi Anika diğerleri arasında bir istisna oluşturuyordu. Bundan dolayı kendisiyle onun arasında yeni bir muhabbetin doğmasına engel olacak bir sebep yoktu. Her manasıyla bu, açık bir kapıydı. Her ne kadar Anika da diğer hizmetçi kızlar gibi Lambo Usta'ya pek o kadar yüz vermemekteyse de bunu yola getirmek o kadar zor bir şey değildi.

İlk önceleri ılık bir hava gibi Lambo Usta'nın damarlarına nüfuz eden bu kızın aşkı pek kısa bir zamanda bir ateş dehşet ve hararetiyle bütün vücudunu sardı. Şimdi Lambo Usta ayakları ucunda biraz daha derinleşen bir uçurumun açıldığını ve kendisinin göz döndürücü bir süratle bu uçuruma inmeye başladığını görüyordu; fakat tutunamıyor, ayakları durmadan kayıyordu.

Bu aşk Lambo Usta'nın sakin ve neşeli hayatı üzerinde birden büyük bir değişiklik yapmıştı. Pek kısa bir zaman içinde camekânı arkasında her gün şen, alaycı bir papağan gibi şaklayan Lambo Usta kalkmış, onun yerine sanki gagasını göğsüne sokarak sürekli düşünen ıslak ve miskin bir hasta karga oturmuştu. Lambo Usta hastaydı. Tezgâhı başında akşama kadar Anika'sını bekliyordu. Şimdi onu görmek kendisi için her gün biraz daha zorunlu bir ihtiyaç şeklini almıştı. Anika'nın başı, dükkânın kapısından görünür görünmez tezgâh başındaki hasta ve ıslak karga sanki bir an içinde uçuyordu.

Lambo Usta hiçten, boş nedenlerle onu dükkânında tutuyordu. Anika geldiği zaman Lambo Usta bir kıskançlık hissi altında Yuvan'ı basit ve hiçten bahanelerle dükkândan uzaklaştırıyordu.

---

1 Dışişleri Bakanlığı.

2 Kalem kâtibi: Resmi dairelerde yazı işleri memuru.

Anika, Lambo Usta'nın kendisine tutkun olduğunu biliyordu. Onu tam burnundan yakalamıştı. Bazen tezgâhın yanındaki camekânda duran bir şeyi incelemek için Lambo Usta'nın yanına sokularak, bile isteye eliyle yahut koluyla ona temas ediyor, onu çıldırtıyordu. O vakit Lambo Usta, bütün iradesinin kaybolduğunu, kendisinin bir dakika içinde on beş sene gençleştiğini hisseder gibi oluyordu. Anika kendini dirhem dirhem satıyor ve bu sohbetleri en lezzetli yerinde bırakarak eve geç kaldığını söyleyip dükkânı terk ediyordu. O zaman Lambo Usta ağır bir uykudan uyanmış gibi silkinerek dalgın gözleri, Anika'nın sıkı etekliği altında hatları açıkça fark edilen butlarının şehvetli hareketlerine dikilmiş öylece sersem ve perişan kalıyor ve düşünüyordu. Ah, Anika kendisi için ne iyi bir karı olabilirdi.

Gece olup dükkânını kapayarak odasına çekildikten sonra Lambo Usta bunları düşünüyordu. Evet, aşk hakikaten çok fena bir şeydi. Bu tıpkı bir sıçan kapanına benziyordu. Ve hissediyordu ki kendisi oraya tam burnundan yakalanmıştı.

Günlerce dükkân yüzüstü kalıyordu. Şimdi iç tarafta, mahzene kıvrılan yağ fıçıları yanında Lambo Usta da müşteriyle beraber kadeh tokuşturuyor ve bu şekilde ıstıraplarını alkole gömmek istiyordu. Artık Lambo Usta şen değil, güler yüzlü değil, kurnaz değildi; bu aşk onu kabalaştırmış ve hayvanlaştırmıştı.

***

İlkbahar ve yaz böyle geçti; fakat Lambo Usta maksadına ulaşamadı. Anika kendisini dirhem dirhem satmakta devam ediyor, Lambo Usta'ya teslim olursa bir müddet sonra karnı doymuş adam halinde bu küplü bakkalın kendisini terk edeceğini fındıkçı[1] ve orospu kadınlara has, pratik bir akılla düşünüyordu.

Lambo Usta bir bataklık içine düştüğüne pek emindi. Etrafında tutunacak bir şey yoktu. Ayağının altındaki zemin devamlı iniyor, çöküyor, alçalıyordu. Meteliğe düğüm vuran

---

1 Cilveli ve oynak kadın.

Lambo Usta'nın gözünde artık paranın da kıymeti kalmamıştı. Onun gözünde para, hayat, her şey yalnız Anika'dan ibaretti.

* * *

Bir sonbahar akşamı, hemşerileri, Lambo Usta'yı Karaman yollarında, bir eşeğin sırtına vurulmuş iki heybe ortasında neşesiz ve hasta, İstanbul'dan köye dönerken gördüler.

Çingeneler

Her sene ilkbahar gelir gelmez dağ yolundan bir kafilenin bizim köye doğru inmeye başladığını görür ve yol boyunca sıralanarak onları seyrederdik. En önde kulakları düşük uyuz bir eşek genellikle bu kafileye rehberlik ederdi. Eşeğin her iki tarafından sarkan sepet içinde çergenin[1] önemli eşyaları bulunur ve bunların aralarına gelişigüzel tepilmiş kukla gibi duran çamur yüzlü, maymun suratlı Çingene çocukları, kırpışık, parlak gözleriyle bu yeni geldikleri köyü selamlarlardı.

Her çergenin mutlaka bir eşeği olurdu. Bunu uzun boylu, buruşuk yüzlü erkeklerle meşin, esmer çehreli karılar, pişkin kayış bacaklı Çingene çocukları takip ederdi. Eşeğin arkasında, elinde sopasıyla bir Çingene karısı yürürdü ki vazifesi, ucu çivili değneği hayvanın nazik uzuvlarına dokundurarak, bacaklarının arasına sokarak onun yavaş adımlarını hızlandırmaktan ibaretti.

Nereden gelip nereye gittikleri meçhul olan leylekler gibi böyle ilkbaharın hiç beklenilmeyen bir gününde köyümüze gelerek aynı şekilde sonbaharın belirsiz bir gününde çadırlarını toplayarak giden bu Çingene alayının köyümüze girişi, bizim için mühim bir hadise olurdu.

Evlerini ya kendi omuzlarında taşıyan veyahut eşeklerin sırtına yükleyip sürükleyen bu kafile, köyümüzün en güzel mevkiini, ırmağın kenarındaki söğüt ağaçlı serin gölgeliği,

1 Çingene çadırı.

kendileri için seçerler, oraya çergelerini ve ocaklarını kurarlardı. Köyümüze geldiklerinden birkaç saat sonra kısa bir an içinde, hemen hepsinin çadırları ihtiyar kamburlar gibi söğütlerin altına çömelmiş ve sıralanmış olurdu.

Onların hepsi, hemen hemen aynı ailenin evladı gibiydiler. Aralarında çok tabii ve hakiki bir hayat hüküm sürüyordu. Genellikle aynı çerge altında iki üç aile yatıyordu. Oturdukları yerlerin arasına bir sınır çizmedikleri gibi, bizim gibi, döşekleri arasına da bir duvar ve sınır koymadıkları için neredeyse çoğu gece, her döşek, aynı çerge altında yatanları birbirine taşıyor ve onlar böyle daimi bir taşınma içinde her gece sinirlerinin çeşnisini de değiştiriyorlardı.

***

Çergelerle köyün arasındaki mesafe, herhalde bir çeyrekten aşağı değildi. Ara sıra Çingene çocukları bizim köye geldikleri zaman aramızda, bilmediği bir mahalleye düşmüş yabancı bir köpek korkusuyla dolaşır ve kahvenin önünden geçerlerken genellikle köyün delikanlıları onları çağırarak hampir çektirirlerdi; hampir, Çingene çocuklarına mahsus bir danstı. Kahveden metelik fırlatılır fırlatılmaz Çingene çocuğu hemen eski fesini yere atar, onun etrafında karnını sallayarak, kıçını çıkartarak, ensesini tokatlayarak döner, mini mini kırmızı dilini ağzı içinde kendine mahsus bir maharetle şiddetle yutuyormuş gibi titreterek adeta boğulan bir adamın hır hırlarını taklit ederdi. Hampir denilen bu oyunu, hemen hemen bütün köylüler memnuniyet ve neşeyle seyrederdi.

Bizim Çingenelere karşı gösterdiğimiz misafirperverliğin müddeti birkaç günle sınırlı gibi bir şeydi. Sonra aramızda amansız bir çekişme ve kavga kapıları açılırdı. Onları kızdırmak için türlü muziplikler icat ederdik, mesela bir gün onları taşa tutar, diğer bir gün elimize geçirdiğimiz tenekelere mandaların yaş tezeklerini koyarak bununla Çingenelerin çadırlarını sıvardık. Başka bir gün avuçlarımızda beygirlerden topladığımız at sinekleri olduğu halde yavaşça çergenin yanına gelip bunları otlamakta olan eşeklerin bacakları arasına serpiştirirdik. Aradan bir dakika geçer geçmez eşek-

ler kuyruklarını sallamaktan başlayarak evvela tepinmeye, sonra çifte atmaya kadar varırlar ve nihayet bağlı oldukları kazıkları koparıp kuyruklarını havaya dikerler ve böylece etrafa sürekli çifteler savurarak, kuyruk omuzda, uzun anırtılarla tarlalara doğru koşarlardı.

Bazen de aramızda beklenenin aksine kısa süreliğine bir barış başlardı. O zaman hepimiz küçük bir müfreze halinde çergelerine giderek onları seyrederdik. Çergelerin hepsinde hemen aynı görüntü vardı. Yerde bir örs başında ya bir çocuk veyahut pişkin yüzlü bir kadın habire körük çekerek ateşi alevlendiriyor, erkek bir elinde demir, diğerinde çekiç, ateşte kızaran demire örs üzerinde bir şekil vermeye uğraşıyor ve bunların biraz ötesinde döşek denilen kirli, yağlı bir paçavra yığını ve yerde arkası üstü toprağa yatmış, eline geçirdiği çürük bir domatesin sularını akıtarak emmeye ve yemeye çalışan mini mini bir et parçası, küçük bir çocuk...

Bazı günler akşamüstü körük başındaki kadınlardan birisi bir türkü tutturur ve örs üzerinde demir dövmekle meşgul olan erkekse çekicinin hareketlerini buna uydurmaya uğraşırdı. Ve biz çergelerin karşısına sıralanarak bu çok ilginç ve garip hayatı merak ve hayretle seyre dalardık.

* * *

Bu, yazın sıcak bir günüydü. Hepimiz köyün mescidindeki çınar ağacının altında toplanmış, muhtarın oğlunu dinliyorduk.

Köyün çocukları arasında yaşça en büyüğümüz olan bu çocuk, aynı zamanda da en yaramaz ve haşarımızdı. Elinde bir değnek, akşama kadar ağaçlar üzerinden yuvaları düşüren, sokaktaki tavukların bacaklarını kıran, kedilerin kuyruğuna tenekeleri bağlayan, köpekleri yüzmek için ırmağa batıran bu haşarı çocuğun, hepimizin üzerinde büyük tesiri vardı. Kalplerimizde ona karşı sebebi bilinmeyen bir itaat ve boyun eğiş vardı ve ondan korkardık.

Şimdi o arkasını çınara dayamış, elindeki ince dalı bir kırbaç gibi sallayarak bir şeyler anlatıyor ve sözüne devam ederek, "Hepiniz bu gece tarlada kalırsınız. Yatsı ezanı okun-

duktan sonra ben sizi bizim harmanda beklerim. Bakın size neler göstereceğim! Bilseniz güle güle kırılırsınız...” diyordu. Ve sonra ağzını dolduran tükürükleri, dişleri arasından ince bir sicim şeklinde fışkırtıyordu. Ben ruhumda belirsiz bir merakla bu sözleri dinlerken nalbandın oğlu parmaklarıyla burnunu derin derin karıştırarak geniş ağzının hiçbir şey ifade etmeyen yılışık hayretleriyle muhtarın oğluna bize ne gibi bir şey göstereceğini anlatması için yalvarıyordu; o, başını sallayarak, “Demem, geceyi bekleyin!” diyor ve yanımıza birer kamış almamızı da ayrıca tembih ediyordu.

O gün hepimiz akşamın gelişini hakiki bir merak içinde bekliyorduk. Ufukta güneş söndükten sonra köyümüzün üzerine tatlı bir yaz gecesi açılmıştı. Ay, parlak ışıklarıyla saman yığınlarını yaldızlıyor, köyün çamurlu evlerini yıkıyordu. Derin ve uyuşuk bir sessizlik bütün köyü kaplamıştı. Yalnız ara sıra çardaklardan gelen türküler bu sessizliği bozuyordu. Ben bizim öküzün önüne buğday saplarını yığarak sırtını taramakla meşguldüm. Hayvan bu ılık gecenin sükûn ve rehaveti içinde yüzüyormuş gibi yorgun, uzun uzun geviş getiriyordu.

Köyümüzün minaresinden yükselen bir ezan sesi, birden köyün uyuklayan sessizliği üstünde dolaştı. Artık hepimizin hakiki bir merak içinde beklediği an gelmişti.

Birer ikişer muhtarın oğlunun harmanına geldiğimiz vakit onu buğday başaklarının arkasında bizi beklerken bulmuştuk. Şimdi en önde o olduğu halde biz, köyün beş yaramazı, heyecanlı adımlarla çayın kenarında ilerliyorduk. Çergeler kambur sırtları, garip şekilleriyle görünüyor, tarlaların yeni tırpanlanmış sapları üzerinde gölgelerimiz, bize rehberlik ediyordu.

Çayın kenarına geldiğimiz esnada muhtarın oğlu, arkaya dönerek ses çıkarmamamızı işaret etti. Hepimiz sessiz bir gölge halinde küçük köprücükten karşı sahile geçtik. Artık Çingene çadırlarına yirmi otuz adım uzakta bulunuyor ve belirsiz bir heyecan içinde muhtarın oğlunun gözlerine bakarak ağzından çıkacak bir emri bekliyorduk. O, burada

durarak kamışları getirip getirmediğimizi sordu. Hepimiz ona birer kamış uzattık. O, bunları ayın ışığı altında bir kere muayeneden sonra ırmaktan ağzımızı doldurmamızı söyledi. Birden hepimiz keçiler gibi ırmağa eğilerek ağızlarımızı doldurduk. Oradan kalktığımız zaman yanaklarımız şişmiş, çehrelerimiz tuhaf bir şekil almıştı. Sanki bir dakika içinde hepimiz köyümüzün yuvarlak enseli, şişman imamına dönmüştük. Gülmemek için kendimizi zorluyor, derin ve büyük bir merakla neticeyi bekliyorduk. Bununla birlikte muzipliğimizin hedefinin Çingeneler olacağını artık anlamıştık.

Çergelerle aramızdaki mesafe on adım kadar kalmıştı. Adımlarımızı daha da yavaşlatmış, olabildiği kadar kendimizi hissettirmemeye çalışıyorduk. Burada ses ve hayat yok gibiydi. Yalnız iki eşek, kuyruklarını sağa sola çarparak otluyor, bir diğeri onun biraz gerisinde kesik bir kütük gibi yatıyordu. Yalnız bizim yaklaştığımızı hisseder etmez başını arkasına çevirerek kulaklarının ucunu birleştirdi. Ve o, sanki gözleriyle değil kulaklarıyla bize bakıyordu. Bizse eşeklere görünmemek için yere sinerek yollarımızı değiştirmiştik.

Genellikle çergelerin ön tarafı açık olduğundan kendimizi göstermemek için rasgele bize en yakın olanını seçerek oraya ilerledik. Etrafımızda, Çingene çergelerine mahsus pis, burun gıcıklayan bir koku vardı. Bu ağır kokular içinde biz, bir lağımda yürüyor gibiydik. Muhtarın oğlu hepimize vazifelerimizi anlatmıştı. Bu sebeple varlığımızı mümkün olduğu kadar belli etmemeye uğraşarak birer ikişer çergenin kenarına sokulduk. Çerge bir kalbur gibi delik deşikti. Ben bakacak bir delik bulmakta güçlük çekmedim. Ve bulduğum deliğe gözümü uydurdum. Çergenin açık kapısından giren ay ışığı altında içerisini tam olarak görüyordum: Yerde, birisi ayağımın ucunda, diğeri karşıda olmak üzere iki yatak seriliydi. Kapının yanındaysa hampir çeken çocuklardan birisi bir köpek eniği gibi kıvrılmıştı. Karşıki yatakta bir yastık üstünde iki baş görünüyordu. Bunda dikkat çekici bir nokta yoktu. Ayağımın ucundaki yataktaysa oldukça büyük ve soluyan, hareketli bir yığın; bir yastık üstünde bir baş ve iki

koldan oluşan bir yığın duruyordu. Dikkat ettiğim zaman başların ikileştiğini ve kolların dörtleştiğini gördüm. Herifin ay ışığı altında belli belirsiz fark edilen arkası, rengi ve şekliyle büyük ve isli bir tencereyi andırıyor, küçük bir ocak halinde bu tencereyi hareket ettiren kadının vücuduysa erkeğin ağır cüssesi altında kayboluyordu.

Ben dalgın bir haldeydim. Arkadaşlarım ne haldeydiler, onların farkında değildim. Yalnız ayaklarımın ucundan yükselen bir sesle birden titreyerek gerçeğe döndüm. Şimdi karşı taraftaki Çingene yavaşça başını kaldırarak benim taraftakine, "Kolay gele abe Hüsmen! Maşa mı yapıyorsun?" dedi. Diğeri boğuk boğuk cevap verdi, "Hah, öyle... Ya sen niçin duruyorsun sersem horoz! Yoksa demiri kızdırmadın mı?" Evvelki Çingene, yanında yatan kadının kıçını şamarlayarak, "Demiri kızdırdım, tavını bile verdim..." dedi. Ve dışarısını dinleyerek ilave etti, "Dışarıda birisi var abe, hırsız olmasın!" İkinci Çingene işiyle meşgul mırıldandı, "Hah, n'olacak, eşekler otluyor..."

Hepimiz bir an içinde dikkatli olmamız gerektiğini anladık. Artık burada fazla durmaya imkân yoktu. İhtimal biraz sonra varlığımızı hissedeceklerdi. Bu sebeple vazifemizi yapma vaktinin geldiğini anlayan muhtarın oğlu yavaşça işaret etti. Bir saniye içinde, suyla dolu olan beş ağzın içindekiler isli tencerenin üzerine boşaldı.

Birkaç dakika sonra köyün uykusu ve sessizliği, Çingenelerin yaygaralarıyla bozulmuştu. Devamlı, arkamızdan taşlar yağıyordu. Ve biz otlar arasına sinerek durmadan harmanlara doğru koşuyorduk.

İsyan

Anne, biliyor musun bazen öyle denizler vardır ki onun derinliklerinde büyük manalar saklıdır. Ve dalgaları altında insanı içine çeken bir kuvvet vardır. İnsan ister ki adım adım onun derinliklerine insin; çünkü saadet, sükûn, huzur, her şey oradadır. Anne! İşte senin gözlerin böyle sonsuz dalgalarıyla ufuklara kadar uzanan bir denizdir ki ben onları seviyorum anne. Ben onların ılık ve şifalı dalgaları içinde boğulmak istiyorum.

Diyorlar ki hayat elemler ve facialarla doludur. Hayat korkunç ve siyah bir gecedir. Evet, hayat öyle siyah bir gece ki anne! Onun göğünde yanan yıldızlarda bile zehir ve felaket var; fakat senin gözlerin bana kuvvet veriyor, cesaret ve ümit veriyor.

Şimdiye kadar hayatta bir teselli ve şifa buluyordum. Fakat bugün, karımın ölüsü karşısında, açlık içinde ölen karımın perişan cesedi karşısında, bütün teselli ve şifalardan mahrumum, teselli ve şifa istemiyorum. İşte sana şunu, şu zehirlenmiş et parçasını fırlatıyorum; o benim kalbimdir anne, benim kalbim. Görüyorsun ya, artık o, hiçbir saadet ve emel titreyişiyle çarpmıyor; çünkü insanların eli onu zehirledi ve bu muhitin tırnakları onu kanatıp harap etti. Sana koşuyorum, ruhumda bütün yaralarım ve ıstıraplarımla sana, senin teselli eden göğsüne koşuyorum.

Göğsünde dinlenmek isteyen şu başı tanıyorsun değil mi? Şu yorgun, şu saçları ağarmış başı. Bu benim başımdır anne,

benim başım, oğlunun başı... Görüyor musun, kalbim gibi zaman onu da ne kadar değiştirdi, zamanın insafsız elleri onu da ne kadar harap etti. Bu başı, göğsüne ilk bastırdığın vakit o masum, temiz, hayatın her türlü acılarına ve felaketlerine karşı ilgisiz ve endişesizdi. İnsanların adiliklerini bilmiyordu, insanların ikiyüzlülüğünü ve pisliğini bilmiyordu; fakat öğrendi, karımdan sonra hepsini öğrendim. İnsanların adiliklerini, insanların kötülüklerini, insanların hırslarını, insanların kuvvetlinin önündeki yaltaklanmalarını, hepsini, her şeyi öğrendim. Onların soluduğu havayı soludum ve onların yürüdüğü bataklıkta yürüdüm; ben de, en sonunda ben de onlardan oldum. Fakat bugün boğuluyorum, bugün her şey beni boğuyor, her şey beni harap ediyor. Bugün ben de herkes gibiyim anne! Ve herkes gibi kirliyim. Artık bu başı sen tanıyamazsın!

Ruhumda derin bir iğrenme ve nefret duyuyorum, her şeyden iğreniyorum; bu muhitten, bu topraklardan, bu insanlardan hatta bu güneş ve gökyüzünden... Hiçbir şeyde soyluluk ve saflık bulamıyorum. Hiçbir şey şifa vermiyor, bilakis her şey öldürüyor, her şey tahrip ediyor... İşte ben anne! Benim başım... Şu yuvarlak kemik tabakası altında bir sanatçı aklı vardı. Fakat onu bu muhit boğdu, bu muhitin elleri ve tırnakları öldürdü. Tek, yalnız beni öldürmekle kalsaydı. Asıl o, bu muhit, benim gururumu, sanat gururumu ve sanat dehamı da ezdi ve öldürdü.

Teselli ve hava, aydınlık ve şifa... Senden bunu istiyorum anne! Senden yalnız bunu istiyorum. Bu insanlar ve bu muhit, yalnız benim sanat dehamı öldürmedi, karımı da, onu da çamur ve sefalet içinde öldürdü. O da, ben de ikimiz de öldük. Yalnız o artık nefes almıyor. Bense sadece nefes alıyorum...

***

Biliyorsun ki anne, ben sanatımla, fırçamla geçinen bir adamdım. İtalya'da tahsilimi tamamladıktan sonra buraya koşmuştum. Burası benim vatanım ve memleketimdi. Onun hasta ve sakat sinesini, medeniyet ve sanatın canlandıran ve

şifalı elleriyle diriltecektim. Yüksek emellerle vatanıma dönüyordum. Kalbimde gençliğin ölmeyen ve sönmeyen ümitleri vardı. Bunlar bana cesaret ve kuvvet veriyordu.

Geldikten bir sene sonra karıma tesadüf ettim. O, o zaman henüz bekârdı. Ben senin gözlerini seviyordum. Onun, karımın gözleri de senin gözlerine benziyordu.

Onunla birkaç sene bir arada yaşadık. O da benim gibi düşünüyor, benim gibi hissediyordu. Ruhlarımızda riyasız, endişesiz bir aşk, vakur ve karşılıklı bir aşk vardı. O beni daima teselli ediyor, üzgün olduğum zamanlarda odama bir güneş gibi nüfuz ederek üşüyen ruhumu iri gözleriyle ısıtıyordu. İkimiz de sefilce bir hayatın her gün biraz daha derinleşen dalgaları içinde, o benim gözlerime, ben onun gözleriyle kendi sanatıma bağlanmış, aynı havayı teneffüs ederek yaşıyorduk. En güzel dakikalarım, atölyemde geçen dakikalarımdı. Sehpamın önünde, gözlerim renkli bir ufku hayal ederek resmimi yaparken, o şefkat ve sıcaklık isteyen bir çocuk hafifliğiyle yanıma sokuluyor, yavaşça başını dizime dayayarak gözleriyle fırçamın hareketlerini seyrediyordu. O vakit ben altın saçlarıyla kalbimin kışında canlı ve büyük bir güneş açan bu mukaddes başın samimiyet ve aşkından yeni bir kuvvet ve ümit alarak daha fazla çalışıyordum. Ve artık ben, karamsar felsefelerle bütün hayatı pislik ve ikiyüzlülük içinde gören o eski kötümser kişi değildim. Karımın gözlerinde öyle bol ve temiz bir şefkat ışığı vardı ki bunun altında ruhum her gün biraz daha yükseliyor ve berraklaşıyordu.

Yaşadığımız hayatın çok üzücü sefaletine rağmen karım kendini mesut ve bahtiyar gösteriyordu. Fakat ben buna inanamıyordum. Şüphesiz onun birçok arzusu karşılanamıyordu. O benimle evlenmeyip de başka birisinin karısı olsaydı, hiç şüphesiz şimdikinden daha rahat bir hayat içinde yaşayacaktı. Bunu düşündüğüm zaman ruhumun en derin noktasında gizli bir damarın kanadığını hissediyordum. Eğer sanatımı feda etseydim, ihtimal ki karım daha rahat bir hayat yaşayacaktı. İşte bunu, yalnız bunu yapamıyordum. Ve ben ısrar ettikçe bir el, bu muhitin göğsünden başıma uzanan

demir bir el vardı ki mağrur alnımı sürekli eğmek, sürekli ezmek istiyordu. Burada yaşamak ve kazanmak için bu lazımdı. Bu muhit beni çiğneyebilir, ezebilirdi; fakat gurur ve dehamı... Asla! Onu, hiçbir el ezemeyecekti. Bir ümit, bütün sefalet ve ıstırap içinde tek ve yalnız bir ümit vardı ki beni bu muhite bağlıyor, onun pisliğini ve ilgisizliğini affettiriyordu. Bir ümit, elbette bir gün bu memlekette de hakiki bir sanat devresi açılacaktı. Ben bu yarını, bu meçhul ve uzak geleceği bekliyordum; fakat o yarınlar gelmiyor, gelemiyordu. Kışın fırtınalar altında yırtık elbisem, yırtık kunduralarımla geziyordum. Ayaklarım yürüyemeyecek kadar üşüyordu. Birçok gün bir dilim ekmek, bir parça peynirle karnımı doyuruyor, artırdığım azıcık parayla karımın karşılanmamış bir ihtiyacını gidermeye çalışıyordum.

Beklediğim o meçhul, o uzak gelecek gelmedi. Fakat bir gün karım hastalandı. Yanımda evimin bir iki eşyasıyla birkaç liradan başka hiç param kalmamıştı. Onun narin vücudu, günlerce ateşsiz geçen kışın soğuk gecelerine tahammül edemeyerek yatağa düşmeye mecbur olmuştu. Ben her saat onunla beraber kalıyor, onu yalnız bırakmıyordum. Onun yatağının karşısına geçerek dudaklarımla kendisini teselli etmeye çalışırken gözlerimle hastalığın bu güzel çehrede yaptığı tahribatı seyrediyordum. Yaşadığım hayatın sefaletlerine katlanmış, elemlerine ortak olmuş bu vücut, bana ümit ve cesaret, teselli ve saadet veren bu iri gözler günden güne sönüyor, bu güzel çehre sonbaharın son ve hasta bir gülü gibi günden güne sararıyordu. Biliyordum, karım her gün adım adım ölüme yaklaşıyor, adım adım mezara iniyordu. Kollarım kuvvetsiz; rengârenk dünyalar yaratan ruhum âciz ve zayıftı. Onu kurtaramıyordum, onu alıyorlar, onu benden alıyorlardı.

Soğuk, dışarıda rüzgârların şikâyetlerle inlediği bir gündü. Artık evde satacak bir eşyam, cebimde harcanacak bir param kalmamıştı. Odamız bir buz mahzeni kadar soğuktu, karım daha ağır hasta yatıyordu. Çehresi kireç gibi, soğuktan dudakları çatlamış ve gerilmişti. En son ümidim tablola-

rımdaydı. Onları, her birini pek yüksek ideallerle yaptığım, uzun ve dayanılması güç zahmetlerle yarattığım tablolarımı satacaktım. Gerçi, karım artık yaşayacak bir halde değildi. Bunu biliyordum, fakat istedim ki hiç olmazsa son nefesini teslim ederken karlar üzerinde can çekişen bir dilenci, serseri bir kadın gibi terk edilmiş ve titreyerek ölmesin.

Ona bir işim için şimdi gidip hemen döneceğimi söyledikten sonra atölyeme geçtim. Günlerden beri kapısı kapalı duran çalışma odam, en son terk ettiğim haldeydi. Burada bir dakika kadar durdum. Maziyi düşündüm, karımla burada geçen saatleri düşündüm, düşündüm ki burada, bu basık ve harap tavanın altında bir deha doğmuştu. Fakat bugün o, büyümeden ölüyordu. Burada daha fazla beklemeyerek sokağa fırladım. Resim alan birkaç dükkân vardı ki hepsine birer birer uğrayacaktım. Uğradım, beş tabloma ikisi altı, bir diğeri sekiz lira veriyordu. Sekiz lira, bu memleketin sefalet içinde gelişememiş bir sanatkârına ve onun seneler içinde yaptığı bir sanat eserine karşı uzatılmış sekiz tokattı. Birden kalbimin derinliklerinden soğuk bir rüzgârın geçtiğini duydum. Ve başımı eğerek benimle, benim sanatçı gururumla eğlenen bu sekiz maden parçasını görmek istemedim. Hiç, hiçbir şey işitmiyordum. Yalnız ruhumda renkli bir ümit kâinatının son bir çöküş içinde yuvarlandığını duyuyordum. Etrafımda her şey karanlık, her şey kirden örülmüş bir karanlık altındaydı. Hayal gücüm yavaş yavaş bu karanlığa iniyordu. Bu, hayalimde açılmış öyle bir yoldu ki başlangıcı burası, bitişi ise karımın ölüm yatağıydı. Bir dakika kadar düşündüm. Onun soğuktan titreyen zayıf çehresini görür gibi oldum. O dudaklarda, "Üşüyorum!" diyen sönük bir ses, o gözlerde –anne senin gözlerine benzeyen o gözlerde– bir şikâyet okudum. O zaman yavaşça elimi bu maden parçalarına, sanatın bu son sefil sadakasına uzattım. Parmaklarım onlara değer değmez, aklımda birden bir ışık yandı ve fazla düşünemedim. O zaman ne yaptığını bilmeyen bir adam halinde paraları dükkân sahibinin yüzüne fırlatarak tablolarıma atıldım ve onları koltuğuma alarak sü-

ratle buradan kaçtım. Şimdi, çamurlu kaldırımlar üzerinde bir müddet, hiçbir şey görmeyerek, hiçbir şey hissetmeyerek koşuyordum, koşuyordum. Bir deli gibiydim. Belki bir deli olmuştum. Bu kıymet bilmeyen ve kirli ellerin önüme fırlattığı birkaç paraya tabloları satmayacaktım; fakat sanat dehamla karımın titreyen soğuk vücudunu ısıtacaktım. Ve bu, pek yüksek, pek sanatkârane, pek asil bir şey olacaktı...

Birden kulağımın dibinden bir kırbacın keskin ıslıkları geçti. Hemen yan tarafa fırlamaya mecbur oldum. O vakit bir kaldırım üzerinde insanlar arasında yürümekte olduğumu anladım. Şimdi benden bir adım ötede; güzel, güçlü kuvvetli iki beygirin bir tüy hafifliğiyle uçurduğu süslü bir arabanın lastik tekerleri kaldırımlar üzerinde hoppa ve şuh uçuyordu. Bu, servet ve ışık içinde bir arabaydı ki geniş ve yumuşak atkılara sarınmış iki kadınla bir erkeği taşıyordu. Geçtiler, bir rüzgâr, bir hava, bir ışık süratiyle geçtiler ve uzaklaştılar. Onu bir diğeri, bir başkası daha takip etti. Gözlerim bu arabaların uçuşan şekillerine dikilmiş, ruhumda Neron'un vahşi ve asil kanının dolaştığını hissettim.

Evime geldiğim vakit karımın gözlerinde zayıf ve daha derin bir ıstırap bakışı gördüm. Çehresi daha da solmuştu. Yatağının yanına oturarak elini elime aldım, "Hava çok soğuk. Üşüyorsun değil mi?" dedim. O, gözlerini kapayarak cevap vermedi. Bir an aramızda uzun bir sessizlik dolaştı. Şimdi yaşadığım hayatın bütün safhaları gözlerimin önünden geçiyordu. O güzel günler bir hayal, bir serap, uzak bir rüya olmuştu...

Karım artık inlemiyordu, göğsü düzensiz soluklarla inip çıkmaktaydı. Odamızda ölüm, hafif ve hissedilmeyen adımlarla yürüyordu. Karımın ölmesini istiyordum. Ölüm onu sefaletten kurtaracak yegâne şifalı eldi. Sonra birden karımın güzel gözlerinin ebediyen kapanacağını, ölümün onu uzak, meçhul, dönüşü olmayan bir diyara götüreceğini düşündüm. Uzun saçlarım dağılmış, ellerim kasılmış, gözlerim büyümüş olduğu halde bir cinnet içinde ayağa kalktım. Bağırmak, bilinmezliğe, gökyüzüne bağırmak istiyordum.

Boğazımda nefesimi tıkayan bir düğüm kıvrılıyor; damarlarımda parçalamak, devirmek, yıkmak, harap etmek arzuları dolaşıyordu.

Bir öksürük ve inleyiş odanın matem sessizliği içinde dolaştı. Tekrar onun elini tutarak, "Üşüyorsun değil mi?" dedim ve cevabını beklemeyerek tablolarıma uzandım. Onları bir hamlede kırarak ocağa fırlattıktan sonra bir kibritle tutuşturdum. Karım yatağından kalkmak isteyen bir hareketle doğruldu, "Ne yaptın, ne yaptın, ne yapıyorsun?" diye mırıldandı. Kayıtsız ve vahşi cevap verdim, "Hiç... Isınacağız... Hava çok soğuk..."

Şimdi ocakta tablolarım, boyaya hayat veren sanat deham yanıyordu. Ben, yumruklarım bu ateşe sıkılmış, gözlerimde bir iskelet bakışı, çehremde bir vahşi tebessümü, onun kıvrıla kıvrıla yükselen kırmızı alevlerini seyrediyordum. Alevler çıplak duvara garip gölgeler resmediyor, pencerede rüzgârlar bir köpek gibi homurdanıyordu.

Artık her şey, her şey yanmıştı. Bu bir sanat trajedisiydi. Bir sanat trajedisi ki büyüklükle başlamış, yine büyüklükle son buluyordu.

* * *

Ocakta tablolarımın son pervazları yanarken karımın hasta ve kansız dudakları dudaklarımda, bütün hayatımı dolduran gözleri de dehamın bu büyük yangını önünde ebediyen kapanıyorlardı...

Kânunuevvel 1329[1]

---

1 Aralık 1913 veya Ocak 1914.

Bağırsak

Akşamları Yani'de veya Santral'de oturarak midelerine indirdikleri kadehlerde perhizlerini ve ölçüyü biraz unutanlar –biraz da iradeleri zayıfsa– yatmak üzere uzanacakları yatakları çoğunlukla kapısı fenerli, o bilinen, tanınan evlerin birisinden seçerler. Bu, fazlaca kaçırılmış içkinin genel, tabii bir neticesi gibidir. Zira içkiyle açığa çıkan hayvanlığımızın tamamlanması için buna kesinlikle ihtiyacımız vardır.

Çok uzun aylardan beri girmediğim bu sokaklara işte bu gece tekrar giriyorum. Şu dakikada hissediyorum ki tam bir hayvan gibiyim. Bununla beraber beynimde kendimi tahlil edebilecek bir kudret ve muhakeme yok değil.

... bu sokaklar, ah, kızgın ve zehirli havası altında bütün toplumsal farkları eşitleyen bu lanetli ve sihirli sokaklar... Şu dakikada, şu biraz ilerimde nara atan veyahut ötede bir evin demir parmaklığına asılarak içeriye koyu koyu küfreden şu herifle kendi aramda o kadar büyük bir fark ve farklılık görmüyorum. Maksatlarımız, gayelerimiz, hareketlerimiz birbirimizin tamamıyla aynı, tamamıyla benzeri...

Ben bu sokakları çok iyi bilirim. Bu evlerin kapılarından fenerleri, fenerleri altından kalın iri numaraları kaldırınız, yüzlerce sokak içinden ben bu sokakları yine tanırım.

Bu sokakların en mühim, en sihirli mıntıkası köşeleridir. Oraya geldiğiniz zaman sizi, görünmez iki kolun tuttuğunu hissedersiniz. Bu kollar çok kuvvetlidirler, sizi bırakmazlar ve bürünmüş olduğunuz sosyal kisvelerden sizi tamamen

soyarlar. Ruhunuz çırılçıplak kalana kadar soyarlar, maskelerinizi indirirler ve nihayet korku ve çekinmelerden arınmış ve kurtulmuş olarak, çayıra bırakılan başıboş aç bir hergele[1] gibi ileriye iterler, "Haydi, artık yürü!" derler. Burası öyle bir âlemdir ki utanma, çekingenlik, ar ve hayâ hiçbir şey yoktur. Onlar biraz geride bıraktığınız sosyal elbiselerin ceplerinde kalmıştır.

Aynı zamanda burası, bizim bildiğimiz, tanıdığımız sokaklardan bir sokak da değildir. Bu, yavaşça akan, koyu bir pis su ve çirkinlik ırmağı; bu, sağlı sollu birçok lağımın karıştığı büyük bir ana lağımdır. Beyoğlu İstanbul'un bozuk midesi ise, bu sokaklar hiç şüphesiz ki onun ağır kokusuyla burnunuzu sızlatan hasta ve cılk bağırsaklarıdır. O kadar ki bu sokakların pis ve ıslak parkeleri üzerinde yürüdüğünüz zaman kunduralarınızın bir yığın yağlı bağırsağı çiğnediği vehmini duyarsınız.

Ve keza bu sokaklar, diğer sokaklara, her gün geçtiğimiz sokaklara da benzemez. Bu sokaklarda hususi bir koku, rutubetli bir koku, ıslak ve kirli çamaşırların asıldığı basık tavanlı bir çamaşırhanenin kokusu vardır. O, bu kokuyu pis ayaklardan, terli koltuklardan, penceresi kırık abdesthanelerden, kapısı açılmış mutfaklardan, sofra örtülerine dökülmüş ağır içkilerden, karyolanın altına atılmış kirli bezlerden, Pompei Divinia gibi keskin kokulu kokot lavantalarından alır. Birbirine zıt olan bu kokular tuhaf bir karışım halinde bu sokaklara has olan bu kokuyu, işte bu hususi kokuyu oluşturur.

Burada karışım işi en ziyade kuvvetle hâkimdir. Kadın ve erkek gibi müzik de bu sokaklarda en iğrenç, en kaba, gürültülü, anlaşılmaz bir şekil ve mahiyet kazanır. Burada her ev, her gece ve her saat için bir eğlence mekânı ve her pencere müzik kusan çarpık bir sarhoş çenesi gibidir. Ve burada müzik söylenmez, müzik kusulur; burada müzik, pencerelerden dökülen kirli sular halinde durmadan kaldırımlara boşaltılır. Burada ışık, gözü kör edici; müzik kulağı

---

1 Binmeye veya yük taşımaya alıştırılmamış at veya eşek.

sağırlaştırıcı, koku mideyi bulandırıcı ve nihayet muhit, insanı hayvanlaştırıcıdır.

Ben de şimdi burada başım sersem, gözüm kör, kulağım sağır, hayvanlaşmış adımlarla yürüyorum. Tanıdığım birçok ev var; fakat bir seneden beridir ki kimler oturuyor bilmiyorum.

Burada bilseniz bir senenin ne büyük bir ehemmiyeti vardır. Yarım asrın başka yerlerde yaptığı değişimi, burada üç yüz altmış beş günlük bir sene ancak yapabilir.

Burada kadınların hayatı, iskambil kâğıtlarından imal edilmiş köşklere yahut kursaktan yapılmış balonlara benzer; bir darbeyle yıkılır, bir nefesle yükselir. En yüksek bir evde oturan, on on beş liralık bir geceliği kayıtsız ve umursamazca kabul eden bir kadını, bir ay sonra geceliği beş liralık bir evde görürseniz hiç şaşırmayınız. Zira niçin evvelce o kadar yükseldi, sonra niye bu kadar düştü, bunu hiç kimse bilemez.

Gelişigüzel, önüme gelen ilk kapıyı ittim. İçeriden bir ayak sesi geldi. Yan pencereden bir baş gözüktü. Ve sonra bir demir zincirin, kapının sacdan yapılmış zemini üzerinde tok sesi işitildi. Kapı yarım açıldı. Bir baş, yarım dakika fesimin püskülünden potinimin ucuna kadar baktı, tetkik etti, kıymetimi ölçtü, liyakatimi anladı, yeterliliğimi belirledi... Ondan sonra kapı, beni içeriye alabilecek kadar menteşeleri üzerinde açıldı ve sonra tekrar menteşeleri üzerinde dönerek tok ve ağır kapandı.

Koridor endişeli ve acayip bir sakinlikle yarı karanlıktı; yerde bir cisim upuzun yatıyor, iki üç kadın duvara dayanmış bunu seyrediyorlardı. İhtimal bir cinayet, diye düşündüm. Bu sırrı gözlerimde okuyan ve tereddüdümü anlayan kızlar, “Bu hep böyledir. İçtiği zaman daima kendini kaybeder ve böyle, sokakta, evde, odada, caddede, her yerde sızar” dediler. Ve sonra beni daha fazla ikna etmek için yan taraftaki kapıyı ittiler. Yarı karanlık koridor, birden bir ışık tufanı içinde aydınlandı ve parladı. Merakla eğildim. Bu, çok genç ve çok güzel bir çocuktu. Oraya kusmuş ve kusmukları üstünde sızmıştı. Sırma gibi uzun ve sarı saçları koridorun mermerleri

üzerine dökülmüştü. Yüksek ve açık alnı soluk ve korkunç bir renkle gözüküyor, kusmuğa bulanmış çehresi insanlık dışı bir şekilde görünüyor, bir yanağını mermer döşemeye dayamış, cansız bir yığın halinde sessiz ve hareketsiz yatıyordu...

Geçtim, ilerledim, yürüdüm, merdivene tırmandım. Beni bir odaya soktular, lambayı yaktılar. Oda, bu evlerdeki odaların tamamıyla aynı... Aslında onlar, birbirlerine o kadar benzerler ki, hatta kokularına, süsleme tarzlarına varıncaya kadar... Bu odalarda hava nemli, ter ve Divinia ile karışıktır. Oturduğunuz koltuk, kenarına iliştiğiniz kanepe, yarım saat sonra içine gömüleceğiniz karyola, kısaca bu odalara ait bütün eşya, adeta yağlı bir maddeyle, yağlı bir kir tabakasıyla kaplanmış gibi, soğuk terle ıslanmış bir avuç gibi pis ve nemlidir. Biraz eğiliniz, bütün bu eşyanın, ta gözeneklerine kadar nüfuz etmiş ve giderilmesi mümkün olmayan rahatsız edici bir kokuyla çürüdüğünü hissedersiniz. Yastıkların yüzlerini çıkarın, yatakların çarşaflarını kaldırın, en pis lekelerle kirlenmiş olduğunu görürsünüz ve bu, her tabakadan olan evler için böyledir. Farklar yalnız örtülerde; yatak, yastık, yorgan örtülerindedir. Ah, bu örtüleri kaldırmak ve onların altına bakmak mümkün olsa... Bir geceliğini on beş liraya, yirmi liraya satan kadınların yataklarını bilirim ki keten çarşaflarının altında iri iri lekeler vardır. Gerçi o lekeler, zengin ve kodamanların vücutlarının kalıntılarıdır, onlarda zengin ve kodamanların vücutlarından salgılanmış birer kir zerresi mevcuttur; fakat diğerlerininkiyle aralarında başka hiçbir fark yoktur.

Mama[1] kapıyı açtı. Kızlar birer ikişer odaya girdiler. Çehreleri yorgun, gözleri uykusuz, hareketleri bezgindi. İnek ahırında yasemin çubuğunu[2] tüttüren karnı kuşaklı, boynu gümüş kordonlu bir hayvan celebiyle şu dakikada aramda o kadar büyük bir fark görmüyorum. Aslında bu benzetmemde o kadar fazla bir mübalağa da yoktur. Zira bu kadınlar

---

1 Genelev işleten kadın, çaça.

2 Eskiden tütün içmek için kullanılan ve gül, kiraz, pelesenk gibi ağaçlardan yapılan uzun ağızlık.

hakiki birer inektirler, suratları ebleh ve ahmaktır. Her gece ve her saat uykusuzluk, seks, alkol, bu kadınlardaki bütün akli melekeleri tahrip etmiş, onları hakiki birer ahmak haline getirmiştir. Siz bu eğlentili ve içkili geceyi yarın akşam, evinizdeki yumuşak yatağınızda uzun bir uykuyla telafi ve tamir edeceksiniz. Fakat o bu geceyi, yarın akşam, öbür akşam, daha öbür akşam, haftalarca, aylarca aynı şartlar içinde; sızana kadar içerek, sabaha kadar uykusuz kalarak, terleyene kadar göbek çalkayarak, zevk verene kadar bel kırarak, harap olana kadar vücut eriterek sürekli aynı şartlarda yaşayacak ve devam ettirecektir.

İdealleri basit, çehreleri ebleh olan bu kadınların hassasiyetleri de ilkeldir. Kalpleri hiçbir şey duymaz, hakiki bir kaldırım taşı gibidir. Onlar sevmeyi bilmezler, sevilmekten anlamazlar, bir hayvan gibi yalnız paraya tapınırlar, yalnız "Para!" derler. Paraya olan bu düşkünlükleri niçindir? Eminim ki bu kadınların hiçbirisi bütün hayatında bu "niçin"i çözememiştir. Bu, paraya akıl dışı bir tapınıştır.

Cilveleri, sever gibi gözükmeleri, hisseder gibi gözüküşleri, ne kadar suni, ne kadar yapmacık, hatta ne kadar iğrençtir. "Sevgilim" diye, "Kocacığım" diye bir boynunuza sarılışları vardır ki eğer duyan bir adamsanız midenizin bulandığını hissedersiniz. Yalnız bu kadar, yalnız bu kadar da değil... Onlar, asıl vazifeleri olan öpücüğü, şehveti de bilmezler. Onlar, iliklere rehavet bağışlayan, başa duman veren, gözleri sarhoşluk içinde bayıltan öpücüklere de yabancıdırlar. Öptüğünüz zaman köpek gibi ısırmalı, okşadığınız zaman bacakları çimdiklerinizle çürümeli, kıçları tokatlarınızla kızarmalı, sırtına indirdiğiniz yumruklarla ciğerleri sökülürcesine sarsılmalı ki onlar, bu hareketlerin öpücük veyahut okşama olduğunu anlasınlar.

Sonra yatak halleri... Zevk almak için gösterdiğiniz bütün çabaya rağmen onların bir kürek et gibi duygusuzca yatışları... Çünkü siz, bugün onun yatağını ziyaret eden sekizinci müşterisiniz. O, sizden evvel yedi muhtelif müşteriye bel kırmış, karın çalkamış, kimisinden tokat, kimisinden

çimdik yiyerek, sarhoş olanların kokan ağızlarına, ihtiyar olanların salyalı sakallarına dudak uzatmış ve hepsine, yedi ayrı adama, ayrı ayrı memnun yedi türlü çehreyle gözükmüş... Bu yüzden o, bundan hiç etkilenmemiştir. Çünkü vücudunun her gelen gemiye açık uluslararası bir liman olduğuna inanmıştır.

Gece yarısından sonra alkolün mahmurluğu geçmiş gözlerinizi açınız; yanınızdakinin ne derin bir uykuyla ölü gibi uyuduğunu görürsünüz. Bu uyku hiç de insani bir uyku değildir, bitik bir ölü uykusudur. Pudralar, sızan terlerle veyahut alınan öpücüklerle parça parça çıkmış, vücut pörsük, gömlek yırtılmış, saçlar karmakarışıktır. Her zaman için göğüste çürük lekeleri, sivilceler, dirsek ve kollarda iğne tırmıkları ve tamamıyla geçmemiş uyuz yaraları vardır. Nefes fena alkol kokulu, kaburgalar ağır ve hırıltılıdır. Göğsüne doğru eğiliniz: Bütün gözeneklerin açılarak bu vücuttan ağır bir orospu kokusunun, güneş altında kaynayan bir yığın gübrenin, boğucu ve ılık buharlar halinde sıcak sıcak yükseldiğini duyarsınız ve hissedersiniz ki bu vücut bir kadın vücudu değildir. Herkesin tükürdüğü bir balgam hokkası gibi, pis bir işkembe gibi, muhtelif illet ve hastalıkla malul yüzlerce erkeğin pıhtılaşmış kalıntılarını, meni salgılarını içine alıp hazmetmiş şuursuz bir et yığınıdır. Bu yığından sızan şu kokuda hastalık, ölüm, ilaç, et ve çıban kokuları vardır...

Şaheser

Nezaretin önünden geçerken, "Haydi, bir Nebil'e uğrayayım" dedim. Kendisinin çok fazla olan meşguliyetini bilmekle beraber hiç olmazsa ayaküzeri olsun hatırını sormuş olurdum. Bilmem bu his bana nereden geldi? Odasına girdiğim zaman kendisini birkaç kâğıdı imzalamakla meşgul buldum. Beni görür görmez işlerini bıraktı, "Billahi, bu kadar mükemmel bir tesadüf olamaz..." dedi. "Ne o, hayrola!" diye elini sıktım. O, bir taraftan, "Hele şuraya bir otur da..." diyor diğer taraftan sigara uzatıyordu.

Karşı karşıya oturduk. "Bilir misin, bir mahkeme reisi olmak demek, ne ağır bir mesuliyet altına girmek demektir" dedi. "Bazen düşünürüm de mübaşirleri, zabıt kâtiplerini, hatta nezaretin kahvecisini kendimden çok bahtiyar bulurum. Davacı 'Hak isterim!' diye bağırır, davalı 'Masumum!' diye feryat eder. Bunun kararı her zaman kolay değildir. Ne yapacaksınız, delillere dayanarak hüküm vereceksiniz. Gerçi hüküm verirken delillerin aldatıcı olduğunu hatırınızdan çıkarmazsınız ki bu, kalbinizde derin bir ıstırapla eziyet olur." Ve sonra çekmecesini çekti. Bir tomar kâğıt çıkardı, "İşte, senin için mükemmel bir süje... Bu adamı, biraz evvel idama mahkûm ettik" dedi. "Bu, mahkûmun yazılı savunmasıdır. Gerçi kanuni bir kıymeti yok. Fakat iyi bir kâtip tarafından kaleme alınmış. Hükmü verirken bilsen ne kadar üzüldüm. Okuduğun zaman göreceğin üzere mahkûm hiçbir şeyi inkâr etmiyor, bilakis her şeyi korkusuzca, açıktan açığa söylüyor.

Eğer küçük bir nokta bulsaydım kesinlikle cezanın hafifletilmesi tarafına gidecektim. Esasen bu, öyle bir gençtir ki öldürüleceği yere giderken bile alnını eğmeyecek, ölüme bile hür ve mağrur başıyla yürüyecektir. Bu, öyle bir suçludur ki hiç kimse onun yumuşak ve nazik cildi altında böyle hunhar bir sırtlan şahsiyetinin saklandığına, saklanabileceğine hükmedemez. Uzun kirpikleri arasında bir göl kadar azade ve sakin gözleri var ki bilsen ruha nasıl derin bir itimat ve emniyet veriyor. Ve kendi kendinize, 'Ya Rabbi, bu kadar işleri yapan bu mu, bu küçük mü?' diye soruyorsunuz..."

Aldım, okudum. Gerçekten de kanuni bir kıymeti yok. Fakat daha fazla edebi bir kıymet taşıdığı için suretini çıkarmak üzere bir gece için bende kalmasını rica ettim. İzin verdi. Ben de aynen kopya ediyorum:

Ben toplumun, arasından kovup uzaklaştırdığı sefil ve kokuşmuş iki organizmanın mahsulüyüm Reis Beyefendi! Babam benden sekiz sene evvel şu sandalye üstünde idam kararını yemiş bir adam; anam adi bir genelevin tavanları altında iki bıçak darbesiyle gebermiş bir kadındır. İdam kararını yiyen bu adamla bir bıçak darbesi altında geberen bu kadın, bir gün hayvani bir ihtiyaç içinde çiftleşmek arzusunu hissetmişler... Nihayet bu iki sarhoş ve kuduz organizma rastlaşmış ve temas etmiş, beni babamın damarlarından alıp anamın karnına, anamın karnından alıp hayatın ortasına fırlatmıştır.

Dünyaya gelişim, ailemin sefaletine yeni bir sefalet ilavesinden başka bir şey yapmamıştı. Babam küfrediyor, anam bu eğri büğrü et parçasını sefaletlerini artıran yeni bir uzuv olarak görüyordu. Gerçekten de gece yarılarına kadar içen ve sızan babamla, külhanbeylerinin göğüsleri altında bel çalkalayarak bacaklarının geliriyle geçinen anam için ben, bir sefalet sebebinden başka bir şey değildim.

Ağızlar üçleşmiş, yiyen iki büyük ağız yanında bir de küçük bir ağız açılmıştı. Küçük fakat bu da isteyen, bu da yiyen, en nihayet bu da mideye bağlı olan bir ağızdı. Gerçi babam o kadar fena bir adam değildi. Tek hatası şuydu: Çok okumuştu

fakat emeklerinin karşılığını görmeyerek alkole düşmüştü. O, aklı hasta bir adam, daha doğrusu bir deliydi. Anam onu bir paçavra haline sokmuştu. Anamın bütün kötülüklerine rağmen babamın ona, o kadar fena, o kadar acıklı bir zaafı vardı ki şaşılacak şeydi. Anamın bir fahişe olduğunu biliyor, lakin sesini çıkartamıyordu. Çünkü artık o, bir adam değil, duygusuz, ölüme mahkûm bir hayvan, paslanmış bir makineydi. İkide birde anam "Kazan herif kazan!" derdi. "Ben çalışmasam, sen ziftlenecek rakıyı nereden bulursun?" Rakı babamın en zayıf damarıydı. O zaman zavallı adam susar ve sükût ederdi.

Ben ve babam odada terk edilirdik. Anam geceleri öbür odada müşterilerle içer içer ve sonra olduğu yerde sızardı. O vakit iri ve korkunç adamlar, bir yarasa gibi girdikleri bu evden, gecenin karanlıkları ortasında yine yarasalar gibi çıkarlardı. Geceleri evimiz böyle adamlarla dolup boşalırdı. Sabahlara kadar küfürler, haykırmalar, ulumaya benzer kahkahalar yuvarlanırdı.

Bu şartlar altında işittiğim ilk insan sesi, küfür; ilk gördüğüm okşama ve sevgi, tokat olmuştu. Ben bir sefalet sebebiydim Reis Beyefendi! Ben bir lağıma düşmesi gerekirken kazara yolunu şaşırarak hayata çıkmış bir çocuktum ki bir saniyenin günahını çekiyordum.

Bütün işim akşama kadar mahallenin gübreliğinde yuvarlanmaktan, kavga etmekten, gelip geçenleri taşlamaktan ibaretti. Genelev çatısında doğduğum için piçten, viranelikte yaşadığım için köpekten hiçbir farkım yoktu. Bu bir yaşamak değil; bütün zilletleriyle, bütün sefaletleriyle hakiki bir sürünmek ve sürüklenmekti. Anamın günahı, babamın fenalığı daima mahalleli tarafından bir tokat gibi yüzüme çarpılırdı; bu, beni miskin ve münzevi yaptı Reis Beyefendi!

Bir gün babamın hapsedildiğini söylediler. Bu, onun hapse bilmem kaçıncı girişiydi. Ve bir müddet sonra onun ipe çekileceğini haber aldık. Onu son ziyaretimiz bir darağacının altında oldu. Anamla kucaklaştılar. Sonra beni kolları üstünde havaya kaldırarak kendisini kuşatan koca bir kümeye karşı, "Bu, benim oğlumdur, eğer yeni bir cani kazanmak istemiyorsanız bizi

beraber asınız!" diye bağırdı. Bu sözleri söylerken çehresinde derin bir vakar ve sükûnet vardı. Etrafında her şey, onu sevinç ve huzurla seyreden şu insan yığını, aşağılanmış ve hakir görülmüş halde küçülüyor, sanki babamın ruhu, şu kümenin üstünde kanatlarını açmış hâkim ve zorba iri bir kartal gibi geziniyordu.

Bundan sonra anam işlerine daha fazla hız vermişti. O sanki durup dinlenmeyen bir makineydi. Suyu alkol ve ateşi para olan bu makine devamlı dönüyor, hareket ediyordu. Bazen onda bir duraklama olurdu. O vakit anam sokağa çıkar ve kolunda birisiyle dönerdi. Ah, bunlar ne müthiş ve korkunç gecelerdi! Böyle gecelerde bazen tokatlar iner, küfürler çarpışır ve uzun, parlak bıçaklar meydana çıkardı.

Bir gün anam, "Ben seni besleyemem. Sen de kazan!" dedi. O günden itibaren bir iş aramak mecburiyetinde kaldım. Esasen bunu ben de hissediyordum. Artık ben de anlıyordum ki yaşamak için para lazımdı Reis Beyefendi. İlkin, iş aramaya mahalleden başladım. Her tür işi kabule hazırdım; fakat müracaat ettiğim her kapı, "Biz orospu çocuğu besleyemeyiz!" sözüyle yüzüme kapanıyordu. Benim ne günahım vardı Reis Beyefendi? Uğradığım bu hakaretler ve aşağılamalar, sonunda beni hor ve kötümser, hakir ve sefil yapmış, ruhuma ilk fesat tohumlarını ekmişti. Yaşamak lazımdı Reis Beyefendi, para lazımdı, kadın lazımdı. Halbuki ben bunların hiçbirisine sahip değildim. Midem aç ve yatağım boştu. Para bulamıyordum. Ve kazanmak çok zor, çok öldürücüydü. Artık anam bana kapısını açmıyordu. O kendi müşterileriyle ve kendi dünyasıyla meşguldü.

Bir gece, soğuk, dondurucu, öldürücü bir gece, tam iki günlük bir açlığın yorgunluğuyla harap ve uyumak için bir çatı altından mahrum, anamın evine geldim. Hastaydım. Gözlerim dönüyor, çenem şiddetle titreyerek çarpıyordu. Göstereceği bir köşe, vereceği bir dilim ekmek için onun bütün kötülüklerini affedecektim. Kapıyı çaldım. Cumbanın penceresinden çatlak bir ses, anamın sesi, "Kimdir o?" dedi. Üşümüş ve hasta bir sesle, "Benim..." diye cevap verdim. Anlamadı, "Gecelik mi kalacaksın?" diye sordu. "Hayır!" dedim. "Benim anne! Tam iki gecedir aç ve hastayım. Sokakta yatıyorum. Bu gece için yalnız bir dilim

ekmek ve bir köşe..." Uzun bir homurtuyla, "Burası han değil, geber, sokakta yat!" diye bağırdı. Ve sonra camları kıran bir şiddetle pencereyi indirdi. Birden gözlerim döndü. Gece, gözlerimin önünde daha siyah bir korkunçlukla uzandı ve karardı. Ben, sanki iri ve büyük bir kaya ağırlığıyla bir an içinde bu uzun ve kara uçurumun içine düştüm. Bu, öyle bir uçurumdu ki sonunda zincir ve kanlar içinde altın ve servet kaynıyordu. İşte o gece, yaşamak için çalmak ihtiyacını hissettim Reis Beyefendi! Her türlü tehlikeye göğüs gererek, beni bekleyen hapishane ve zincir seslerine asla ehemmiyet vermeyerek gelişigüzel bir eve girdim. Ve çaldım. Hiçbir şeyden korkmuyordum. Artık benim için korkacak, sakınacak bir şey kalmamıştı. Dünya, gözümde sonsuz, manasız bir çöldü ki artık burada ne kanunun tehdidi işitiliyor ne de hapsin ve cezanın korkunç hayali görünüyordu. Burada adaletinizin terazisi parçalanmış, hurdahaş olmuştu Reis Beyefendi! Bir elinde adalet terazisini tutan, diğerinde ceza kitabını taşıyan kanununuzun sembolü, burada terazisini fırlatmış, kitabını yere çarpmış, bana, "Çal, çal!" diye bağırıyordu. Çaldım; kanunlarınızı çiğneyerek, hapishanelerinizin üzerinden atlayarak, cezalarınız ve adaletinizle alay ederek çaldım. Parayı cebime indirirken vücudumda sinirlerim, karnımda midem, "İsteriz!" diye haykırdılar. İstiyorlardı ve haklarıydı. Düşünüyordum ki bu para midemi tamamıyla doyuracak; bu para ete, ılık ve yumuşak ete karşı ruhumdaki sonsuz açlığı tatmin edecekti. Ben de karnımı doyurduktan sonra, bizim eve gelen müşteriler gibi bir geneleve girecek, orada bir kadın vücudu üstünde özlemlerimi dindirecektim. Kadın ve yemek! Ah, bunlar iki şeytandır Reis Beyefendi! Şahsiyetinizi tırnaklayan, birine verdikçe diğeri, "Bana da!" diye başını çıkartan ve somurtan iki lanetli şeytandır. Bunu düşünerek midemi doyurdum ve sonra o evlerden birisine daldım. Etrafıma göğüsleri çıplak, bacakları çıplak, gözleri sürmeli, yüzleri boyalı bir sürü kadın toplandı. Terli vücutlarından bir et ve kadın kokusu yükseliyordu. Tamamıyla yakın olduğumu hissetmek için ellerimle onların çıplak omuzlarına temas ediyor ve bunlardan arzu ettiğim herhangi birisini istersem sahip olacağımı düşünüyordum.

Bu bir grup kadın içinden birisini alarak koluma taktım, yukarıya çıktım. "Soyun!" dedim, soyundu. "Kıvrıl!" dedim, kıvrıldı. "Gel!" dedim, geldi. Baş döndürücü kokusunu içmek için kucağıma aldım. Vücudu, taze kesilmiş bir yara kadar sıcaktı... Sıktım, öptüm. Ve bu, gecelerce devam etti...

Günler geçti. İkinci defa tekrar çaldım. Bunu da doğruca ona, Roza'ya götürdüm. "Al, bütün bunlar senin için, soyun!" dedim, soyundu.

Bu kadın güzel miydi? Hayır! Fakat öyle kırmızı ve ılık dudakları vardı ki, üstünde bayıltıcı bir kan kokusu hâlâ tazeliği ve sıcaklığıyla duruyordu. Ve öyle gözleri vardı ki, derinlerinde sanki birbirine geçmiş bir yığın kemik ve bir yığın ölüyü dalgalarında sürükleyip ufuklara götüren karanlık ve büyük bir denizin hayali yaşıyordu. Ben işte bu kadının göz ve dudaklarında ruhumun zevk ve arzularını buluyordum. Ve paradan yapılmış adi bir mahluk olmasına rağmen onu seviyordum. O, para istiyordu; fakat bunu bulmak zordu Reis Beyefendi! Özellikle birkaç zaman işlerim fena gitti. Polislerin sıkı tedbirleri maksadımın gerçekleşmesini güçleştirdi. Cebimde harcanacak bir param kalmadı. Midem ve sinirlerim "Yemek ve kadın!" diye bağırıyorlardı. Düşündüm taşındım. Ne olursa olsun giderim dedim. Ve bir gün ona elim ve cebim boş gittim. Kendisini yatakta başka birisiyle meşgul buldum. O zaman bir an, kanım damarlarımda durdu ve sonra ayaklarımın altında birden korkunç, siyah bir uçurum açıldı. Döndüm, başım döndü, etraf döndü, ev döndü, hava döndü. Gözlerim karardı. Ve aniden bu kara ufuk içinde bir sütun, kandan bir sütun yükseldi. Üzerine hücum ettim "Kahpe!" diye haykırdım. O, birden kolumdan tuttu. Ve çıplak karnına vurarak "Açım, aç! Paran var mı?" dedi. "Hayır!" diye cevap verdim. Ve sonra sefil ve aciz, başı eğilmiş, tıpkı miskin bir köpek gibi sokağa fırladım. Başım kaldırımlarda, vahşi ve yaralı bir kaplan gibi dolaşıyordum. Sokaktan zengin ve süslü arabalarda kudretli ve zengin adamlar geçiyordu. Ah, bütün servet, bütün kadınlar, bütün zevk ve refah, her şey, her şey bu melun adamlar içindi. Bunlar ki mantarlar ve haşereler gibi yapışmış oldukları hasta kaburgalarımız üzerinde,

kan ve terlerimizle besleniyorlar ve sonra mükâfat olarak arabalarının çamurlarını pervasızca suratlarımıza yapıştırıyorlardı. Bu haksızlıktı Reis Beyefendi! Bu, en doğru ve açık tabirle çirkin bir haksızlıktı. Biz her emre itaat etmiş ve boyun eğmiş miskin ve değersiz hayvanlar gibi bu haksızlığa ses çıkarmıyor, başımızın üzerinde zorba, sert bir çelik yumruk gibi duran şu demir ve altın pençeye karşı isyan edemiyorduk. Onların cebinde şıkırdayan paraların zerreleri arasında bizim gözyaşlarımız, bizim terlerimiz olduğu halde, onlara, "Bizim de hakkımız var, haydutlar!" diye bağıramıyor, tersine köstebekler gibi toprağın altında çalışarak oradan morarmış tırnaklarımızla söktüğümüz servetleri, hayvanlar gibi toprağın üstünde uğraşarak oradan alnımızın teriyle kazandığımız paraları iki büklüm olmuş sırtlarımızda taşıyıp onların doymayan, doymak bilmeyen, doydukça acıkan, aç, obur midelerine götürüyor, "İşte size bir yığın kırbaç, bir yığın zincir, bir yığın kuvvet!" diyorduk. Bunda benim de hakkım vardı, Reis Beyefendi! Bunda benim mensup olduğum sefil sınıfın da hakkı vardı; bir hak ki bütün haklar gibi yalnız silahla kazanılabilecekti. İşte ben de öyle yaptım. Onlara, "Ben de varım, ben de mevcudum!" dedim; çünkü gençtim. Çünkü en nihayet ben de bir insan, ben de yaşamak isteyen bir insandım Reis Beyefendi!

Bu soğuk, çok soğuk, karlı, rüzgârlı bir kış gecesiydi. Sefil ve parasız, Beyoğlu'nun kaldırımları üstünde dolaşıyordum. Sevdiğim kadın başka birisinin kollarında dönerken, ben sefil bir hayvan gibi bu kaldırımlar üstünde, midem ve kesem boş, bir zerrecik hayatla ısınıp uyuyacak bir köşe arıyordum. Kar yağıyor, parça parça pamuk yığınları gibi dönerek, dolaşarak çamurlar üstüne düşüyordu. Vakit çok geçti. Sokaklar tenha ve kimsesizdi. Tepebaşı'ndaki bardan bir yığın kahkaha, bir yığın müzik, bir yığın zevk kaldırımlara dökülüyor, buğulanmış pencereler sefil ve küstah, yüzüme gülüyorlardı. İçeride zevk, kadın, müzik; içeride kahkaha, ışık, hayat; içeride her şey, her şey mevcuttu. Dışarıda ben ve fırtına bekleşiyorduk...

Ah, siz bu kış gecelerini bilmezsiniz Reis Beyefendi! Cebiniz boş, mideniz boş; tipiler altında, fırtınalar, karlar altında

böyle ıslanmış bir sokak köpeği gibi üşüye üşüye, titreye titreye hiç dolaşmadınız değil mi Reis Beyefendi? O halde bilmezsiniz, bunları bilmezsiniz.

Durdum, bekledim; titreyerek, buğulanmış camlar önünde daha fazla sefil ve serseri, aşağı yukarı gezinerek, üşüyerek durdum, bekledim. Saatler geçti, gece ilerledi. Nihayet müzik yavaş yavaş kesildi, lambalar yavaş yavaş söndü. Bar yavaş yavaş boşalmaya başladı.

Artık gidiyorlardı. Kadınlarıyla, kahkahalarıyla, sıcaklıklarıyla, durmayarak, bakmayarak, dinlenmeyerek gülüşe gülüşe sıcak evlere, sıcak odalara, sıcak yataklara, zevke, huzur ve refaha gidiyorlardı. Ben de sürükleniyordum. Onların arkasında bir gölge gibi yürüyor ve sürünüyordum. Bana bakmıyorlar, benim varlığımın farkına bile varmıyorlardı. Erkekleri kalın paltolar içinde, kadınları manşonlar[1] ve boalar[2] altında, vücutları sıcak ve karınları şüphesiz ki tok, odaları sıcak ve aydınlıktı. Şimdi oraya girecekler, kadınlar manşon ve boalarını, erkekler palto ve elbiselerini atacaklar, orada elde ettikleri bir zevki burada tamamlamaya çalışacaklardı. O vakit bu kadınlar soyunacaklar, birer birer elbiselerini ve gömleklerini çıkaracaklar, tamamıyla çıplak, göz döndüren güzellikleriyle gerinerek hilal şeklinde kalçaları, beyaz ve ince bilekli bacaklarıyla mahmur ve sarhoş, güzel koku ve zevk dolu bir odanın, güzel koku ve zevk dolu ipekleri içinde dönecekler, dolanacaklar, bitene kadar, ölene kadar dönecekler, kıvranacaklardı. Ben ne yapacaktım Reis Beyefendi? Gecenin karanlığına karşı uluyan köpekler gibi, açlıktan tırnaklarını yiyen kediler gibi, kafese kilitlenmiş bir kaplan yavrusu gibi hırçın ve asabi, sabahı olmayan bu gecelerin karları ve fırtınaları altında midem ve kesem boş titreye titreye dolaşacak ve sabahı mı bekleyecektim? Bu niye ve niçindi Reis Beyefendi, söyleyiniz bana bu niye ve niçindi? Şuna inanıyordum ki servet, hiçbir zaman çalışmanın sonucu değildi. Bu haksız üleştirme, talihin ve yanlış kurduğumuz top-

---

1 Elleri soğuktan korumak için kullanılan astarlanmış kürk, el kürkü.
2 Boyun kürkü.

lumun bir eseriydi. Mademki onu biz kurmuştuk, o halde toplumun düzeni ve insanlığın saadeti için onun devrilmesi lazımdı. Söyleyiniz bana, bu, böyle değil mi?

Ve işte o gece kararımı verdim. Kendimde o kadar, akıllara durgunluk veren bir azim ve irade görüyordum ki damarlarımda bir ilah kanı akmaya başladığını zannediyordum. Ah, onlara; bakmayarak dirsek vurup geçtikleri şu küçük ve çamurlu mahlukun bir gün nasıl müthiş bir kuvvet olduğunu gösterecek, şu küçük ve çamurlu, pis elbiseler altında ne korkunç ve büyük bir şahsiyet saklanmış olduğunu en müthiş misalleriyle ispat edecektim. Bunu, o kadar mühim, o kadar kolay görüyor, bunu o kadar büyük ve o kadar mukaddes bir vazife olarak kabul ediyordum ki... Hemen ertesi gece onların girdiği evlerin birisine girmek fırsatını buldum. Vakit oldukça geçti. Her şey uyuyordu. Bütün eşya gelişimi bekliyor gibiydi. Para edecek şeyleri cebe indirdikten ve ceplerimi tamamıyla doldurduktan sonra hiçbir şeye dokunmadım. Yalnız masanın üstünden lambayı alarak yere döktüm ve onu bir kibritle tutuşturdum. Çünkü bu gerekiyordu ve sonra yavaşça dışarıya çıktım...

Ah, şimdi caddeler ne güzeldi Reis Efendi! Onlarda hiç de o dün akşamki ruhu üşüten fırtına ve soğukluk yoktu. Karnımın doymaya, vücudumun ısınmaya ve kollarımın kadına ihtiyacı vardı. Meyhanelerin sıcak ve buğulu camlarında bana, "Gel, gel!" diyen bir davet sesi hissediyordum. Girdim. Ağır bir alkol ve anason kokusu sinirlere rehavet veriyor ve masa başında iki büklüm insanlar, ulumaya benzeyen kahkahalarla içiyorlar ve tıkınıyorlardı. Ben de onlar gibi oldum, onlar gibi ulumaya benzeyen kahkahalarla içtim ve tıkındım. Gözlerimin önündeki eşya ve bütün varlıklar hafif bir dumanla örtülmeye başladığı zaman burasını terk ettim. Uzaktan yangın boruları geliyordu...

Doğruca ona, kadınıma, paramın kadınına gittim. Mama beni durdurmak istedi. Dik ve sert bakışlarla onu yerinde mıhladıktan sonra doğruca odasına çıktım. Kör bir ışık altında yine müşterisi ve o, birbirleriyle iç içe geçmiş çirkin bir et yığınına benziyorlardı. Odaya girişim, onda hayretle karışık bir korku, müşterisinde ciddiyetle karışık bir heyecan oluşturdu. Kadın,

çehresi dağınık, yataktan doğruldu. Üzerine yürüdüm, "Yine mi kahpe, yine mi?" dedim. Vahşi bir kedi gibi dişlerini sıkarak hırçın ve küstah, başını salladı ve "Evet!" dedi. Ve sonra yine eskisi gibi çıplak karnına vurarak, "Açım, aç! Paran var mı?" dedi. "Evet, var..." dedim. Bir saniye durdu. İnanmadı, gözlerime baktı. Elimi cebime soktum ve bir avuç para çıkararak yüzüne fırlattım. "İnanmıyor musun?" dedim. Cevap vermedi. Bir avuç daha çıkararak tekrar yüzüne çarptım, "Al, al bakalım!" dedim. "Daha istiyor musun söyle?" O, birden değişti, ufaldı, küçüldü. Bir kedi, bir köpek kadar küçük bir mahluk oldu ve ayaklarımın arasında sefilce ve yaltaklanarak iki büklüm olmuş vücuduyla kıvrıldı. Eğri bir et külçesi haline dönüştü. Zayıf ve gergin sırtında sivrilmiş kemikleri ve göğsünü kafesleyen çıkık ve hasta kaburgaları acıklı bir sefalet ve düşkünlükle görünüyordu. Müşterisi eşyasını toplayarak homurtular içinde odayı terk etti. O zaman onunla ben karşı karşıya yalnız kaldık. Kolundan tutarak şiddetle kaldırdım. Makineyle çalışıyormuş gibi doğruldu. Yine dudakları, yeni açılmış bir yara gibi kırmızı; nefesi, buharı tüten bir kan kadar sıcaktı.

Birden bu, paradan yaratılmış ve yapılmış hayvan karıdan iğrenir gibi oldum. Kolundan tutarak kendisini çırılçıplak bir çuval gibi yatağa fırlattım. Ve yerdeki paraları göstererek, "Bütün bunları senin için getirdim. Al, al!" dedim. Dudakları kapalı, zayıf omuzları arasına gömülmüş çehresi hasta ve yorgundu. Ağzı rakı kokuyordu. O kadar ısrarıma rağmen gözlerini açamadı. Pek belli ki müşterisiyle hayvan gibi içmiş, o müşterisini ve müşterisi onu layıkıyla doyurmuştu. Tıpkı çıplak bir kadavra halinde yatıyordu. Gözleri içeri çökmüş ve gözkapakları metruk iki menfez gibi örtülmüştü. Güçlükle nefes alıyordu. Herhalde bu yorgun vücut, uzun bir uykuyla dinlenmeliydi.

Uzaktan yangın boruları uzun gürültülerle geçti, gecenin sessizliği içinde uzak mahallelerden itfaiye arabalarının gürültüleri, kayalardan düşen kalın zincirler gibi tok ve birbiri ardınca, madeni bir ahenkle uzadı. Bu, benim şaheserimdi Reis Beyefendi! Fakat maalesef tamamlanmamış bir şaheserden başka bir şey değildi.

Roza'nın yanından kalktığım vakit başım iyiden iyiye dönmekteydi. Tam memesinin üstünde derin ve kırmızı bir delik açılmış, sürekli kan sızıyor ve sağa sola ayrılarak yarım saat önce "Açım!" diye eliyle vurduğu çıplak karnının üstünden yatağın beyaz çarşafına doğru aralıksız akıyor, yayılıyordu. Ölmüş gibiydi, artık, "Açım, aç! Paran var mı?" demiyordu. Roza'yı doyurmuştum. Onu bir daha acıkmamak üzere kan ve ölümle sonsuza kadar doyurmuştum. Böylece, yarım olan şaheserim tamamlanmıştı.

Vahşi bir arzu içinde her iki şaheseri bir arada görmek üzere pencereye gittim ve perdeyi kaldırdım: Kızıl ve cehennemi bir renk, Beyoğlu'nun semalarını aydınlatmış ve karşı evlerin duvarlarını vahşi bir renge boyamıştı. Önümde ateş, arkamda kan vardı...

Bundan sonrasını tabii biliyorsunuz Reis Beyefendi! Vereceğiniz hükmün ne olduğunu çok iyi anlıyorum; fakat görünüz, işte bütün vücudum frengi yaraları içinde... Onun için başımı eğmeyerek mağrur ve metin, ölüme giderken size teşekkür ve dua etmeyi unutmayacağım...

Bütün Bir Hayat

Niçin ve nerden geldi ve hayatıma böyle melunca nasıl dahil oldu bilmiyorum? Onu hiç tanımasaydım şüphesiz ki daha iyi olacaktı.

Bu kadın bendeki bütün yüce değerleri, insanlığımın nezih duygularını bir köstebek hırsıyla öyle birer birer kemirdi, öyle birer birer imha etti ki nihayet beni tam bir hayvan; yalnız sinirleriyle yaşayan, sinirleriyle duyan bir hayvan haline getirdi. Bakınız artık ben neye yararım? İçi boşalmış bir çuval, bordası dağılmış bir sandal gibi... Tıpkı böyle... Onun hatası güzel ve zengin olmasında, benim günahım toplumsal konumumun fakirlik ve sefaletine rağmen ona delice bağlı bulunmamdaydı.

O benim hanımefendim, güzel gözlü hanımefendimdi. Kapısındaki bu sefil ve eski elbiseli uşağı nasıl severdi. Gözlerini kirletirim diye belki bakmaya bile tenezzül etmezdi.

Geldiğim gün ismimi sorduğunda, "Ahmet Mualla" dedim de ihtimal "Mualla" isminde bir uşak olamayacağını düşünmüş olacak ki yirmi beş senelik adımı değiştirerek beni sadece "Ahmet" diye çağırdı; küçük ve sefil Ahmet...

Biliyor musunuz bu Ahmet'in ne feci bir hayat hikâyesi, ne elim bir serüveni vardır. Anasını alan verem, babasını toprağa gömen inme, en nihayet bir gün onu, on sekiz yaşında, hiçbir dayanağı olmadan, bir hayat ortasında tek ve yalnız başına bırakmıştı. Ahmet aslında büyük bir servete sahipti; bolluk içinde büyümüş, refah ve zevk içinde yaşamıştı. Babasının sağlığında hususi hocalardan ders almış, iyice tahsil

görmüştü; fakat düşününüz, damarlarınızda çılgın ve deli kanlar dolaşırken dayanaksız bir zemin ortasında üzerinizden iki baskının birden kalkmış olduğunu görmekle beraber cebinizde dolgun bir servetin mevcut olduğunu düşünmek sizi nelere, ne deliliklere koşturmaz ki...

Ailemin matemini, zevkin gürültü ve ahengiyle unutmak ihtiyacı içinde bütün servetimi öyle çılgın bir eğlence hırsıyla yedim ve bitirdim ki bir gün bu tehlikeli rüyadan gözlerimi açtığım zaman babamın bana son mirası olan evimden başka bir şeyimin kalmamış olduğunu görerek titredim. O evim ki babam, anamı ilk önce orada tanımış, ben hayata çıktığım zaman ilk önce onun havasını solumuştum.

Bütün servetimi yedim, bütün emlakimi sattım; fakat bu son mirasın satılması kadar hiçbir şey bana ıstırap ve eziyet vermedi. Fakat ne yapabilirdim? Alacaklılarım sokakta yollarımı keserler, evimde huzur ve rahatımı bozup yok ederlerken iyi günler görmüş bir insan, iyi günler gördüğü mahallesinde alacaklıların yüksek gürültüleri içinde son şerefinin de yavaş yavaş yıkıldığını hissederse ne yapabilir, başka ne suretle hareket edebilir?

Ayaklarım öyle bir girdabın içine düşmüştü ki artık oradan çekilip tekrar sakin ve dürüst bir hayata dönebilmem imkân haricinde bulunuyordu.

Senelerce gençliğimin en güzel günlerini geçirdiğim güzel evimin bana binlerce hatıra saklayan odalarında metresimle son bir zevk gecesi yaşamak üzere Semra'yı davet ettim. İstedim ki bu gece dudaklarım bu çok sevdiğim kadının kolları arasında mesut ve memnun, hayata sonsuza dek kapansın, gözüm ilk ve son defa evimden sonra bir çatı görmesin ve başım Semra'nın göğsünden sonra dayanacak hiçbir göğüs bulamasın.

Semra için kendi elimle sert içkiler ve leziz meyvelerle dolu mükemmel bir içki masası hazırladım. Odayı derin bir sanat zevkiyle süsledim, elektrik lambalarını koyu kırmızı renkli ipeklerle boğarak koltukların üzerlerini keskin kokulu çiçeklerle doldurdum. Ve sonra onu soydum.

... içtik; Semra'yla baş başa, şakak şakağa, başımız sersem ve sarhoş olana, beşeri acılardan tamamıyla temizlenip arınana kadar içtik. Beynimiz bir buhar ve sarhoşluk içinde kaldığı zaman yerdeki yumuşak tüylü kaplan postu üstüne yaslandık. Dudakları dudaklarımda, dişleri dişlerime dayanmış, Hindistan'ın loş ormanlarında çöreklenmiş kıvrak ve narin yılanları hatırlatan berrak kolları boynumda çevrelenmiş ve dolanmış duruyordu. Mısır'ın koyu gecelerini, Nil'in koyu dalgalarını andıran gözleri tamamıyla mahmur ve bitap, kapalı dudakları susamış bir kaplanın dudakları kadar hırslı ve aceleci, hummayı andıran güçlü bir kasılma içinde dudaklarıma asılmış duruyordu.

Onunla böyle dudak dudağa beraberce ölmek ne güzel olacaktı. Fakat bir başına değil... Ölüm mermer bir sütun gibi birden ikimizin üzerine kapanmalı ve bir an içinde ikimizin gözlerini kapatmalıydı.

Semra'ya bunu söyledim; güldü, güldü. Alkolün verdiği asabi bir sarhoşluk tufanı içinde öyle yüksek, çıplak, hayâsız bir gülüşle güldü ki çıplak vücudunda yüzlerce eğri büğrü kıvrımlar oluştu. İlk defa bu gece Semra, yaldızlarını atmış; hakiki kimliğiyle, orospu kimliğiyle meydana çıkmıştı. "Ölüm mü, ölüm mü?" dedi ve sonra kucağıma oturarak başımı avuçları arasına aldı, ağzını ağzıma yaklaştırdı; kirpiklerini kirpiklerimin arasına soktu...

Ona son kararımı verdiğimi anlattım, sefil olduğumu, paramın bittiğini ve hayatta en son dayanağım olarak kendisinden başka kimsenin kalmadığını söyledim. Şu renksiz ve neşesiz hayat içinde en büyük saadetin birbirini seven iki varlığın aynı anda hayatlarına ebedi bir son vererek birbirlerinin kolları arasında ölmekten ibaret olacağını izah ettim. İsterse, o benim ve ben onun, bileklerimizi kesebileceğimizi ve sonra onun kanayan kolları benim boynumda, benim kanayan bileklerim onun saçları üzerinde olduğu halde dudak dudağa birbirimizin aşkı ve sıcaklığıyla kuşatılmış olarak ne güzel ölebileceğimizi anlattım. Dinledi, dinledi. Ve sonra bir mahalle karısı edasıyla, hep o rezil ve hayâsız kahkahasıyla

gülerek, “Ben aklımı oynatmadım daha... Yaşamak varken ölmek niçin iyi kuzum?” dedi.

Birden başımın üzerindeki tavan döner gibi ve ayağımın altındaki döşeme kayar gibi oldu. Aylarca vücudunun güzelliğini ve şiirini içtiğim bu kadından; paramı yemiş, sefaletime en çok sebep olmuş bu kadından iğrenir gibi oldum ve kendisini kucaklayarak koltuğun üstüne fırlattım. Ölü gibi düştü. Sonra elektrik lambalarını örten bütün ışık siperlerini koparttım. Bir saniye önce hayali bir renge boğulan oda, birden keskin bir ışık tufanı içinde karıştı ve Semra’nın vücudunu bütün hatları ve açıklığıyla bana teşhir etti. Bu kadın şu vücuduyla, şu düzgün vücuduyla hiçbir vakit ruhun kadını olamazdı. Hatta onun şu yatışında bile iyi bir kadının teslimiyet hali yoktu; bilakis herkesin altına yatak gibi serilen bitkin ve yorgun bir orospunun iğrenç perişanlığı vardı. Yaradılış bu vücudu başka bir şey için değil ancak erkekliğin ezeli ihtiraslarını söndürmek için yaratmıştı...

Üzerine eğildim. Islak teninden heyecanlandıran bir kadın kokusu yükseliyordu. Saçları, terli şakakları üzerine yapışmış, gözleri kapalı, dudakları açık ve dişleri, yarı açık dudakları arasından bir inci gibi dizilmiş görünüyordu. Bu kadına karşı bağlılığımın birden intikam hissiyle zalim bir kin ve şehvete dönüştüğünü hissettim.

Vücutlarımız sarmaş dolaş oldu, tenlerimiz birbirine dokundu ve karıştı. Ve o, bir kadın olmaktan çıktı, bambaşka bir şekil aldı. Bir güderi yumuşaklığına, bir ipek akıcılığına sahip olan vücuduyla koltuğun üstünde dalgalar gibi döndü, dalgalar gibi kaynadı, dalgalar gibi kıvrıldı. Sonra bir ölü gibi sessiz, hareketsiz kaldı. Sızmıştı, göğsü uzun soluklarla inip çıkıyordu. Yanından kalktım. Pencere önünde biraz hava aldım, uzun uzun rüzgârları teneffüs ettim.

Başımı çevirdiğim zaman Semra, hep aynı vaziyette duruyordu, bir ölü gibi cansız ve hareketsizdi. Ruhumda yorgunlukla karışık derin bir pişmanlık ve tiksinme vardı. Görüyordum ki beş dakika evvel hükümdarlardan yüksek bir etkileyiciliğe ve kuvvete sahip olan bu kadının, şimdi, beş

dakika sonra bütün saltanat ve kudreti bitmiş ve iflas etmişti. Tahtından indirilen, tacı gasp edilen mağlup bir hükümdarı andırıyordu...

Bu son gece oldu. Onu bir daha göremedim. O da bana bir kere daha tesadüf etmedi. İşitiyordum ki o, Kadıköy'ün meşhur bir fahişesi olmuştu. Bense İstanbul'un sefil olmuş bir çocuğuydum.

Damarlarınızda isterseniz on asırlık bir ailenin kanını, ruhunuzda insanlığın en yüksek ve asil hislerini taşıyınız; sefil olduktan, paranızı bitirerek iflas ettikten sonra insanlar değil ya, güneş bile sizden ışığını kıskanır, mahalledeki köpekler bile havlayarak sizi karşılar ve uğurlarlar... Anadolu'ya çekileyim ve orada uzak bir köyün kuru göğü altında unutulup kalayım dedim. Bu plan, cebimde harcanacak on param kalmadıktan sonra hatırıma geldi. Tahsilime güvenerek Maarif'ten[1] bir mektep muallimliği alayım diye düşündüm. Mektep diploması ve kuvvetli bir torpil istiyorlarmış! Çok dostum vardı; fakat parasız kaldıktan sonra gurbet ellere düşmüş bir adam gibi bütün tanıdık ve bildiklerimi göremez oldum. Karşıdan beni görenler başlarını çevirerek yanımdan geçtiler.

Aç kaldıktan sonra meğer insan her şekle girebiliyormuş. Parasız, yersiz yurtsuz, bir hafta kadar kuru ekmek yiyerek Rumelihisarı sırtlarında yattım. Bir hafta Rumelihisarı sırtları üzerinde bir zamanlar zevk ve eğlence içinde geçtiğim Boğaz'ı hüsran ve elemlerle seyrettim. Perdeleri üstüne lamba ışıkları akseden mesut pencereleri büyük bir lanet ve hasetle seyrettim. İstedim ki umumi bir zelzele bu saadet yuvalarını yerlere çökertsin, büyük bir yangın korkunç lavlarıyla bu evlerin üzerlerinden geçsin ve bir kasırga, şen kahkahalarla gülen bu aileleri benim gibi tarumar ve perişan etsin...

Gerçi hayatımda çok ıstırap çektim, çok elem duydum; fakat son gece, iki günlük açlığın kudretli mecburiyetleri içinde bir dilim ekmek istemek üzere ilk defa Hisar'da bir

---

1 Eskiden Milli Eğitim Bakanlığı.

evin çıngırağını çekeceğim zaman duyduğum acı, şimdiye kadar duyduğum acıların en şiddetlisi ve en korkuncu oldu. On dakika, yirmi dakika evin önünde dolaştım. Perdelerden süzülen ışıkları gözlerimle dinledim. Karınları tok; ruhları huzurlu ailelerin hayallerinin yansımasını ruhumun elemleriyle seyrettim. Onların kalben iyi insan olacaklarını, düşmüş ve sefil olmuş bir çocuğa bir dilim ekmek vermekten çekinmeyeceklerini düşündüm. Bu düşünce içinde kendimi cesaretlendirdim ve ayaklarımı hareket ettirmeye çalıştım. Tam kapının önüne geldiğim zaman ben kapıdan ve kapı benden uzaklaşır gibi olduk; fakat ah açlık... İnsanda gururu, utanmayı, haysiyeti, her şeyi çiğneyen açlık!.. Sen o kadar kuvvetlisin ki dünyanın haritasını değiştiren ordular bile senin önünde mağlup ve tepetaklak oldu.

Ne olursa olsun, dedim. Sağlam bir azimle yürüdüm. Güçlükle çıngırağa dokundum. Kapıdan bir baş çıktı, "Ne istiyorsunuz?" dedi. Dudak kaslarım gerildi, ağzımın içinde dilim taş ağırlığıyla döndü. Yavaşça, "Biraz ekmek..." diyebildim.

Şu kapı önünde şu dakikada artık hiçbir şey duymuyordum. Yarım dakika sonra iki dilim ekmek uzattılar. Aldım, dua ettim ve gecenin karanlıkları arasında meçhul iyilik görenlerimin gözlerinden kayboldum.

* * *

Tam üç gündür Hisar'da Çınarlı Kahve'de çıraklık yapıyorum. Açlık insana neler yaptırmıyor ki? Hiç aç kaldınız mı? Eğer midenizin, "Ekmek, ekmek!" diye bağırdığını işitmediyseniz açlığın insanı nelere sevk edeceğini layıkıyla bilemezsiniz. Bu sebeple kahve sahibinin boğaz tokluğuna gösterdiği çıraklığı kabulde tereddüt etmedim. Hem burada beni kim görebilecekti! Burada, Boğaziçi'nin bu unutulmuş ve terk edilmiş köşesinde... Yerim rahattı, vazifemden şikâyetçi değildim. Hiç olmazsa başımın üstünde bir çatı ve sırtımın altında bir yatak vardı.

Üç gün, beş gün aynı şekilde geçti. Belki üç sene ve beş sene de aynı tarzda geçecekti; fakat bir gün ustam, "Müşteri

geldi, şekerli bir kahve!" dediği zaman her şey birden değişti ve altüst oldu. Esasen küçük tesadüflerdir ki hayatta büyük vakaları doğurmuştur. Yeni gelen müşterinin kim olduğunu gördüğüm zaman birdenbire gözlerimin karardığını hissettim. Bu, günlük gazete yazarlarından Mustafa Zühtü idi ki pek çok iyiliğimi görmüş, benden sıkıntılı günlerinde borç para almış, benim çılgın gibi, deli gibi para yediğime, senelerce devam eden mesut ve mağrur günlerime en yakından şahit olmuştu. Günlerden sonra onun karşısına bir kahveci çırağı sıfatıyla çıkmak yalnız acı ve müthiş değil, hayattaki tesadüflerin de en vahim ve elimlerindendi. Kalbime kuvvet verdim: Dünyada düşüp kalkmayan ancak bir Allah'tı. Hırsızlık etmiyor, alnımın teriyle para kazanıyordum. Kahveyi uzatarak:

— Buyrunuz! dedim.

Mustafa Zühtü bu sesi tanır gibi oldu. Yüzüme baktı, tereddüt ettiğini hissettim; o zaman elimde olmadan:

— Benim, Ahmet Mualla! dedim.

Mustafa Zühtü birden ellerimi tuttu:

— Ahmet Mualla, Ahmet Mualla! diye bağırdı, Ne o, hayrola! En nihayet paraları bitirdin değil mi? dedi.

Kendisine, sefil olduğumu, müracaat ettiğim her teşebbüsün akamete uğradığını, beni tanıyanlardan kaçarak en nihayet kuru bir dilim ekmekle günlerce Hisar sırtlarında aç ve açıkta yattıktan sonra bu kahveci tarafından himaye gördüğümü ve şimdi burada çıraklıkla geçindiğimi söyledim. Mustafa Zühtü sözlerimi hakiki bir üzüntü içinde dinledi. Ve sonra:

— Dur, ister misin, senin için bizim gazeteye bir ilan koyalım, dedi.

Kendisine teşekkür ettim. Gerçekten de iki gün sonra gazetede şöyle bir ilan okudum:

> İyi bir aileye mensup, kötü tesadüfler sonucu düşmüş, her açıdan dürüst ve ahlaklı bir genç, bir aile yanında iş arıyor. Talip olanlar gazetemize "M. Z." adresiyle müracaat edebilirler.

On gün sonra Zühtü'den bir mektup aldım, "Amma da talihin var azizim..." diyordu. "On günden beri yalnız bir müracaat oldu. İşte sana gelen mektubu yolluyorum. Al, oku, işine gelirse, istersen bir kere git, gör!" Hemen kararımı verdim. Ertesi gün doğruca Şişli'ye gittim. Tarif edilen evi buldum. Kapıyı tereddütle çaldım. Bir kadın açtı...

***

Nazan Hanımefendi! Sizin isminizi verdim. "Nazan Hanımefendi burada mıdır?" dedim, beni içeri aldılar.

Biraz sonra aşağı kata indiniz. Başınızda hafif ince bir örtü ve sırtınızda ipek bir robdöşambr vardı. Dudaklarınız yeni boyanmıştı. Uzun kirpiklerinizden taşan sürmeler gözlerinize ruhta korku ve saygı uyandıran öyle bir ifade vermişti ki insana her şeyi kabul ettirebilirdi. İsmimi sordunuz, "Ahmet Mualla!" dedim. İhtimal, Mualla isminin bir uşak ismi olamayacağını düşünmüş olmalısınız ki ismim size ifadenizi değiştirtti. Sizin istediğiniz aslında bir uşak olmasına rağmen bunu "Vekil-i umur"[1] sıfatıyla tarif ederek derin bir nezaket gösterdiniz. Şartlarınızı kabul ettim. Esasen gözlerinizden taşan öyle etkileyici bir ifade vardı ki insana değil uşaklığı, hatta ölümü bile kabul edilebilir gösterebilirdi. Sonra kapının yanındaki odayı açarak bana, "Sizin odanız" dediniz.

Benim odam... Etrafında hanımefendisiyle, hizmetçisiyle hayat dolu bu ev, bana o kadar sıcak geldi ve aylardan beri hasretini çektiğim bir aile evinin huzur ve sıcaklığını o kadar hissettirdi ki size ve tesadüfün cömertliğine dua ettim.

Ev; bir hanımefendi, bir hizmetçi ve bir aşçı kadından ibaretti. Ben dördüncü şahıs oluyordum. Her taraf süslü ve güzeldi. Yalnız bütün eşya üzerine ağır bir alkol ve rakı kokusu o kadar kuvvetle sinmişti ki en keskin lavanta kokuları bile bu sert kokuyu bastıramıyordu. Her gece eğlence ve çalgı, evi baştanbaşa sarsıyordu. Akşam olduktan sonra her gece kapınız sürekli vurulup çalınıyordu. Burası neydi? Bir fabrika kapısı, yoksa bir bilet gişesi miydi? Hayır,

1 Birinin işlerine bakan kişi, vekâlet verilmiş kimse.

hanımefendim, hayır! Eviniz, adıyla sanıyla hususi, yüksek bir genelev, bir randevueviydi. Ve siz bu genelevin en güzel sermayesi, bu randevuevinin kıymetli bir müdiresiydiniz. Kader, hayatın yüzlerce musibetine şahit ettikten sonra en nihayet beni, bir genelevin uşaklık ve kapıcılığını da omuzlarıma yüklemek suretiyle son büyük lütfuyla da övünmekten mahrum etmemişti! Fakat seven insan ne noktalara kadar eğilmiyor ki hanımefendim?

Sizi seviyor muydum? Hiç şüphesiz, hiç şüphesiz... Ne yalan söyleyeyim... Fakat ne cüretle, ne hakla? Bir uşağın hanımefendisini sevmesi... Hiç bu olur şey mi? Köpek aslana âşık olur, kurbağa aya tapınır; fakat uşak hiç hanımefendisini sevebilir mi?

Bazen şiddetli bir hafakan içinde boğuluyor, baştanbaşa çamura gömülü olan bu yüksek saltanatınızı çiğneyerek oraya, Hisar'ın o eski ve harap Çınarlı Kahve'sinin çıraklığına dönmek istiyordum. Fakat sizin bir "Ahmet" demeniz bana her şeyi unutturuyordu. Müşterileriniz, kendilerine kapıyı açıp kapayan bu sefil kapıcının uzatılan yüksek bahşişleri almamasını hiç şüphesiz büyük bir şaşkınlıkla seyrediyorlardı. Aynı korkuyu, tanınmak korkusunu burada daha kuvvetle hissettim. Yalnız, müşterilerinizin yeni türeyen zenginlerden ve İstanbul'un yüksek fuhuş âlemlerine yeni giren kimselerden olması bu hususta beni biraz teselli ediyordu. Bunlar lastikli arabalarıyla kapınızın önüne geliyorlar ve altın saplı bastonlarına dayanarak merdivenleri çıkıyorlardı.

Dikkat ediyordum, siz bunların içinde yalnızca birisine, Hasan Reşit Bey'e hepsinden fazla güler yüz gösteriyordunuz. Onu seviyordunuz Hanımefendi! Ben kaç gece yukarıda, üstümdeki yatak odanızda sizin Hasan Reşit'le birlikte adi ve sarhoş kahkahalarla güldüğünüzü duydum, kaç gece üstümdeki yatak odanızda karyolanın somyalarını kıracak bir şiddetle geçirdiğiniz ihtiras nöbetlerini duymamak için boğula boğula, yumruklarımla kulaklarımı kapadım ve sokağa fırladım. Havada yıldızlar, "Uşak, uşak!" diye bağırdı, yerde kaldırımlar, "Uşak, uşak!" diye haykırdılar. Ve pence-

renizdeki ışıklar, "Uşak, uşak!" diye beni gösterdiler... Uşak, uşak... Uşak, nasıl hanımefendisini sevebilir? Nasıl, ne hakla?

Ben de Hasan Reşit Bey'de iyi bir intiba bırakmamıştım. Kapıyı ne zaman açsam her defasında gözlerinin dik dik gözlerime asıldığını ve yüzünün hissedilen bir ekşimeyle buruştuğunu görürdüm. Onun "Ahmet!" diye beni bir çağırışı vardı ki, bu çağırışıyla, "Ben efendiyim, sen uşak!" demek istediğini hissederdim. Onu aşağılamak için ruhumda her gün daha fazla artan inatçı ve kuvvetli bir ses tutuyordum. Elbette siz benim değildiniz, benim olamazdınız; fakat hiç kimsenin de olamamalıydınız. Bunun için kaç kere sizi sessizce ve habersizce zehirlemek ihtiyacıyla kıvrandım, kaç kere Hasan Reşit'in tramvay altında kalarak bir köpek gibi öldüğünü görmek arzusuyla sızladım.

Onun geldiği son gece, bilhassa işittiğim halde hakaret etmek ihtiyacıyla kapıyı çaldığını duymazlıktan gelerek onu kapı önünde beklettim. Çaldı, çaldı. Ağır, yavaş adımlarla ayaklarımı sürüyerek ilerledim, kapıyı açtım. Dik dik yüzüme baktı:

— Sağır mısın, duymuyor musun? dedi.

Başımı kaldırdım:

— Duydum, fakat canım böyle istedi, dedim.

Hiç cevap veremedi. Pek belli ki haysiyetsiz ve korkak bir adamdı. Merdivene doğru yürüdü. Arkasından uzun bir kahkahayla güldüm. Merdivenin ikinci basamağına ayağını basmıştı ki birden geri döndü:

— Kime gülüyorsun? dedi.

Tereddüt etmeden:

— Sana! diye cevap verdim.

Merdivende benden iki basamak yüksekte olmanın verdiği cesaretle:

— Terbiyesiz! diye bağırdı.

Bütün vücudumun titrediğini duydum. Dişlerim birbirine kilitlenmiş ve yumruklarım sıkılmış bir halde üzerine yürüdüm. Vurmak üzere bastonunu kaldırdı. Bileklerinden yakalayarak bastonunu kaptım ve onu dizimle iki parçaya

ayırarak taşlığa fırlattım. Sonra kin ve nefret içinde açılan kollarımın bütün kuvvetiyle suratına iki tokat yerleştirdim. Âşığınız sopa yemiş bir köpek gibi, "Nazan, Nazan!" diye bağırarak düşman önünden kaçan karılar gibi merdivenleri dörder dörder çıkıp yukarı fırladı.

Ev birden karman çorman oldu ve siz henüz tuvaletinizi[1] tamamlamamış, yarı çıplak bir halde, incecik bir gömlekle mermer bir sütun gibi birden merdiven başında göründünüz. Vücudunuzun bütün hatları belliydi. Göğsünüz ve ayaklarınız tamamen çıplaktı. Gökten yere inmiş semavi bir gazaba benziyordunuz. "Ahmet, Ahmet!" diye beni çağırdınız. Mısır kraliçelerinin sefil ve itaatkâr köleleri gibi dizlerimle merdivenleri çıktım ve ateş gibi yanan alnımı sizin serin ve çıplak ayaklarınızın üzerine koyarak hıçkıra hıçkıra:

— Ne yapayım, sizi seviyorum, beni affediniz, affediniz! dedim.

En küçük bir merhamet bile duymaksızın ayaklarınızla alnımı ittiniz:

— Terbiyesiz, beni mi seviyorsun? diye karşılık verdiniz.

Sizi seviyordum; o sizi ki bir gecede vücudunu her isteyene yirmi liraya kiralayan kadın, seni seviyordum. Sen beni yalnız rezil ve bedbaht etmedin, benden en tabii bir hakkı bile koparıp aldın.

İtirafım, bilmem sizin gücünüze mi gitmiş olacak ki birden kızdınız, bağırdınız ve hemen evinizi terk etmemi kabaca ve şiddetle ihtar ettiniz...

* * *

İşte üç gündür evinizin haricinde, sizden uzak, sizin baştan başa çamura gömülü saltanatınızdan uzak, serseri bir köpek gibi yaşıyorum. Eğer bir gün sizi odanızda boğazınızdan usturayla kesilmiş bulurlarsa veyahut siz, evinizin cehennemi alevler içinde cayır cayır yanarak gürültülerle yere çöktüğünü görürseniz, hatırlayınız ki sizi seven bir Ahmet Mualla vardır ve o sizi ölüme ve ölene kadar sevecektir...

---

1 Yıkanma, tıraş olma, giyinme, süslenme, taranma işi.

Teşrihhanede[1]

Kimse tarafından dokunulmamış, taze bir ceset üzerinde anatomi dersini takip etmek kadar mesleğine âşık bir doktora yahut araştırma ve gözlem yapmak üzere bazı vakitlerini tıbbiyenin ölüleri arasında geçiren bir hikâyeciye zevk veren başka hiçbir şey yoktur.

Birçok kimse, ölüm için feci ve ölü için korkunç diyor. Eğer etrafınızı ölülerle çevrili ve cesetlerin kokusuyla dolu görürseniz o vakit emin olursunuz ki ne ölüm zannedildiği kadar feci, ne de ölüler tasavvur edildiği kadar korkunçtur.

Ben hiçbir ceset önünde titrediğimi bilmiyorum; yalnız mahzende ağzı burnu fareler tarafından yenilip yutularak dişleri, yanaklarının kırmızı etleri arasında feci bir acıyla sırıtan taze cesetlerin karşısında ruhumda daima bir ıstırap ve elem duyduğumu da itiraf etmek isterim.

Ölülere musallat olan bunlar, nasıl farelerdir onlar, evlerimizde tavanlarımızı kemiren ve kilerlerde çuvallarımızın diplerini delen farelerin cinsinden midir, yoksa bizim hiç bilmediğimiz bütün bütün başka bir nesle mi mensupturlar?

Bir akşam bu garip, korkunç mahlukları görmek için kendimde çok kuvvetli bir arzu duydum. Ve herkesin teşrihhaneyi terk ederek ölüleri kendi âlemine bıraktıkları şu akşam saatinde oraya inerek mahzene geçtim.

Ölüler mahzeni, asla teşrihhanenin büyük ve umumi salonuna benzemez. Etrafı kalın taş duvarlarla çevrili olan

1 Otopsi yapılan yer, tıp fakültelerinde anatomi dersi yapılan yer.

bu yer daha ufak ve dar, loş ve sessizdir. Ortada mermer masa üzerinde henüz derse hazırlanmamış bir ölü, yan taraftaki banyolarda vahşi bir et yığını şeklinde birbirleriyle iç içe geçmiş birkaç ceset vardır. İlerideki küçük bölmede yeni ve taze cenazeler durur. Bunlar, mektebin hastanesinde yeni ölmüş veyahut dışarıdan yeni getirilmiş sahipsiz cenazelerdir. Henüz ne formalin banyosuna girmiş, ne de boynundaki şahdamarları açılarak dokuları ve adalelerine kokuşmayı önleyen eriyik şırınga edilmiştir. Bunlar her manasıyla, hatta şekil ve rengi bile değişmemiş taze cesetlerdir ki fareler asıl bunlara musallattır.

Onların bu taze cesetleri nasıl yediklerini görmek merakıyla mahzene yürüdüğüm vakit, ilk işim bu ufak bölmeye girmek oldu. Yerde, mermer döşeme üstünde siyah sakallı, gözleri garip bir şekilde açık ve bakışları dimdik tavana çakılı çıplak bir ceset duruyordu. Adaleleri pörsük, derisi kaburgaları üzerine yapışmış ve karnı yemyeşildi. Yanakları içeriye batmış, buna rağmen elmacık kemikleri korkunç bir şekilde fırlayarak bütün genişliğiyle açılmış büyük gözlerine vahşi bir ifadesizlik vermişti. Çenesi düşüp kaymayarak çehreye bir ölü ifadesi vermeseydi; sıcak, bu serin mahzene boylu boyuna uzanmış uyuyan bir insan denebilirdi. Köşeye atılmış bir tabela üstünde ismi yazılıydı: "Eğinli Hacı Mehmet"

Formalin çözeltisiyle et kokularının birleşmesi, mahzenin bu dar ve kapalı havasına keskin ve ağır bir koku vermekteydi. Etrafımda ölümcül denebilecek bir sessizlik vardı. Arkamdaki mermer masaya yatırılarak zerk edilen sıvıyla etleri bakır rengi almış ve vücudu anormal bir derecede şişmiş iki ölünün vahşi sessizliği ise bu dar mahzene ağır bir ölüm havası vermekteydi. Denebilirdi ki bu ölü mahzeninde burnumdan başka nefes alan bir organ ve kalbimden başka çarpan hiçbir şey yoktu. Etrafım korku saçıyordu.

Fareleri daha fazla rahatsız etmemek için bölmeyi terk ettim ve gömleğimi kapıya gererek arkasında siper aldım. Onlar, sağ tarafta kirli suların aktığı delikten çıkacaklardı.

Yarım saat inat ve ısrarla bekledim durdum. Bir müddet sonra deliğin altından ince bir ses duyuldu. Kalbim birden hafifçe çarptı ve gözlerim dikkat ve heyecanla açıldı. Sonra delik şişer ve kabarır gibi oldu. Ardından sivri burunlu bir baş yavaşça uzandı, uzun burnunun etrafındaki kaslarını sık sık oynatarak burnuyla etrafı yokladı. Daha sonra emin ve rahatlamış bir şekilde delikten çıktı.

Bu hemen hemen küçük bir kedi iriliğinde, adımları ağır, boz renkli garip bir mahluktu. Gözleri keskin ışıklı, siyah, yuvarlak bir boncuğa benziyordu. Hızlı adımlarla yerdeki cesede doğru yürüdü. Evvela etrafında döndü. Cenazenin bacaklarını, karnını kokladı. İlk fareyi ikincisi takip etti. Yan yana geldiler; sanki baş başa bir şey üzerine istişare ediyorlarmış gibi burun buruna sokuldular. Hareketleri gösteriyordu ki cesaret edemiyordular; ölmüş müydü şüphesi içindeydiler. Beraberce deliğe kadar geri gittiler; fakat sonra pişman ve her şeye azmetmiş kesin bir hareketle tekrar cesede yaklaştılar. Bir sıçrayışta boynuna çıktılar. Cenazenin açık ağzını tekrar uzun uzun incelediler, uzun uzun kokladılar. Tamamıyla emin olduktan sonra birisi ölünün dudaklarını, diğeri burnunu kemirmeye başladı. Hareketlerinden anlaşılıyordu ki çok acıkmışlardı. Sivri çene kemiklerinde şiddetli bir hareket ve faaliyet vardı. Bir müddet sonra durdular, sık sık sivri burunlarını buruşturdular.

Ölünün burnu, kemiğe kadar kemirilmiş ve altında etin kırmızı rengi iri bir yara gibi çıkmıştı. İkinci fare tarafından kemirilen dudakların arasından ise cenazenin bir sıra muntazam beyaz dişleri, yenen dudakların kırmızı rengi içinde acı acı sırıtmaktaydı. Bu çehre, yarım saat evvelki huzurlu insan çehresi değil, cinayet esnasında parçalanmış bir maktul yüzüne benziyordu.

Daha iri üçüncü bir fare delikten çıkıp önceki iki farenin yanına geldiği zaman cenazenin çehresi üzerinde şiddetli bir didişme başladı; üç fare de ölünün açılan çene kemikleri arasından diline hücum etmek istiyordu. Bu son yenilebilir parçayı aralarında paylaşmak için pek çok zorluk çekiyorlardı.

Fakat üçüncü fare şiddetle hareket etti. Ve bir kolayını bularak birden cenazenin açık ağzına daldı ve sivri kuyruğunun keskin darbeleriyle kendisini rahatsız eden önceki iki fareyi kamçılayarak hissesini yemeye çalıştı. Bir dakika kadar önceki iki fare, lokmalarını kaçırmış olmanın verdiği şaşkınlıkla burunlarını havaya kaldırdılar ve bir şey düşündüler. Sonra şiddetle üçüncü farenin arka ayaklarına dişlerini geçirdiler.

Bu hareketi, keskin ve kulak tırmalayıcı bir ses takip etti, büyük fare seri ve şiddetli bir hareketle gerisin geriye ölünün ağzından çıktı ve kıçı üstü ölünün dişlerine oturarak saralı ve vahşice dik dik rakiplerine baktı. Öyle ki bu bakışıyla her ikisine de meydan okuyordu. Suratı kanla kızarmıştı. Burnunun üstünde talaş zerreleri kadar küçücük et parçaları duruyordu. Gözlerinde parlak siyah bir kömür parıltısı vardı.

Bu vahşi tabloyu daha fazla görmek istemedim. Gömleği iterek içeriye girdim, o vakit cesedin etrafında bir karmaşa oldu. Evvela üç çift simsiyah göz dik, mağrur, küstah, yüzüme dikildiler ve sonra gücenmiş ve üzgün, çıktıkları deliğe atıldılar.

Kurtlar

Kar sabahtan beri sağanak halinde yağıyordu. Ağaçlar kalın bir kar tabakası altında iki büklüm, hareketsiz duruyorlar ve çitler, üzerlerinde yarım arşın bir kalınlık oluşturan kar yığınlarını güçlükle taşıyorlardı.

O gün evlerini, aniden bir jandarma müfrezesi basmış ve, "Asker kaçağıdır" diyerek kocasını alıp götürmüşlerdi.

Ne talihsiz başı vardı! Çıtak Köyü'nden bu köye gelin geleli ancak iki ay var yoktu. Evlendiklerinin bu ikinci ayında da savaş ve askerlik nereden gelip çatmıştı?

Fatma, askere çağrılmanın ne demek olduğunu pek acı tecrübeleriyle bilirdi. Babasının Yemen'e gittiği hayal meyal hatırındaydı. Balkan Harbi'nde iki abisinin jandarmaların kırbaçları altında nasıl itile kakıla kasabaya sevk edildikleriyse bugünkü gibi gözlerinin önünde duruyordu.

Oda bomboştu. Yeni gelin geldiği bu koca köy içinde yalnız başınaydı. Bütün köy ona haset ve husumetle bakıyordu. Hasan, köyün bu kadar kızından kimseyi beğenmemiş de bula bula yabanın köyünden bunu mu bulup getirmişti? Akraba namına Hasan'ın sahip olduğu halası bile aynı husumet hissiyle dargın bulunuyordu. O halde eksik etek bir kadın olarak koca köyde bir başına yalnız, yapayalnızdı. Hem de böyle karda kışta, yabancı ve garip bir köyde... Kendi köyü at ayağıyla buradan en aşağı beş saat çekerdi. Şimdi oraya gitmenin imkânı yoktu; günlerden beriydi ki bütün yolları kar basıp örtmüştü.

Fatma, sabahleyin evi basan jandarmaların küfürlerini hâlâ kulaklarında işitiyor gibiydi. Kocası, Fatma'yı hiç olmazsa Çıtak'a kadar olsun götürmek üzere kendisine yirmi dört saat müsaade vermeleri için jandarmalara yana yakıla ne kadar yalvarmıştı; fakat onlar hiç aldırış etmemişlerdi.

Fatma ilk defaydı ki gecesini, bir pencereyle dışarıdan ışık alan bu küçücük yer odasında ve ocakta yanan ateşler karşısında yalnız geçiriyordu.

Ne soğuk ve netameli geceydi. Ocakta yanan ateşlerin ışıkları odanın duvarlarında garip gölgeler resmediyor ve dışarıda rüzgâr bu küçücük kulübeyi uçuracak şiddetlerle sarsıyordu. Zihnine fena fena fikirler gelmekteydi. Dışarıda geceden, kardan, rüzgârdan başka hiçbir şey yoktu. Kendisini emniyette görmüyordu. Birden süratle ayağa kalkarak kapıya gitti. Mandalını bir kere daha yokladı ve ağaç kolunu bir kere daha kontrol etti. Açılmasına imkân olmamakla beraber sebepsiz bir korku Fatma'yı titretiyordu. Sonra dönüp ocağın başına gelerek iki çam kütüğünü daha ocağa attı ve yorganını sırtına alıp ocağın önüne bir mitil[1] çekerek üzerine oturdu. İki dizini dikerek kollarıyla dizlerini çevreledi. Ateş, büyük kırmızı diller halinde ince isler bırakarak yanıyor ve dışarıda hüküm süren şiddetli rüzgâr, ocağın bütün ateşini havaya çekecek bir süratle bacanın üstünde canavarlar gibi uğulduyordu. Askere bir babasını ve iki abisini vermişti. Devlet hiç olmazsa acıyarak kendisine bir tek kocasını bağışlasaydı.

Alnının ne fena yazısı vardı, ya Rabbi! Nereden evlenmişti! Evlendiyse bile neden bu yabancı köye gelin gelmişti? Kendi köyünü ve oradaki evini düşündü. Anası ve kardeşleri onun başına gelen bu yeni felaketi şüphesiz ki bilmiyorlardı. Onlar şu dakikada ocakları başında kim bilir ne masallar söyleyerek gülüp eğleniyorlardı. Etraf karlarla da örtülü olsa ve yollar kuş uçmaz kervan geçmez bir halde de bulunsa, yarın ne olursa olsun Çıtak'a gitmeye uğraşacaktı. Zira garip olduğu bu köyde bir başına duramazdı.

---

1 İki yüzü beyaz, kapsız yorgan.

Fatma, geç vakte kadar uzun ve acı binlerce endişe içinde ateşin karşısında bekledi, uykusu geldikçe su içti, ateşi karıştırdı. Odanın içinde aşağı yukarı gezindi.

Zemini balçık sıvalı, tavanı basık, çit duvarlı, tek pencereli bir odadan ibaret, yerle bir olan ve Hasan'la beraber yaşadıkları vakit kendisine cennet gibi ferah gelen bu küçücük kulübe, bu gece ona tekin olmayan bir mağara gibi boş ve ecinnilerin saklandığı bir kuyu kadar korkunç geliyordu. O kadar ki sandığının parlak teneke kakmaları üzerinde ocakta yanan ateşlerin kızıl akislerini ve yürüdükçe duvarlara resmi yansıyan kendi gölgesini bile bu gece değişmiş buluyordu.

Sabah, sabah... Hâlâ sabah olmamıştı. Bu kış geceleri de ne uzundu! Pencereye giderek perdeyi araladı. Kar dinmişti. Gök hafif bir bulut tabakasıyla örtülü olmakla beraber karın beyazlığı eşyaya uğursuz bir belirginlik vermekteydi. Fatma, tan yerinde sabahın ağartısını boş yere aradı. Köy ölü gibi cansız ve hareketsiz duruyordu.

Kendisine biraz cesaret verdi. Ocağa iki kütük daha atarak yatağına yattı. Gözleri ateşin kırmızı alevlerinde, zihnini uyumaya zorladı.

* * *

Rüya mı görmüştü, neydi? Saçları dikilmiş, çehresi karmakarışık, birden yatağın içinde yumrukları üzerinde dikildi. Bütün vücudu göz kulak olmuş olduğu halde büyümüş gözleriyle kapıya bakıyordu. Dışarıdan garip bir el, daha doğrusu tahta üzerinde kayan garip bir tırnak gıcırtısı geliyordu. Bu neydi? Yoksa köyü eşkıyalar mı basmıştı? Fakat insan sesine benzeyen hiçbir ses yoktu. Dikkat ettiği zaman tırnak seslerine bir de hayvan homurtularının karıştığını duydu. İhtimal üşümüş bir köpekti. Titreye titreye pencereye gitti, perdeyi açtı, bahçenin karla örtülü bembeyaz zemini üzerinde burnu yere eğik üç kurdun ateş saçan gözlerini birden kendi gözlerine dikilmiş gördü. Ve korku içinde, "Anacığım!" diye bağırarak duvara dayandı. Kurtlar, garip homurtular içinde karları tırnaklarıyla eşeleyerek oynuyorlardı. Fatma'yı görür görmez hayretle durdular. Gözleri kor şekline gelmiş birer

ateş parçası halinde yanıyor ve kalın enselerini hareket ettirmekte zorluk çekiyorlardı. Eğer pencerenin demirleri olmasa, bir sıçrayışta odaya girecekleri muhakkaktı.

Fatma, kendisini kaybederek avazı çıktığı kadar bağırıyordu. Lakin bu sesi, bu dar kulübenin içinde yine kendi kulaklarından başka hiçbir kulak işitemiyordu. Aç kurtlar gittikçe artan bir öfkeyle kapıya hücum ediyorlar, kapının eşiğini kazıyorlar ve ikide bir pencerenin önüne gelerek eğlenir gibi burunlarını cama sürtüyorlardı.

Sabah, sabah... Hâlâ olmamıştı. Fatma, can havli içinde ellerinin yanacağını düşünmeksizin alevler halinde yanan bir çam kütüğünü yakaladı. Ve kıvılcımlarını etrafa serperek pencerenin önüne geldi. Ateşle karşılaşan kurtlar yalnız bir adım gerilediler. Fatma, birden pencereyi açarak ocakta yanan bütün kütükleri kurtların üzerine atmak arzusuna düştü. Fakat ya kurtlar pencerenin açılmasından istifade ederek bileklerini kaparlarsa... O zaman üzüntü ve ümitsizlik içinde kütüğü gerisin geriye ocağa fırlattı.

Fatma ölümün yavaş yavaş yaklaştığını görüyordu.

Kudurmuş kurtların ağzında ölmek, şüphesiz ölümlerin en fecisi olacaktı. Kurtların ağzında ölmek... Daha şimdiden onların sıcak nefeslerini yüzünde hissediyor ve vücudunun paralanarak kurtlardan kimisinin ağzında kolu, kimisinin ağzında kafası olduğu halde onları, burunları yerde ormana doğru homurtular içinde koştuklarını görür gibi oluyordu. Nereye kaçacaktı? Hücuma uğrayan kapıyla bacadan başka dışarıya hiçbir geçit yoktu. Dört duvar arasında ölümü bekler gibiydi. Bütün tüyleri diken diken olmuş, dişleri zangır zangır vurmaktaydı. İkide bir ümitsizlik içinde kulübenin duvarlarını yumruklayarak dışarıdan imdat bekliyordu. Kurtlar saniyeden saniyeye şiddetlerini artırıyor ve kızgın homurtularla durmadan kapının eşiğini kazıyorlardı.

Sabah, sabah... Ya Rabbi, ne uzun, ne uğursuz geceydi! Kurtlar umutlarını kesmiyorlar, bilakis gitgide daha fazla saldırarak işlerine devam ediyorlardı. O vakit Fatma, büyük bir yeis içinde başını duvara dayayarak hüngür hüngür ağla-

maya başladı. Vücuduna ağır bir uyuşukluğun ve rehavetin yayıldığını, hayatının tırnaklarının ucundan itibaren yavaş yavaş kendisini terk eder gibi olduğunu duymaktaydı.

Islak gözlerini silip eşiğe dikkat ettiği zaman toprağın yavaş yavaş kaydığını hisseder gibi oldu. Birden ocağın başına koşarak kandili yakaladı. Sonra dönerek onun isli, titrek ışığını eşiğe uzattı. Bir an gözleri büyümüş olduğu halde bir adım geriledi. Kurtlar maksatlarına nail olmuşlardı. Eşik oyulmuş, kudurmuş ve öfkeli dört pençe içeriye doğru uzanmıştı. Toprak garip bir hışırtıyla durmadan kazılıyordu. İçeriye uzanan pençeler, her dakika biraz daha fazla ilerlemekteydi.

Birden Fatma, ölümle yüz yüze gelmenin verdiği deli bir azim ve cesaretle avuçlarını sıkarak kurtların pençelerine kuvvetli bir yumruk indirdi. Bir yumruk... Kurtlar hayretle birbirlerinin yüzüne baktı ve homurtularla pençelerini çektiler. Bu, bir dakika devam etti, fakat bu yumruk onları kızdırıp hücumlarını daha kuvvetle tekrardan başka bir şeye yaramadı.

Fatma ümitsiz bir halde son defa kocasının ismini çağırdı. Ve sonra, son bir bakışla odasını gözden geçirdi. Bakışları ocağın karşısındaki duvara iliştiği zaman gözlerini aniden bir şimşek kapladı. Gördüğüne inanamıyordu. Kocasının odun baltası orada ocağın karşısındaki duvarda asılı duruyordu. Bilenmiş parlak ağzı, ocaktan akseden ateşin kızıllığı içinde vahşi bir parıltıyla görünüyordu.

Fatma bir deli gibi baltaya atıldı. Denizde boğulacağı zaman eline sal parçası geçmiş bir kazazede gibi ona sarıldı. Sevincinden boğulacak gibiydi. Havaya kaldırarak bilekleri etrafında baltaya bir yarım daire çizdirdi...

Sonra kapının eşiğine dönerek yere diz çöktü. Ve odanın içine doğru uzanan pençeleri nişanladı. Kurtların kollarını ta diplerinden bir vuruşta kesebilmek için baltayı ve bileğini dengeledi. Vücudunun bütün kuvveti bileklerine toplanmış gibiydi. Fatma son bir azimle baltayı başı üstünden arkaya doğru kaldırdı, o kadar.

Fatma ondan sonrasını bilmiyordu.

Yalın balta, büyük bir kaya ağırlığıyla kurtların kollarına düşmüş, acı ve keskin bir çığlık, gecenin loşluğu içinde derin bir yankıyla uzamıştı.

***

Sabahleyin uyanan köylüler Hasan'ın evinin bir adım ötesinde koltuklarından kesilmiş iki kurdun ölüsünü gördüler. Kurtlar beyaz karlar üzerinde kollarından akan yaygın, kıpkızıl bir kan tabakası ortasında burunları kana gömülü, soğuktan kaskatı kesilmiş, cansız ve hareketsiz duruyorlardı. Çarşaf gibi düzgün karların bir kısmı kurtların arka ayakları ve kuyruklarının can havliyle inen kuvvetli darbeleriyle karmakarışık olmuştu.

Komşular kapıyı vurdular. "Kız Fadim, Fadim!" diye ona bağırdılar; fakat bu sese içeriden hiçbir ses cevap vermedi. O zaman komşular birbirlerinin yüzüne bakınıp, "Yabanın avradı köyüne kaçmış!" diyerek aralarında fısıldaştılar. Sonra tekrar kapıyı dövdüler, "Kız Fadim, Fadim!"

Köylüler kapıyı kırıp içeri girdikleri zaman kucağında kanlı ve yalın bir balta olduğu halde Fatma'yı eşiğin kenarına yığılmış ve ödü patlamış buldular.

Avdet[1]

Bu, bir serüven değil, başlı başına bir trajediydi. Tam dört sene, bütün harp müddetince, muhtelif cephelerde dövüşmüş, tam on sekiz yerinden yaralanmıştı.

Şimdi vapurda İstanbul'a dönerken kendi ruhunu tahlil ettiği zaman şahsiyetinde derin bir değişiklik duyuyordu. Senelerden beridir burnu hava namına yalnız kan ve barut kokusunu, güneş altında çürüyen cesetlerin ağır kokularını duymuş ve hastanede geçirdiği zamanlar dışında tam dört sene yatak yerine ıslak ve kuru toprak üstünde yatmıştı. Hayat, gözünde o kadar basit, o kadar ehemmiyetsiz, o kadar basit bir mana almıştı ki vapurda kamara yolcularının on para etmeyen bir ömür için gösterdikleri dikkate ve itinaya şaşıyordu.

Şimdi İstanbul'da ne yapacaktı? Karısı ne haldeydi? Ondan en son aldığı mektup bir sene evvelki tarihle yazılıydı. Ondan sonra evinden ne bir mektup, ne de bir haber, hiçbir şey alamamıştı.

Alınan bir yaranın acısı nasıl sonradan sonraya çıkarsa, Nazmi de vaziyetindeki tehlikeyi, İstanbul'a yaklaştıkça daha fazla duyuyordu.

Vapurdan rıhtıma çıktığı vakit kendisinde kuvvetli bir ümitsizlik hissetti. Bölüğünün en gürbüz, en cesur askeri olmasına rağmen şimdi kendisinde küçük bir çocuğun tereddüt ve korkusunu duyuyordu. Dört senedir ki hasret ve

1 Dönüş anlamına gelen başlık burada, "Eve Dönüş" olarak çevrilebilir.

arzusuyla yandığı, "Ah, bir kere ölmeden evvel onun topraklarına ayaklarımı basacak mıyım?" diye o kadar sızladığı İstanbul işte karşısındaydı. Niçin koşmuyor, niçin oradan oraya atılmayarak uçurum önünde bulunan kimsesiz bir insan gibi yorgun ve şaşkın duruyordu?

Köprü'yü[1] geçti. Adım başında ecnebi askerlere rast geliyordu. Dört senelik çilenin, vücudundaki kurşun ve şarapnel yaralarının mükâfatı kendi sokaklarında bu acı tabloyu görmek miydi?

Eminönü'nden tramvaya atladı. Üstü başı paçavralar halindeydi. Tramvaydaki yolcular, çaputlar içindeki iri vücuduyla harap olmuş bir çınara benzeyen bu insanın kendilerine temasından iğreniyorlarmış gibi yüzlerini buruşturuyorlardı. Bir bahaneyle burada kalmış, bütün harp müddetini kârlı kazançlarla geçirmiş olan bu adamların kendisine karşı gösterdikleri bu aşağılamayla ruhunda derin bir yaranın kanadığını duyuyor ve kendi kanıyla müdafaa ettiği memleketinde şu dakikada kendini yabancı bir insan vaziyetinde buluyordu.

Tramvaydan Aksaray'da indiği zaman felçli gibiydi. Dört sene evvel tanıdığı, her kaldırım taşında bin hatırasının saklı olduğu şu semt bugün kendisine tamamen yabancılaşmış geliyordu. Bir an oldu ki kaburgaları altındaki kalbinin durduğunu ve nefesinin bir düğüm halinde boğazında tıkandığını hissetti. Gözleri önünde geniş bir yangın sahası uzayıp gidiyordu. Gerçi semtinin yandığını haber almıştı. Fakat hakikatin tam karşısında bulunmak onu derin bir ıstıraba sevk etmekteydi. Bu harabe yığını içinde evinin yerini bulmaya uğraşıyordu. Hangi taşa, doğup büyüdüğü, yaşayıp güldüğü evini sormalı; hangi yıkık duvara, "Bana evimin yolunu göster!" diye yalvarmalıydı? Harabe, hep harabeydi...

İlk rast geldiği taş yığını üstüne oturdu. Güneş ufka yaklaşmıştı. Yırtık elbisesiyle acı acı alay eden madalyası, pa-

---

1 İstanbul'da Haliç'in iki yakasını, Eminönü ile Karaköy'ü birbirine bağlayan Galata Köprüsü.

çavralar üstünde tuhaf bir parıltı oluşturuyordu. Evi yandıktan, karısı kaybolduktan, on sekiz kurşun yarası vücudunu delik deşik bir kalbur haline getirdikten ve nihayet düşmanları memleketine girip kendi sokaklarında kendisinden daha hür, daha mesut gezdikten sonra bu tunç parçasının ne kıymeti kalmıştı? Zaten rıhtımdan buraya gelinceye kadar onu, köprü başında, yarım gövdesiyle dilenen bir malul askerin göğsünde görmüştü. Elleri titreyerek onu yavaşça çıkardı. Parmakları arasında evirip çevirdi. Ve bunu damarlarından oluklar gibi boşalan kanları pahasına aldığını düşündü. Gözlerinden kopan yaşlar, yanık yüzünde derin çizgiler oluşturarak çenesine doğru iniyor ve oradan elindeki tunç parçası üstüne düşüyordu.

***

Semtinden hiç kimse kalmamış, dağılan bir karınca yuvası gibi bütün tanıdıkları hep farklı taraflara savuşup gitmişti. O geceyi bir bekâr kahvesinde geçirdi. Ve bütün gece alnının kara yazısını düşündü. İstanbul'a geleli yirmi dört saat olduğu halde şaşkınlığı geçmemişti. Ve hâlâ kendisini hiç tanımadığı bir memlekette sanıyor ve bunamış bir beyin hastası gibi etrafını boş ve manasız gözlerle seyrediyordu. Aklına kötü ihtimaller gelmekteydi. Karısı ne olmuştu? Ölmüş müydü? Yoksa yaşıyor muydu? Bu öyle bir perdeydi ki bunu açmaya korkuyordu. Zira bıraktığı İstanbul'la, bulduğu İstanbul o kadar farklıydı ki düşündükçe beyninin adeta buz gibi donduğunu hissediyordu.

***

Dokunmaya çekindiği perde kalkmış ve nihayet altındaki acı hakikat meydana çıkmıştı: Karısı kötü yola düşerek bir harp zengininin karısı olmuştu.

Bir harp zengininin, yani kendisi hudutlarda göğsüne kadar kar ve çamur içinde düşmanlarla boğuşurken, vücudunun muhtelif yerlerinde kurşun yarasının derin izlerini taşırken, geride iğrenç ve çirkin yollarla halkı soyan ve yüzbinlerce ölünün kemikleri üstünde hırsızlıklarının ve

alçaklıklarının tahtlarını kuran bir harp zengininin... Düşünüyordu. Damarlarından oluklar gibi boşalan kanlarını bu melun son için mi dökmüştü? Karısını korumayı vaat eden kanunun himayesi neredeydi, o yüksek ve süslü vaatlere ne olmuştu? İşte eli yüzü kan içindeki cani, karısını çalan hırsız, palası ağzında, cinayeti meydanda, maktullerinin kemikleri ve cesetleri ortasında kanunun ihmaline, yumuşaklığına ve hatta himayesine mazhar olarak neşeli ve rahat geziniyordu.

***

Bir hafta içinde adeta yirmi beş seneden fazla ihtiyarladığını, pehlivan yapılı, heybetli vücudunun, içine kurt düşmüş bir ağaç gövdesi gibi çöktüğünü hissediyordu. Karısının izi üstünde bir hafta inat ve sebatla gezdikten sonra bir gün nihayet onun nerede olduğunu bulmayı başardı. Şişli'de yüksek bir apartmanda oturmaktaydı. O kadar yüksek ki iri yapılı bir dev gibi bakan boyunun altında, vücudunun adeta ezildiğini hissediyordu. O, hangi penceredeydi ve şu dakikada ne yapıyordu? Gözlerinde bu binanın duvarlarını örten mermerleri delecek bir nüfuz ve kudretle onu görmeye uğraşıyordu. Akşama kadar orada aç ve susuz, gözleri kapıda bekledi durdu. Zaman zaman kiracılar girip çıkıyorlardı fakat ondan bir haber yoktu.

Akşama doğru birçok araba ve otomobil oraya bir yığın insan boşalttı. Fakat o yine bunlar arasında değildi. Gece iyiden iyiye olduğu halde hâlâ onu görememişti. Yoksa işittiği sözler hep iftira mıydı? Gitmek üzere ayağa kalktığı halde adım atmakta zorluk çekiyordu.

Şimdi apartman, gecenin karanlığı içinde her camından ışık taşan pencereleriyle daha irileşmiş, daha esrarengiz ve tuhaf bir mahluk halini almıştı. Yukarıda zevk ve eğlence, cümbüş ve heyheyler bol ışıklı pencerelerden aralıksız kaldırımlara boşalıp dökülüyordu. Bu müzik karşısında elinde olmayarak, siperlerin önünde, süngü hücumlarından sonra toplanmaya vakit bulunamamış öbek öbek cesetlerin korkulu sessizliğini ve sonra zaman zaman kanatlarını çırparak

ve acı acı haykırarak bu cesetler üzerine inen aç karga sürülerinin vahşi müziğini ve aradaki müthiş tezadı hatırladı. Demek ki eğlenen ve bütün gecelerini cümbüş ve neşe içinde geçiren mesut insanlar da vardı.

Pencereden taşan müzik faslına birden tanıdığı bir sesin karıştığını duydu, bu ses, bu ses... O kadar iyi tanıdığı bu ses. Onu maziye çekiyor, maziye götürüyordu. Bu, dört sene evvel tanıdığı bir sesti: Onun sesiydi...

O anda gözlerinin karardığını ve bütün pencerelerdeki ışıkların sönerek etrafının derin bir mağara karanlığıyla uzandığını hissetti. Ve temeli göçmüş bir kaya parçası halinde oraya yığıldı. Ne kadar öyle kaldı, bilmiyordu. Devriye gezen bir polis, arkadaşına söyledi:

— Zıkkımlanıp sızmış olacak...

Diğeri ayakkabısının ucuyla onu itip:

— Heyy... Hemşerim, kalk buradan. Burası han değil, dedi.

Gözlerini açtı, apartman önündeki otomobillerin sokağı aydınlatan bol ışıkları altında kendisini dürtenlerin iki polis olduğunu gördü.

Şoförler makineleri başına geçmişlerdi. Ve otomobiller harekete hazır homurdanıyordu. Apartmanın merdivenlerinden kadın ve erkek on on beş kişilik sarhoş bir kafile hayâsız kahkahalarla yıkıla gülüşe iniyorlardı.

Yırtık elbiseli adam, iki erkeğin kolları arasında etrafını kahkahalarla çınlatarak otomobile bindirilen sarhoş kadını birden tanıdı. "O... İşte o... İşte o..." diye bağırarak ayağa kalktı. Ondan sonra ne olduğunu, ne yaptığını artık bilemedi. Beşinci adımda kendisini otomobilin içinde buldu. O saniyede artık o, bir insan değildi. Kudurmuş bir mahluk halini almıştı. Heybetli ve iri vücuduyla bu yükseklikte daha korkunç gözüküyordu. Şen ve neşeli sarhoş kafilesi şaşkınlık ve hayret içinde ona bakıyordu. Uzun boyu, geniş omuzları, iri ve heybetli vücuduyla zincirlerini koparak ininden fırlamış bir deve benzeyen bu adam da nereden çıkmıştı? Kimdi, neydi, ne yapmak istiyordu?

Bir anda karısının süslü saçlarını bileklerine doladı. Ve birden onun vücudunu iki koluyla bir tüy gibi havaya kaldırdı. Gözleri kararsız, bir an, onu baş üstünde boşlukta tuttu ve sonra deli ve kudurmuş gibi bu süslü bebeği bir taş parçası halinde yüzükoyun apartmanın mermer girişine fırlattı.

Hufre[1]

Işığı ve görkemiyle, güzelliğiyle beni, ötekini, herkesi cezbeden hanımefendi! Aylardan beri güzelliğinizin tantanasını işite işite adeta hakkınızda gıyabi bir alaka, hatta alakadan üstün bir şey; derin, sızlatıcı ve yakıcı bir aşk duyuyorum. Belki bu hareketimi bir küstahlık kabul edeceksiniz, bir terbiyesizlik sayacaksınız. Ne yaparsanız, nasıl kabul ederseniz ediniz, sizin yüksek ve muhteşem bir prenses, benim küçük ve naçiz bir mahluk olduğumu bildiğim halde sizi sevmem bir kabahat, hatta daha doğrusu bir küstahlık ve terbiyesizlik olurdu; ancak eğer kalplere ve duygulara hükmedebilmek, onları arzumuz ve maksatlarımız dahilinde yönlendirmek ve yönetmek kabil olsaydı...

* * *

İşte sizi gördüğümden beri tam üç ay geçti; bütün cinnetler, aşklar, galeyan ve ihtiraslarla dopdolu üç ay, tam üç tahrip edici ay... Ve bugün anlıyorum ki size karşı duyduğum aşk, benim hayvanlığımın sizin hayvanlığınıza karşı bir meylinden ve düşkünlüğünden başka bir şey değilmiş. Bütün aşklar, beşerin bütün aşkları gibi.

Ve sizden sonra, bu üç tahrip edici aydan sonra anladım ki kadın; tabiatın insanlığa musallat ettiği çok tehlikeli bir veba, çok yıkıcı bir kasırga, çok muazzam bir afettir. Eğer kadınlar olmasaydı veyahut daha doğrusu, altın gibi saçları-

1 Çukur, oyuk, delik.

nız, ipek gibi cildiniz, pırlanta gibi gözleriniz altında kandan ve çamurdan, hilelerden ve fesattan oluşmuş bir kimlik saklanmasaydı veyahut yaratılış size bu yüksek kudreti, bize bu derin zaafı vermeseydi insanlık bugün bu kadar kötülükle kirlenmeyecek, sefalet yaraları bu kadar umumi, bu kadar müzmin ve iltihaplı bulunmayacaktı.

Âdem'in cennetten kovulmasıyla başlayan felaketler, ta o zamandan beri işte böyle ardı ardına kırıp devirerek, yıkıp harap ederek sürekli ve insafsızca, durup dinlenmeden devam ediyor. Cidde ile Serendip Adası[1] arasında karşılıklı dökülen gözyaşları koca bir okyanus kadar büyük... Kötülükleriniz yalnız kendinizle sınırlı kalmadı. Günahlarınızın çamurları bizi de lekeledi, bizi de kirletti. Bütün savaşlar ve mücadeleler, suçlar ve fenalıklar hepsi, hepsi sizden doğdu.

Siz kadınlığınızla, yalnız ve özellikle kadınlığınızla şu insan topluluğunun –buna hiç şüphe yok– en hâkimi ve en kudretlisisiniz; fakat birbirimize yalan söylemeyelim, sahip olduğunuz bu hâkimiyetin ve kudretin bütün kökleri ve dokuları, ne sizin zekânızda ne de gözlerinizde bulunuyor. Bu, doğrudan doğruya sizin vücudunuzda ve şehvetinizdedir ve zaten kim kadını, yalnız göz ve kaşları, kirpik ve saçları için sevmiş, ne zaman hareketsiz bir dudak, taş gibi soğuk bir ceset arzuya değer ve güzel olmuş? Eğer vücudunuz ılık olmasaydı ve vücudunuzda daha sıcak zevk ve hayat noktaları bulunmasaydı, siz bizim için mermer bir heykelden daha kıymetli mi olurdunuz? Bunun için geliniz açıkça, doğruyu doğru olarak itiraf edelim ki sizin gibi biz de sizin hayvanlığınızı, sizin ılık vücudunuzu seviyoruz ve en doğrusu, bir kelimeyle sizin bizim başımızı sersem ve sarhoş eden, bize nihayetsiz zevk ve şehvet hisleri veren uzuvlarınızı seviyoruz.

Aşk... Bu en hakiki, en büyük bir yalan... Bir yalan ki utanmanın, ikiyüzlülüğün, korkakların, zayıf ve âcizlerin icat ettiği bir eser, hasta ve marazlı sinirlerin kuruntusu ve uydur-

1 Dini inanışlara göre Âdem ve Havva cennetten kovulunca Âdem, Serendip Adası'na, Havva ise Cidde'ye indirilmiş ve birbirlerinden yıllarca uzaklaştırılmışlardır. Günümüzdeki Sri Lanka Adası.

duğu bir eser... Her aşkın altını karıştırınız, tüten her aşk ocağının küllerini inceleyiniz: Altında iki çıplak ve birleşmiş vücuttan, kudurmuş ve serseri iki ihtirastan, acıkmış iki sinirin çarpışma ve kavgasından başka bir şey bulamayacaksınız.

İlk tesadüf ve görüşmemizde gözlerinize takılan bakışlarımız, ilk önce yakıcı bir şiddetle, fakat temiz ve nezih sıfatlarıyla nitelenerek başlayan ilgilerimiz, ilk defa ruhların ihtiyaçları halinde duyulan aşklarımız, en nihayet ne zaman sinir ve tenin aşkından başka bir şekle dönüşmüş?

Dünyada hangi kuvvet –söyleyiniz bana– hangi ve nasıl bir kuvvet bu tesirli cereyanın önünde durabilmiş, milyonlarca insanı idare eden hangi kanun aşkın bu hakiki anlamını değiştirerek onu bacaklar arasından ruha çıkarabilmiş? Ve nihayet orduları mağlup eden hangi şahlar şahı; rüzgârları emrine alan, denizleri arzusuna boyun eğdiren hangi fert; bu küçücük uzuv önünde, sizin zevk organınızın önünde hâkimiyet ve galibiyet iddiasında bulunabilmiş? Sizin, bütün dünyayı altüst eden, hayatta çok müthiş tesirleri olan, insanları öldürülecekleri yerlere sürükleyen zevk organınız, biliyor musunuz, bu ne çirkin ve ne kaba şeydir! Bu, vücudumuzdaki organların şeklen en çirkini, en iğrenci ve en kabasıdır. Bu öyle korkunç bir çukurdur ki diplerinde derin bir mezar ve derin bir girdap bulursunuz. O kadar derindir ve derinliği o kadar göz döndürücüdür ki milyonlar ve servet onun için küçük bir lokma olmuş, onun derinliklerinde batıp harap ve yok olmuştur. İnsanlığın başlangıcından beri onun açlığını ve oburluğunu hiç, hiçbir şey tatmin edememiştir.

Bize birçok hastalığı o taşımış, mevcut hastalıkların en korkunç ve pis olanlarını o nakletmiş; ciğerleri tahrip edip veremi hazırlayan sebepler, suistimalle organları zayıflatan ve mahveden sebepler, kemikleri kırıp dokuları kemiren frengiler, hepsi hepsi ilk insan gibi onun derinliklerinde doğmuş, onun derinliklerinden dışarı fırlamış...

Bu küçücük organın insanlığa hediye ettiği sefaletler yalnız bundan ibaret kalmadı. Çamura düşmüş taçların, tepetaklak olmuş sarayların küllerini kazıyınız, büyük mede-

niyetlerin harabelerini yoklayınız; hepsinin altında sırıtmış şekliyle bu lanetli organı göreceksiniz.

Dalgaları arasında birbirine karışmış vebalı, çürümüş leşleri taşıyan nehirlerin döküldüğü Hindistan'ın ölüm ve yokluk limanları kürenin üzerinde neyse, nasıl bir musibet ve afet kaynağıysa bütün dünyaya hastalıklar ve sefaletler yayan bu hain, çirkin çukur da sizin şeffaf ve güzel vücutlarınız üzerinde öyle bir musibet ve afet kaynağıdır.

Günün muhtelif zamanlarında böbrek ifrazatı, zevk ve şehvet anlarında küçük bir yumurta, ayın muayyen günlerinde kan, hastalık dakikalarında irin gibi yalnız çirkef ve pislik salgılayan bu memba, bu pis ve çirkefe bulanmış atıklarını asırlardan beri insanlığın üstüne döküyor.

Yalnız bu kadar, yalnız bu kadar değil... Zevk organınız, vücudunuzda mevcut organların şeklen nasıl en kaba ve en çirkiniyse karşılıklı olarak zevk alma esnasında yaptığımız hareketler de hareketlerin –buna emin olunuz– en çirkin ve vahşisidir. Kudurmuş iki çıplak cesedin, iki et yığınının birbiriyle boğuşması, birbiriyle sarmaş dolaş olarak çarpışması; kaburgaların büyük bir körük gibi açılıp kapanarak devamlı inip çıkması; kanlanmış gözlerin yalvarma, hiddet, kendini kaybetmek, baygınlık ve daha bir sıra dönüşümler geçirerek şaşılaşması ve nihayet bu iki kuduz mevcudiyetin harap ve çökmüş bir surette, düşük kollar, eğilmiş boylar, kıpkırmızı yüzlerle kulaklarda uzun uğultular olduğu halde ruhta derin bir tembellik ve yorgunluk, bütün sinirlerde bir çözülme ve karmaşa ve özetle bütün varlıkta derin bir tiksinmeyle kendiliklerine, kendi benliklerine dönmesi... İşte zevk anlarındaki hareketlerimiz...

Ve sonra asıl zevk... Bu, tıpkı bir rakının zevkine benzer... İlk kadehler, gözleri mahmurlaştıran kadehler daima tatlı... Kadehler çoğaldıkça nasıl gözkapaklarımız ağırlaşır, dilimiz ağzımızın içinde ağır döner ve beynimizin içinde derin bir girdap olduğu halde bütün muhitimiz elle tutulamayacak bir süratle nasıl döner ve nihayet organlarımızın bu fazla uyarılmasına dayanamayan midemiz, bütün muhteviyatını nasıl

bir kuvvet ve şiddetle dışarı kusarsa; yataktan kalkıp felçli gibi ve harap, leğene yaklaştığımız zamanki vaziyetimiz ve zevkimizin özü bu sarhoşun vaziyetinden ve zevkinin özetinden başka bir şey değil, aynen onun benzeridir... Ve bütün bunların altında hep o, hep o...

Kadifeler kadar yumuşak, somaki mermerler kadar düzgün ve güzel vücutlarınızın üzerinde kalın bir bıçak darbesiyle açılmış derin bir yarayı andıran bu derin çukur, bu ezeli ve iltihaplı yara bilmem ne zaman kapanacak, ne zaman iyileşecek ve şifa bulacak?

***

Ey yanımdan kelebekler kadar oynak, bezenmiş başı ve süslü elbisesiyle rüzgârlar kadar mağrur ve yükseklerden uçan güzel ve muhteşem prenses! Ağır ipek dantelli etekleriniz altında bin iltifat ve ihtimam içinde sakladığınız sizinki de herkesinkine benziyor; o da aynı maddeden, aynı dokuyla dokunmuş, aynı kuvvet ve aynı ihtiyaç altında hareket ediyor... Ne gerdanınızı kapayan binlerce liralık elmaslar, ne narin omuzlarınızı örten şu ipekli elbiseler, ne de size diğerlerinden daha yüksek bir hürmet payesi veren sosyal vaziyetiniz, hiçbiri, hiçbiri onu değiştirememiş ve değiştiremiyor.

Bulundukları devrin bütün telakkiyat ve teamülatını deviren ve bi'n-netice maruz olacakları hücumlara istihfaf ile mukabele edenler en büyük adamlardır... (Bulundukları devrin bütün kabul ve teamüllerini deviren ve sonunda maruz kalacakları hücumlara alayla karşılık verenler en büyük adamlardır...)

Selahattin Enis

Nevsal-i Milli'de yazıları yayımlanan yazarların fotoğrafları ve el yazılarıyla imzalarına da yer verilmiştir. Bu yıllıkta Selahattin Enis'in de "Bir Kadının Son Mektubu" adlı hikâyesi yayımlanmıştır. Selahattin Enis bu yıllarda henüz yirmili yaşlarında genç bir yazardır. [*Nevsal-i Milli*, 1330 (1914), Birinci Sene, s. 211.]

Edebiyatçı dostu Şahabettin Süleyman'a göre Selahattin Enis, yeni neslin en gözlemci ve çözümleyici hikâye yazarıdır. O, hayatın çirkin fakat gerçek sahnelerini, insanlığın yaşadığı acıların ve gülünç hallerin dikkat çeken noktalarını büyük bir yetkinlikle sayfalara aktarır. İyi gözlem yapar, inceler, düşünür, hisseder ve sonra da derin, samimi ve olabildiği kadar tarafsız anlatır. Ona bazen dilencilerin teneke kaplı evleri önünde, tıp fakültesinin ceset kokan koridorlarında; bazen de cami kapılarında, alt sınıfların yaşadığı mahallelerde rast gelirsiniz...

On üç hikâyenin yer aldığı *Bataklık Çiçeği*'nde Selahattin Enis, kötülüğün kaynağı olarak gördüğü topluma ayna tutarak, dışlanmış ve ezilmişlerin öfke ve isyanlarını çağının sınırlarını zorlayan bir cesaret ve üslupla işler.

Selahattin Enis (Atabeyoğlu) (1892-1942)

Matbuat emekçisi, eleştirmen, hikâye ve roman yazarı Selahattin Enis, Antalya'da doğdu. Jandarma albayı olan babası Ahmet Enis Bey'in görevi gereği çocukluk yılları Anadolu'nun çeşitli şehirlerinde geçti. Rüştiye ve idadi eğitimini İstanbul'da tamamladı. İlk yazıları 1909 yılında *Haftalık Resimli İstanbul* dergisinde yayımlandı. 1911'de *Tanin*'le matbuat âlemine girdi. *Rübab* dergisinin yazar kadrosunda yer alarak edebiyatçılar ve edebiyat çevreleriyle tanıştı. Tıbbiye'yi bırakarak Darülfünun'da hukuk eğitimi almaya başladı, ancak I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla ihtiyat zabiti olarak askere alındığından eğitimini tamamlayamadı. Savaştan sonra Ekim 1919'da *Kaplan* dergisini çıkarmaya başladı. Dergi ikinci sayısında yoğun sansüre uğrayınca kapattı. *Şebab* mecmuası ve *Payitaht* gazetesinde çalıştı, ardından İkdam gazetesine geçti. Memur olarak *Seyr-i Sefain İdaresi*'nde, geceleri de *İkdam*'da çalışmaya devam etti. Ömrünün gündüzlerini memuriyette, gecelerini ise gazete ve dergi bürolarında ve matbaalarda geçiren Selahattin Enis, bu yoğun çalışma temposuna rağmen ardında yüzü aşkın hikâye ve yazıyla, *Neriman, Zaniyeler, Sara, Orta Malı, Cehennem Yolcuları, Ayarı Bozuklar, Endam Aynası, Mahalle* adında sekiz roman bıraktı. Yazarın seçme eserlerine Türk Edebiyatı Klasikleri Dizimizde yer vermeyi sürdüreceğiz.

